

”Luonnottomassa roolissa”

Sisällönanalyysi uusperheiden äitipuolten kokemuksista

**Monica Vähäsalo
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
syksy 2018**

TIIVISTELMÄ

”LUONNOTTOMASSA ROOLISSA”

Sisällönanalyysi uusperheiden äitipuolten kokemuksista

Monica Vähäsalo

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Pertti Jokivuori

Syksy 2018

Sivumäärä: 90 sivua + 2 liitettä

Tarkastelen tutkielmassani sitä, millaista on olla uusperheen äitipuoli. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mitkä asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostumiseen ja millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat. Tutkielmani teoreettisina taustana toimii kaksi näkökulmaa. Ensimmäinen on Andrew Cherlinin ajatus uusperheestä epätäydellisenä instituutiona. Cherlinin mukaan uusperheen vanhemmat eroavat todennäköisemmin kuin ydinperheen vanhemmat, koska laki ja kieli eivät anna uusperheille institutionaalista tukea. Toisena näkökulmana käytän Katja Yesilovan käsitettä äidin perhe, joka viittaa ydinperheen sukupuolittuneeseen rakenteeseen. Oletuksena on, että äidin roolin keskeisyys ydinperheessä vaikuttaa myös äitipuolten roolin muotoutumiseen uusperheessä.

Olen kerännyt tutkimusaineiston kirjoituspyynnön avulla, Facebookin uusperheellisille suunnattujen vertaistukiryhmien välityksellä. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä, jonka avulla olen muodostanut kolme erilaista teemaa äitipuolten kirjoituksista. Ensimmäinen teema, arjen pyörytys, käsittelee sitä, miten äitipuolen roolille ei näytä olevan normatiivisia toimintaohjeita. Äitipuolten roolit ovat uusperheissä moninaisia ja perhekohtaisia. Lisäksi, biologinen vanhemmuus yhdistetään oikeaan vanhemmuuteen, mikä vaikuttaa äitipuolen kokemuksiin omasta vanhemmuudesta. Toisessa teemassa, luonnottomuus ja biologiset siteet, tuon esille, miten oma biologinen äitiys tai biologinen lapsettomuus vaikuttavat äitipuolen roolin muodostumiseen. Teeman alla esitetty keskeinen huomio on, että äitipuolet saattavat kokea, varsinkin uusperheen alkuvaiheessa, rooliinsa liittyvää luonnottomuutta. Kolmannessa, biologinen äiti, teemassa käsittelen sitä, miten biologisen äidin asema saattaa heikentää ja hankaloittaa äitipuolen roolia perheessä, saaden äitipuolet kyseenalaistamaan omaa rooliaan ja asemaansa perheessä.

Äitipuolten rooli näyttääytyy aineistoni valossa ristiriitaisena ja haastavana sekä jonkinlaisena prosessina kohti luonnollisuuden olotilaa. Tulosteni mukaan äitipuolten toimintaa hankaloittavat uusperheiden toimintaohjeiden puute sekä biologisen äidin vahva perheasema. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että yhteiskunnasta on löydettävissä vieläkin jossain määrin ydinperheideologia, joka asettaa naisille ja miehille erilaisia perherooleihin liittyviä vaatimuksia ja odotuksia. Äitipuolten roolin muodostumista vaikeuttaakin se, että käsitys perheestä sidotaan arki ajattelussa ydinperheeseen. Ajatus ydinperheen luonnollisuudesta näyttääkin johtavan äitipuolten kokemiin roolikonflikteihin.

Avainsanat: uusperhe, äitipuoli, rooli, roolikonflikti, äidin perhe, perheinstituutio, ydinperhe

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	5
2 MUOKKAUTUVA PERHE YHTEISKUNNAN HUOLENA.....	8
2.1 Uusperheet Suomessa.....	8
2.2 Perheiden historia.....	9
2.2.1 Perheen synty.....	9
2.2.2 Individualismin vaikutus perheeseen.....	11
2.2.3 Familistinen käänne ja huoli uusperheistä.....	12
2.3 Perheiden määrittelyä.....	13
3 YDINPERHEIDEOLOGIA JA UUSPERHEEN EPÄSELVÄT ROOLIT.....	16
3.1 Ydinperhe, uusperhe ja sukupuoliroolit.....	16
3.1.1 Parsonsin ydinperheteoria.....	16
3.1.2 Sukupuoli uusperhetutkimuksessa.....	17
3.2 Uusperhe epätäydellisenä instituutiona.....	20
3.3 Äidin perhe.....	23
3.4 Roolit.....	26
3.4.1 Roolit ja roolikonfliktit.....	26
3.4.2 Uusperheen synty ja erilaiset uusperheet.....	28
4 TUTKIMUSKYSYMYS: MILLAISTA ON OLLA UUSPERHEEN ÄITIPUOLI? ...	31
4.1 Millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostukseen?	31
4.2 Millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat?	32
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	33
5.1 Aineiston valinta ja keruu	33
5.2 Eettinen pohdinta ja tutkimuksen arviointi	34
5.3 Sisällönanalyysi	36
6 AINEISTON KUVAUS	39
6.1 Aineiston kuvailua.....	39
6.2 Bonukset, biot ja puoliset.....	40
6.3 Aineiston sisältö	42
7 RAJAT JOIDEN YLI EI PÄÄSE	47
7.1 Arjen pyörytys.....	47

7.1.1 Kasvatusvastuun jakautuminen	47
7.1.2 Isän tukemisesta arjen vetovastuuseen	50
7.1.3 ”Oikea vanhemmuus”	53
7.2 Luonnottomuus ja biologiset siteet	57
7.2.1 Luonnollisuus ja luonnottomuus.....	57
7.2.2 Äitiys	62
7.2.3 Lapsettomuus	66
7.3 Biologinen äiti	68
7.3.1 Viha ja kiusanteko.....	68
7.3.2 Oman roolin kyseenalaistaminen.....	74
7.4 Keskeiset tutkimustulokset.....	79
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	82
8.1 Johtopäätökset.....	82
8.2 Pohdinta	86
LÄHTEET	89
Liite 1: Kirjoituspyyntö 1	93
Liite 2: Kirjoituspyyntö 2	95

1 JOHDANTO

Joitain vuosia sitten tapasin puolisoni, jolla oli pieni lapsi. Varsinkin suhteen alussa löysin itseni useista odottamattomista tilanteista, jotka herättivät minussa ristiriitaisia tunteita. Tutustuessani internetissä muiden äitipuolten elämään huomasin kuitenkin pian, että tuntemukseni olivat hyvin yleisiä. Koin löytäneeni jotain muulle maailmalle näkymätöntä, josta oli hankalaa keskustella ulkopuolisten tai edes puolisoni kanssa. Vähän myöhemmin saimme puolisoni kanssa myös yhteisen lapsen. Äidin rooli oli jälleen uusi kokemus, joka vaikutti perheemme dynamiikkaan ja myös äitipuolen rooliini. Näistä kokemuksista kumpuaa mielenkiintoni uusperheiden äitipuolten roolien tutkimiseen.

Uusperhesuhteita tutkineiden Lawrence Ganongin ja Marilyn Colemanin (2004) mukaan uusperheessä eläminen on haasteellista, koska yhteiskunnalliset instituutiot ja perheeseen liittyvät lait eivät tue uusperheellisten arkea, eikä uusperhe-elämän malliksi ole tarjolla olemassa olevia normeja (Ganong & Coleman 2004, 27–29). Ydinperheen rooleja tai perheeseen liittyvää vastuunjakoja ei pystytä yleensä soveltamaan sellaisenaan uusperheessä. Uusperheeseen liittyy myös paljon stereotyyppisiä käsityksiä ja myyttejä, jotka ovat saaneet alkunsa ydinperheideologiasta. Ydinperheideologian mukaan perhe on harmoninen ja yhteistyöhön perustuva yksikkö, jonka muodostavat biologiset vanhemmat ja lapset. Uusperheet nähdäänkin poikkeavina tai puutteellisina, koska ydinperhe yhdistetään moraaliin ja luonnollisuuteen (Ganong & Coleman 2004, 29). Uusperheen perheenjäsenistä puhutaankin puolikkaina, mihin liittyy ajatus jonkin puuttumisesta. Äiti-, isä- ja lapsipuolet näyttäytyvät negatiivisemmassa valossa kuin ydinperheen äidit, isät ja lapset (Ganong & Coleman 2004, 32). Viime vuosina onkin alettu puhumaan bonuksista, joka viittaa jonkin lisäämiseen puuttumisen sijaan. Tämänkään termin mielekkyydestä ei silti ole päästy yksimielisyyteen uusperheellisten kesken.

Uusperhe ei ole mikään uusi ilmiö. Ganong ja Colemanin mukaan uusperheisiin liittyvä kiinnostus on kasvanut 80-luvulta tähän päivään asti. Uusperheet alkoivat kiinnostaa perhetutkijoita, kun avioerot yleistyvät, eikä uusperhe enää liittynyt entiseen tapaan edellisen puolison kuolemaan. Yhtäkkiä perheissä olikin ”ylimääräisiä” vanhempia, minkä vuoksi myös perheen rakenne monimutkaistui. (Ganong & Coleman 2004, 3.) Suomessa uusperheitä on tutkittu melko vähän ja tutkimus on ollut pääosin laadullista. Ritala-Koskinen (1993) on tutkinut uusperheiden kulttuurista kuvaa naisten- ja perhelehtien kirjoituksissa; Castrén (2009) on tutkinut ero-, etä- ja uusperheiden eron

jälkeisiä ihmissuhteita; Jaakkola ja Säntti (2009) ovat tutkineet perheiden rakennetta, toimintaa ja taloutta oikeuspoliittisesta näkökulmasta ja Murtorinne-Lahtinen (2011) on tutkinut äitipuolten identiteetin rakentumista uusperheissä. Lisäksi uusperheistä on tehty neljä väitöskirjatutkimusta (Ritala-Koskinen 2001; Sutinen 2005; Linnavuori 2007; Broberg 2010). Kansainvälistä uusperhetutkimusta on tehty paljon (esim. Ihinger-Tallman & Pasley 1997; Levin 1997; Coleman, Ganong & Fine 2000; Afifi 2003; Ganong & Coleman 2004; Doodson & Morley 2006; Weaver & Coleman 2010; Allan, Crow & Hawker 2011; Doodson 2014) ja se on suurimmaksi osaksi amerikkalaista. On kuitenkin muistettava, että amerikkalaisten äitipuolten kokemus uusperhe-elämästä saattaa olla kulttuurisesti sekä institutionaalisten piirteiden vuoksi osittain erilainen kuin suomalaisten äitipuolten (Murtorinne-Lahtinen 2011, 14). Tämän vuoksi amerikkalaisten tutkimustulosten suhteuttamista suomalaiseen kontekstiin on tehtävä varoen, samoin myös muun kansainvälisen tutkimuksen.

Tutkielmani lähestyy äitipuolena olemista ydinperheideologiaan ja naisen sukupuolirooliin liitettyjen odotusten kautta. Perhe-elämän sukupuolittuneisuus asettaa perheen naisille miehiä enemmän odotuksia ja velvollisuuksia. Äitipuolen rooli onkin nähty perinteisesti hankalampana kuin isäpuolten, koska sukupuolistandardien mukaan naisilla nähdään olevan suurempi vastuu lasten- ja kodinhoidosta (Allan ym. 2011, 85). Aikaisemman tutkimuksen perusteella äitiys näyttää olevan rooli, johon ei välttämättä mahdu montaa äitihahmoa yhtä aikaa. Biologisen äidin olemassaolo heikentää äitipuolen roolia perheessä, minkä vuoksi voi olla epäselvää mitä odotuksia ja velvollisuuksia äitipuoleen kohdistetaan. Esimerkiksi aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että äitipuolet yrittävät usein täyttää ydinperhemallin mukaista äidin roolia, mutta pettyvät yrityksen epäonnistuessa (esim. Felker, Fromme, Arnaut & Stoll 2002, 136–137; Doodson & Morley 2006, 120–121; Weaver & Coleman 2010, 323).

Tutkielmassani tarkastelen sitä, millaista on olla uusperheen äitipuoli. Erityisesti sitä, millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostumiseen ja millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat. Tarkastelen äitipuolen roolisisältöä, roolin muodostumista ja roolikonflikteja kahdesta erilaisesta näkökulmasta: *uusperheen heikon institutionalisoitumisen* ja *äidin perhe* -käsitteiden kautta. *Uusperheen heikko institutionalisoituminen* viittaa siihen, että uusperheelle ei ole muodostunut ydinperheen kaltaisia normatiivisia toimintaohjeita, joiden varassa perheenjäsenten roolit ja

toimintatavat voitaisiin muodostaa. *Äidin perhe* viittaa siihen, että äiti nähdään ydinperheessä keskeisenä henkilönä ja perheen hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Oletuksena on, että äitipuolen roolin liittyvien toimintaohjeiden puuttuessa, äitipuolet saattavat hakea toimintaohjeita ydinperheen äidin roolista. Lisäksi perheen ulkopuoliset saattavat odottaa äitipuolelta äidin roolin täyttämistä.

Tutkielmani on osa kriittistä perhetutkimusta. Kriittinen perhetutkimus purkaa ja kyseenalaistaa stereotyyppistä perheajattelua, jossa perhe mielletään itsestäänselvänä ja luonnollisena ilmiönä, ja pyrkii näin ollen kohti moniulotteisempaa perheymmärrystä (Forsberg 2003, 7–8). Kriittisessä perhetutkimuksessa onkin sanouduttava irti perhekäsitteeseen liittyvistä lähi-ihmissuhteita yksinkertaistavista oletuksista (Forsberg 2003, 10). Uusperhe ydinperheestä poikkeavana perhemuotona tuo esiin ”oikean” ja ”normaalin” perheen tunnusmerkit, joihin kuuluvat esimerkiksi ”yhteisen perhenormiston olemassaolo, perheenjäsenten välinen luottamus, tasa-arvoisuus, läheisyys sekä avoin ja luonteva suhtautuminen toisiin perheenjäseniin”. (Ritala-Koskinen 1993, 159). Uusperheessä näiden perhemerkkien olemassaolo ei ole itsestäänselvyys, vaan ne näyttäytyvät pikemminkin jonakin, jota uusperhe pyrkii saavuttamaan.

Tutkimukselle äitipuolten kokemuksista on tarvetta, sillä huomio uusperhetutkimuksessa keskittyy usein joko huoleen lasten hyvinvoinnista tai erovanhemmuuden toimivuudesta. Tutkimusta äitipuolten kokemuksista on tehty Suomessa vain vähän, eikä aihetta ole käsitelty naisiin kohdistuvien sukupuolirooliodotusten näkökulmasta. On huomioitava, että äitipuolten rooli lasten ja perheen hyvinvoinnin kannalta on merkittävä. Äitipuoli on usein yksi keskeisimpiä henkilöistä lapsen elämässä. Joskus äitipuolella voi olla puolisoakin vahvempi vanhemman rooli, esimerkiksi puolison ollessa kyvytön hoitamaan lapsiaan. Äitipuoli voi myös toimia biologisen äidin ”tilalla”, jos äiti ei jostain syystä osallistu lasten elämään. Tutkimalla äitipuolten roolia, tutkitaan samalla niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat uusperheiden toimivuuteen. Tietoa äitipuolten roolin muodostuksesta voidaan käyttää perheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi, esimerkiksi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

2 MUOKKAUTUVA PERHE YHTEISKUNNAN HUOLENA

2.1 Uusperheet Suomessa

Tilastokeskuksen mukaan uusperhe on perhe, jossa on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi. Uusperheen määritteleekin ehkä parhaiten nimenomaan lasten olemassaolo, sillä tavanomaiseksi perheeksi määritellään myös avo- tai aviopari ilman lapsia. (Suomen virallinen tilasto 2017a.) Yleensä lapsi asuu pääsääntöisesti jommankumman vanhemman luona. Vaikka lapsi asuisi yhtä paljon kummankin vanhemman luona, perhetilastoihin merkitään lapsen perhe vain vakituisen asuinpaikan mukaan. Näin tehdään, jotta lasta itseään ei kirjattaisi kahta kertaa (Suomen virallinen tilasto 2017b). Vuoroasumisen, eli järjestelyn, jossa lapsi asuu suurin piirtein yhtä paljon aikaa molempien vanhempien luona, osuus on noin 10–12 % vahvistettujen asumis- ja tapaamisoikeuksien määrästä (Suomen Uusperheiden Liitto ry 2014). Koska uusperheitä ovat myös tilastojen ulkopuolella olevat etäperheet, on uusperheiden todellista määrää kuitenkin hankala selvittää.

Tilastokeskuksen vuosikatsauksessa uusperheitä oli vuonna 2016 jo 9 % kaikista Suomen lapsiperheistä ja uusperheen lapsia oli 10 % kaikista alaikäisistä lapsista. Uusperheiden määrä on kasvanut ensimmäisistä 1990-luvun tilastoinneista hitaasti ja on viimeisen kymmenen vuoden aikana pysynyt kohtalaisen samalla tasolla. (Suomen virallinen tilasto 2017b.) Erotilanteessa lapset jäävät todennäköisesti asumaan äidin luokse, mikä vaikuttaa siihen, että suurin osa virallisista uusperheistä on äidin ja isäpuolen perheitä. Tilastokeskuksen mukaan uusperheitä, joissa asuu vain äidin lapsia, on lähes kuusinkertaisesti se määrä kuin perheitä, joissa asuu vain isän lapsia. Yleisintä on puolisojen asuminen avoliitossa, mutta jos perheessä on myös yhteisiä lapsia, solmivat vanhemmat tavallisesti avioliiton. Perheitä, joissa asuu vakituisesti kummankin puolison lapsia sekä yhteisiä lapsia, on melko vähän: vuonna 2016 vain 928. (Suomen virallinen tilasto 2017b.)

Suomessa uusperheille ominainen piirre on se, että biologisilla vanhemmilla on lähtökohtaisesti yhteishuoltajuus. Lakiasiain- ja psykologitoimisto PsyJuridican mukaan yksinhuoltajuuden perusteena on vanhempien pysyväluonteinen kyvyttömyys keskustella ja päättää yhdessä lasta koskevista asioista. Vaikka toisella vanhemmalla olisi yksinhuoltajuus, saa toinen vanhempi lähes aina tiedonsaantioikeuden eli oikeuden saada lasta koskevia tietoja, esimerkiksi terveydenhuoltoa tai koulua koskien. (PsyJuridica Oy 2015.) Koska oletuksena on, että suomalaisissa uusperheissä vanhemmat sopivat lapsen

asioista yhdessä, mutkistaa se myös uusperheiden sisäisiä ja välisiä suhteita.

Uusperheitä tutkinut Anna-Maija Castrén (2009) nostaa esille yhteishuoltajuuteen liittyvän paradoksin: samalla kun on entistä sallitumpaa erota ja solmia uusia liittoja, perheoikeus pyrkii pitämään lapsen perhettä kasassa entistä laajemmalla yksimielisyydellä. Uusperheiden näkökulmasta ongelmallista on, etteivät perheoikeudessa painottuneet yhteisölliset arvot yllä suojaamaan tai antamaan tunnustusta uusperheille. Tämä tekee uusperheistä ikään kuin lainsuojattomia. (Castrén 2009, 141.) Lapsen perhe, jota laki vaalii, on siis ristiriidassa uusperheissäkin useimmiten tavoitellun yhtenäisen perhekokonaisuuden kanssa. Castrénin mukaan uusperheessä on sekä tuettava yhteyttä toisaalla asuvaan biologiseen vanhempaan että kyettävä muodostamaan uusi ”meidän perhe” (Castrén 2009, 146). Moni uusperheellinen kokeekin uusperheessä elämisen ja perhe-elämän hallitsemisen hankalaksi. Tämän vuoksi esimerkiksi Facebookista on löydettävissä useita vertaistukiryhmiä, joissa uusperheelliset voivat keskustella perhe-elämän haasteista. Yksi näkyvimmistä kolmannen sektorin toimijoista on myös Suomen uusperheiden liitto, joka ajaa aktiivisesti uusperheiden asioita sekä tarjoaa ryhmiä parisuhteen, vanhemmuuden ja hyvinvoivan perheen tukemiseksi (Suomen Uusperheiden Liitto ry 2014).

2.2 Perheiden historia

2.2.1 Perheen synty

Perhe on kohtalaisen uusi ”keksintö”. Historioitsija Kai Häggmanin (1996) mukaan eurooppalaisessa kansankielessä ei keskiajalla tunnettu ydinperhettä vaan puhuttiin talosta. Vasta 1700–1800-luvulla familia-pohjaiset eurooppalaiset perhesanat alkoivat tarkoittamaan vanhempien ja lasten muodostamaa perhettä. Suomessa nykymerkityksen mukainen perhe-sana alkoi korvata taloa, ruokakuntaa, huonekuntaa tai perhekuntaa vasta 1800-luvun loppupuolella. (Häggman 1996, 20–21.) Häggmanin mukaan perhe-sana on useimmissa euroopan kielissä johdettu latinan sanasta familia, joka tarkoitti antiikin Roomassa joko ”orjien joukkoa” tai ”orjia ja muuta omaisuutta”. Vähitellen määritelmä laajeni tarkoittamaan myös vaimoja, lapsia, palkollisia, työntekijöitä ja muita isännän vallanalaisia henkilöitä. Perheen perusta ei siis ollut alun perin biologisissa verisiteissä vaan isännän ja hänen alaiensa välisessä auktoriteettisuhteessa. (Häggman 1996, 19–22.)

Häggmanin säätyläisperhettä koskeneen tutkimuksen (1994) perusteella Suomessa

perheellä tarkoitettiin 1800-luvulla ensisijaisesti yhteisessä kodissa asuvaa avioparia ja heidän biologisia lapsiaan, joskin miehen vaimo ja perheen lapset saattoivatkin vaihtua matkan varrella. Tämä johtui siitä, että perhe määriteltiin miehen kautta. (Häggman 1994, 40–41.) Aviopuolisoiden suuri ikäero, ennenaikaiset kuolemat ja koko hedelmällisen iän jatkuva synnyttäminen tekivät perheistä hyvin monimutkaisia muodostelmia. Huomionarvoista on, että uuden avioliiton kautta mukaan tulleita perheenjäseniä pidettiin jo tuolloin ”puolikkaina”, mikä teki perheen käsitteenä tarpeen tullen joustavaksi. (Häggman 1994, 41–42.)

Sosiologiassa nykymuotoisen ydinperheen synty on yleensä yhdistetty yhteiskunnan teollistumiseen, minkä on usein ajateltu tapahtuneen Suomessa verrattain myöhään muuhun Eurooppaan nähden. Ulrich Beckin ja Elizabeth Beck-Gernsheimin (2002) mukaan esiteollisessa perheessä perheenjäsenet olivat riippuvaisia toisistaan ja yhteisestä panoksesta kotitalouden ylläpitämiseksi. Miehillä, naisilla, nuorilla ja vanhoilla oli oma asemansa ja tehtävänsä perheessä, joskin tehtävät olivat läheisesti liitoksissa toisiinsa. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 88.) Perheen tavoitteena oli säilyttää yhteinen maatila tai muu työpaikka, eikä yksilöllisiä päämääriä ajateltu nykyiseen tapaan tärkeinä. Tällaista yhteisöä pitikin yhdessä tietynlainen solidaarisuuden vaatimus yhteisön jäseniä kohtaan, yksilöllisten halujen, tunteiden tai motiivien sijaan. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 88–89.)

Beck ja Beck-Gernsheim toteavat, että perhe menetti merkityksensä työn ja talouden yksikkönä, kun perheenjäsenet alkoivat solmia uusia suhteita kodin ulkopuolisille työmarkkinoille. Ensimmäisessä vaiheessa miehet alkoivat tienamaan rahaa kodin ulkopuolella naisten jäädessä vielä hoitamaan kotia ja lapsia. Naiset olivat riippuvaisia miesten tuloista ja miehet naisen panoksesta jokapäiväisiin kotitaloustehtäviin, minkä seurauksena solidaarisuuden vaatimus muokkautuikin hieman erilaiseksi aikaisemmasta. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 89.) Toisessa vaiheessa perhe alkoi muuttumaan 1900-luvun alkupuolella, kun hyvinvointivaltiota alettiin rakentamaan asteittain. Sosiaaliturvan kehittymisen myötä yksilöt olivat entistä vähemmän sidottuja perheeseen, ja samalla perheenjäsenten tiukat sidokset toisiinsa löyhenivät. (Beck ja Beck-Gernsheim 2002, 89.) Kolmas vaihe liittyi laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön, individualistiseen kehitykseen, jota käsittelen seuraavassa alaluvussa.

Häggmanin mukaan teollistumisella ja siihen liittyvällä palkkatyöllistymisellä ei

voida kuitenkaan selittää kattavasti suomalaisia perheihanteita, joille haettiin ideologista perustaa jo 1800-luvun alussa ja oikeudellista perustaa 1860-luvulta lähtien (Häggman 1994, 22). Ydinperheestä käyty ideologinen keskustelu liittyi erityisesti nationalistisen yhteisöllisyyden ja liberaalin yksilönvapauden yhteensovittamiseen, ja sen leimallisimpia piirteitä olivat nationalistisen yhteisöllisyyden korostaminen ja liberaalin yksilönvapauden marginaalisuus. (Häggman 1994, 221–222.)

2.2.2 Individualismin vaikutus perheeseen

Beckin ja Beck-Gernsheimin mukaan kolmas suuri yhteiskunnallinen mullistus tapahtui, kun 1960-luvulta alkaen naisten elinpiiri alkoi laajentua, esimerkiksi opiskelun ja perheen ulkopuolisen ammatin hankkimisen myötä. Naiset eivät olleet enää taloudellisesti riippuvaisia miesten tuloista, ja naisistakin tuli yksilöitä siinä mielessä, että heillä oli nyt omia oikeuksia, suunnitelmia ja mahdollisuus valita, mitä elämältään haluaa. (Beck ja Beck-Gernsheim 2002, 90.) Perheen muutosta vauhdittivat myös 1960- ja 1970-luvulla naisten liikkeet, jotka alkoivat vastustaa aikaisemmin ihanteena pidettyä traditionaalista ydinperhettä. Perhe nähtiin ideologiana ja vankilana, jossa tapahtui jokapäiväistä alistusta ja väkivaltaa. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 85.) Myös suomalainen feministinen tutkimus on nostanut 1970- ja 1980-luvulla sosiologisessa perhetutkimuksessa pinnalle kysymykset ydinperheen tasa-arvosta, esimerkiksi työhön, rahan ja valtaan liittyen (Kuronen 2014, 81).

Individualistinen kehitys on johtanut sukupuolten välisten suhteiden muutokseen ja erityisesti naisten perheroolien muuttuviin odotuksiin (Morgan 1996, 197). Beckin ja Beck-Gernsheimin mukaan individualistisessa yhteiskunnassa ei voida luottaa perheen hyvin toimiviin sääntöihin ja malleihin perheissä, vaan päätöksistä on neuvoteltava ja suunniteltava yksilöllisestä näkökulmasta yhä enemmän. Individualistisessa yhteiskunnassa perheestä tulee jonkinlainen yritys, jota erityisesti naiset pyrkivät johtamaan (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 90–91). Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten perheenjäsenten erilaiset aikataulut tai odotukset perhe-elämää kohtaan tuottavat tarvetta hallita tai organisoida perheenjäsenten arkea. Ongelmia saattavat aiheuttaa naisten suuri vastuunotto kotona, samalla kun heidän tulee rakentaa työuraa kodin ulkopuolella, niin että aikaa jäisi myös itsen toteuttamiselle vapaa-ajalla. Hallinnan tai organisoinnin tarve ei koske vain perheen äitiä, vaan myös äidin ”paikalla” uusperheessä toimivaa äitipuolta.

Beck ja Beck-Gernsheimin mukaan perinteisesti sosiologiassa on käsitelty perhettä homogeenisena yksikkönä, mutta nyt huomiota onkin kohdennettu sukupuolten välisiin eroihin. Individualisaation myötä mies ja nainen tulevat näkyviksi erillisinä yksilöinä, joilla on kummallakin sidoksia perheeseen, mutta erilaisin odotuksin, intressein, mahdollisuuksin ja rajoituksin (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 90.)

Usein ajatellaan, että individualismi hajottaa tai hävittää perheen, joka perustuu alun perin yhteisöllisille intresseille. Kysymys on kuitenkin enemmänkin perheen ideologisesta muutoksesta. Vaikka individualismi ja yksilöllisyys painottuvat nyky-yhteiskunnassa vahvasti, on perhe edelleen olemassa (Nätkin 2003, 21). Ihmiset näyttävät edelleen toivovan, suunnittelevan ja perustavan perheitä. Toisaalta individualismiin liitetään myös ajatus perheen sukupuoliroolien purkautumisesta. Esimerkiksi Castrén kuitenkin huomioi, että individualismin vaikutus ei läpäise täydellisesti perhesuhteita, eivätkä ihmiset ole niin ”vapaita” kuin yksilöllistymisteesi antaa ymmärtää (Castrén 2009, 27). Esimerkiksi perheisiin liittyvät velvoitteet, kuten äidin roolin keskeisyys, eivät ole hävinneet yhteiskunnallisista käsityksistä tai mielikuvista mihinkään.

2.2.3 Familistinen käänne ja huoli uusperheistä

Viime vuosikymmenet ovat tuoneet huomattavia muutoksia perheiden demografiaan, esimerkiksi kasvaneet eroluvut sekä lapsettomien pariin ja yksinelävien vanhempien määrän lisääntymisen (Irwin 1999, 31). Näihin muutoksiin lukeutuvat myös uusperheiden yleistyminen ja perhesuhteiden muutokset, jotka ovat seurausta kasvaneista eroluvuista. Uusperheiden voi katsoa ”syntyneen” juuri 1980-luvulla, jolloin uusperhe sanana ja ”perhemallina” keksittiin (Ritala-Koskinen 1993, 164). Ganon ja Colemanin mukaan uusperheet keräsivät 80-luvulla huomiota, koska ennen avioerojen yleistymistä uuden puolison mukaantulo perheeseen oli liittynyt yleisimmin entisen puolison kuolemaan. Nyt ongelmaksi muodostui, että perheissä oli ylimääräisiä vanhempia, ja tätä ilmiötä tuli alkaa tarkkailemaan. (Ganong & Coleman 2004, 3.) Avio- ja avoerojen aikaisempaa suurempia erolukuja voidaan selittää individualisaation myötä niin, että yksilöllisen valinnanvapauden lisääntyessä parisuhteita solmitaan ja puretaan erityisesti oman edun tavoittelun nimissä. Muutos perheiden ideologiassa on suuri aikaisempaan ajatteluun verrattuna, jossa lasten hankkiminen ja kasvattaminen olivat perheen tarkoitus.

2000-luvun vaihteessa kiinnitettiin jälleen huomiota sosiaaliseen muutokseen ja

kysymykseen perheen tulevaisuudesta (Irwin 1999, 31; Jallinoja 2006, 11; Beck & Beck-Gernsheim 2012, 84). Perhesosiologi Riitta Jallinoja (2006) on käyttänyt nimitystä *familistinen käänne*, kuvaamaan perheeseen liittyntä puhetta ja yhteiskunnallista liikehdintää. Hänen tutkimuksessaan tuli esille, että mediassa käydyin puheen sävy oli tuolloin perhemyönteinen, mutta ongelmat olivat sen keskiössä. Tutkimuksessa käsiteltyjä teemoja olivat lastenhoito, lasten ja nuorten pahoinvointi, vanhemmuus, perhepolitiikka ja perhe. (Jallinoja 2006, 11.) Myös Aino Ritala-Koskisen (1993) tutkimus naisten- ja perhelehtien uusperhepuheesta sijoittuu tähän familistisen käänteen aikaan. Ritala-Koskisen tutkimuksen tuloksissa uusperheproblematiikka kääntyy kysymykseksi lasten hyvinvoinnista (Ritala-Koskinen 1993, 168).

Perhehistoriaa tarkastellessa voi huomata, miten perheen määritelmä ja tarkoitus ovat jatkuvassa muutoksessa ja huoli perheestä nousee aika ajoin esille yleiseen keskusteluun. Esimerkiksi jo 1800-luvulla eurooppalainen perhetutkimus oli huolestunut perheiden tulevaisuudesta, jota ”juureton individualismi nakersi” (Häggman 1996, 23). Jallinoja huomioikin, että yhteiskunnassa on individualistisia aikoja, ”jolloin perhesidoksesta halutaan pyrillä vapaaksi” ja on aikoja, jolloin haikaillaan perheyhteisön perään. Jälkimmäistä aikaa voi kutsua familistiseksi. (Jallinoja 2006, 265.) Perhe ja naisten asema ovat olleet vuosikymmeniä muutoksessa, mikä on aiheuttanut huolta perheen säilymisen puolesta, samalla kun on korostettu naisten yhä laajenevia oikeuksia ja vapauksia. Suomalaisen perheideologian syntyä tarkastellessa voidaan huomata, miten vahvasti yhteisöllisyys on asettunut yksilöllisyyden edelle, ja miten yhteisöllisyyden aate on korostanut sukupuoliroolien keskeisyyttä perheessä. Koska ideologiat seuraavat usein käytäntöjen perässä, saattaa menneisyydessä rakennettu ydinperheen ideologia vaikuttaa vielä tänäänkin nykyperheiden arkeen ja toimintaan.

2.3 Perheiden määrittelyä

Perhettä on hankala määrittellä tarkkaan, sillä perhe tuntuu lipuvan käsistä heti, kun siitä saa hyvän otteen. Myös perheen historiallinen ymmärrys ja nykypäivän perheiden moninaisuus tuovat omat haasteensa määrittelyyn. Sosiologi Ulrich Beck onkin määrittellyt perhe -sanana zombi-kategoriaksi eli joksikin mikä on kuollut mutta kuitenkin elossa (Beck & Beck-Gernsheim 2012, 203). Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeseen kuuluvat avio- tai avopuolisot ja heidän mahdolliset lapsensa tai jompikumpi vanhemmista

lapsineen. Lisäksi perheessä voi olla korkeintaan kaksi peräkkäistä sukupolvea. (Suomen virallinen tilasto 2017a). Määritelmä pyrkii väestönlaskennallisista syistä rajaamaan perheen mahdollisimman hallittavaksi yksiköksi. Myös modernissa sosiologiassa perhettä on pyritty hahmottamaan yksinkertaistamalla sen rakennetta sekä luomalla perheelle tarkoitus ja ennalta määritellyt roolit. Perhe on nähty ”sosiaalisena yksikkönä, jota yhdistää yhteinen asuinpaikka, taloudellinen yhteistoiminta, sukupuolielämä, lisääntyminen ja jälkikasvun hoivaaminen ja kasvattaminen” (Häggman 1996, 16). Esimerkiksi Talcott Parsonsin teoria ydinperheestä noudattaa tätä perhemääritelmän kaavaa.

Uusperhettä on vähintään yhtä vaikea määritellä kuin ”perinteistä” perhettä. Koska kotitalous on pitkään yhdistetty perheyksikköön, on myös perheitä tarkastellessa keskitytty kotitalouksien tutkimiseen. Uusperheiden jäsenet eivät kuitenkaan sijoitu yhteen kotitalouteen tai osoitteeseen, mikä tarkoittaa, ettei niitä voida myöskään määritellä kotitalouden käsitteen varassa. Esimerkiksi tilastokeskuksen määritelmässä ongelmallista on, että se sitoo uusperheenjäsenet saman katon alle ja jättää kaikki etäperheet tilastoimatta. Perheen perinteinen ymmärrys yksikkönä ei tunnista moninaisuutta, jota on erilaisissa perhemalleissa ja perheen sisällä (Forsberg 2003, 11). Lisäksi keskittymällä ulkoisiin tosiseikkoihin ei edes pyritä tavoittamaan perheen emotionaalista tai eettistä ulottuvuutta (Jaakkola & Säntti 2000, 1).

Vaikka voisi ajatella, että ydinperhe ja uusperhe ovat välttämättömästi sidoksissa toisiinsa, näin ei aina ole. Uusperhe voi syntyä myös ilman sitä edeltävää, rikkoutunutta ydinperhettä. Esimerkiksi tapauksessa, jossa lapsi on syntynyt äidille, joka ei ole ollut alkuunkaan parisuhteessa lapsen biologisen isän kanssa. Tällöin onkin mietittävä sitä, onko sana uusperhe välttämättä edes tarpeellinen tai mielekäs. Koska väestötilastoista ei käy ilmi kuinka moni äideistä synnyttää lapsen yksinhuoltajana, on hankalaa saada tietoa siitä, kuinka monen lapsen elämä ei muodostu alun perinkään ydinperheen ympärille.

Nykyajan perhesosiologit ovat ratkaisseet perhemääritelmään liittyvän ongelman toteamalla, että olemassa olevan sukulaisuussuhteisiin ja talouteen kytkeytyvän yksikön sijaan perhe on pikemminkin toimintaa tai ihmissuhteita (esim. Morgan 1996, 10; Silva & Smart 2004, 7; Castrén 2009, 14). Tällöin huomio kääntyykin perhekokonaisuuden sijaan yksilöihin ja heidän toimintaansa perheessä. Esimerkiksi Ganong ja Colemanin määritelmässä uusperheessä vähintään yhdellä aikuisella on lapsi tai lapsia aikaisemmasta suhteesta, eikä uusperhe rajoitu vain saman kotitalouden sisälle (Ganong & Coleman 2004,

2). Jaakkola ja Sääntti määrittelevät uusperheen ytimeksi yhden vanhemman perheen, ja ”uusperhe syntyy, kun alaikäisen lapsen kanssa yksin elävä vanhempi aloittaa yhteiselämän uuden parikumppanin kanssa” (Jaakkola & Sääntti 19). Ritala-Koskisen mukaan uusperhetutkimuksesta ei kuitenkaan löydy kaikenkattavaa määritelmää uusperheelle. Lisäksi uusperhe-käsitettä hämärtävät tavanmukaiset toteamukset siitä, ettei uusperhe ole uusi perhemuoto tai että uusperheitä on ollut aina. (Ritala-Koskinen 1993, 11.) Oman hankaluutensa perheen määritelmään tuo myös arkikokemuksen ja ihanteiden välillä vallitseva kiilu: perhe on sekä konkreettinen arkinen ”paikka” että ymmärrys ideaalityypisistä perheistä (Häggman 1996, 16; Gillis 1997, xv–xviii).

3 YDINPERHEIDEOLOGIA JA UUSPERHEEN EPÄSELVÄT ROOLIT

3.1 Ydinperhe, uusperhe ja sukupuoliroolit

3.1.1 Parsonsin ydinperheteoria

Sosiologi Talcott Parsons on usein mainittu modernin ajan keskeisimmäksi perheteoreetikoksi. Teoksessa *Family, Socialization and Interaction Process* (1955) hän kuvailee perheen rakennetta, tarkoitusta ja toimintaa yhteiskunnassa. Teoksen toisena kirjoittajana mainitaan myös Robert Bales, jonka osuus teoriasta jää kuitenkin vähäiseksi, minkä vuoksi voi puhua perustellusti Parsonsin perheteoriasta (Jallinoja 2014, 19). Teorian mukaan perheen kaksi tehtävää ovat lasten ensisijainen sosiaalistaminen yhteiskuntaan ja yhteiskunnan aikuisten stabilisoituminen, joka viittaa perheen aikuisten välisiin emotionaaliseen rooleihin. Parsonsin mukaan normaalissa tapauksessa jokainen aikuinen on osa ydinperhettä ja jokainen lapsi aloittaa yhteiskuntaan sosiaalistumisen ydinperheessä. (Parsons & Bales 1966, 16–21.) Teoriassa ydinperhe on siis välttämätön osa lapsen psykologista kehittymistä ja yhteiskuntaan sosiaalistumista.

Parsons korostaa ydinperhemallissaan erityisesti avioliiton ja sukupuoliroolien tärkeyttä, jotta perheyksikkö toimisi tehokkaasti. Perheenjäsenillä on omat eriytyneet tehtävänsä, mihin sisältyvät äitien ja isien erilaiset sukupuoliroolit. (Parsons & Bales 1966, 22–26.) Perheen Parsons näkeekin tietyn tyyppisenä institutionalisoituneena järjestelmänä, jossa miehen rooli on käydä töissä ja naisen rooli on hoitaa kotia ja perhettä. Lisäksi sosialisointi kannalta on välttämätöntä, että aikuisilla on enemmän valtaa lapsiin nähden. (Parsons & Bales 1966, 16–21.)

Parsonsin ydinperheteoria on saanut paljon kritiikkiä. Etenkin siihen sisältyvä sukupuoliroolijärjestelmä ja oletus ydinperheen universaalisuudesta (Jallinoja 2014, 30–31). Oleellista Parsonsin perhetulkinnassa on, että se lähtee liikkeelle konservatiivisesta näkökulmasta, jossa nainen sijoittuu perheen keskiöön hoitaakseen kotia ja tukeakseen miehen yhteiskunnallista roolia. Parsonsin teoria kuvaa 1900-luvun ydinperhettä jonkinlaisena perheihanteena, mutta se ei yllä käsittelemään sitä todellisuutta, jossa etenkin perheen naiset tuolloin elivät. Esimerkiksi Häggmanin mukaan feministisessä perhehistoriassa on käsitelty sitä, miten perheenjäsenillä saattaa olla sekä täysin erilaiset

kokemukset perheen historiasta että erilaiset pyrkimykset perheen tulevaisuudesta. Naishistorian näkökulmasta katsottuna perhe nähdäänkin sukupuolen kautta hahmottuvana vallankäytön välineenä. Siinä missä perhe voi olla miehelle rauhallinen pakopaikka julkisesta elämästä, se on näyttäytynyt naiselle aina myös työpaikkana. (Häggman 1996, 64–66.) Sukupuolten välillä oleva harmoninen työnjako ei välttämättä olekaan yhtä harmoninen naisten näkökulmasta katsottuna.

Ahtaiden sukupuoliroolien lisäksi teoriassa on ongelmallista ydinperheen kytkeminen miehen ja naisen väliseen biologiseen reproduktioon. Perheet, joissa ei ole avioliitossa syntyneitä biologisia lapsia, nähdään teorian valossa poikkeuksellisina. Parsonsilainen käsitys perheestä olettaa, että perhe on yhtä kuin sen funktiot ja rakenne, mikä on riittämätön oletus (Häggman 1994, 21). Tarkastelemalla vain perheen tarkoitusta ja rakentumista ei kyetä näkemään, millaisia tunteita tai kokemuksia esimerkiksi perheen ihmissuhteisiin tai työnjakoon liittyy.

Parsonsin ydinperheteoria on kritiikistä huolimatta antanut tutkijoille myös ajattelemisen aihetta. Häggmanin mukaan Parsonsin teorialla on historiallista merkitystä, koska hän huomioi suvusta ja ympäristöstä eriytyneen sekä aikaisempaa yksinkertaisemmän perherakenteen. Uudenlainen perherakenne salli jäsenilleen laajemman toiminnan ja valinnanvapauden. Lisäksi Parsonsin huomio tunnesiteiden noususta länsimaisessa perheessä oli tärkeä askel myöhempää tutkimusta ajatellen. (Häggman 1996, 26–27.) Myös sosiologi Anthony Giddens (2009) huomioi, että voi olla liian aikaista hylätä Parsonsin funktionaalista analyysiä ihan vielä. Nykyaikaisten perhemuotojen erilaisuus ja alati muuttuva sosiaalinen elämä voidaan nähdä todisteina siitä, miten ydinperhe sosiaalisena instituutiona on muutoksessa. (Giddens 2009, 370.) Parsonsilainen ydinperhemalli onkin hyvä lähtökohta tarkastella sitä, miten nykyajan perheissä ilmenevät sukupuoliroolit ovat muuttuneet sekä millaisia erilaisia motiiveja tai intressejä perheenjäsenillä saattaa olla. Toisaalta, uusperheiden yleistyessä ja tullessa yhä hyväksytyimmäksi perhemalliksi, saattaa uusperheiden sisällä piileä jonkinlaisia toiveita perinteisestä ydinperheestä, jonka rakenne ja funktio luovat selkeät roolit ja toimintaohjeet perheenjäsenille.

3.1.2 Sukupuoli uusperhetutkimuksessa

Norjalainen perhetutkija Irene Levin (1997) on tutkinut uusperheitä sukupuolen

näkökulmasta haastattelemalla kuuttakymmentäkolmea oslolaista uusperheen vanhempaa. Hänen tutkimuksessaan äitien ja äitipuolten roolit näyttäytyivät kutakuinkin samanlaisina: heidän tehtävään oli pitää huolta lapsista ja kotitöistä. Hän huomioi, että äitipuolen rooli ei sisällä kuitenkaan odotuksia kyseisistä tehtävistä vaan pikemminkin jonkinlaista äidille vastakkaista etäisyyden ottamista (Levin 1997, 187). Levinin mukaan äidin ja naisen roolit ovat päällekkäisiä, minkä vuoksi naisen rooli ”valloittaa” äitipuolen roolin. Tällöin naisena olosta tulee toimintaa ohjaava elementti. (Levin 1997, 187.) Koska isäpuolen ja miehen roolit olettavat kummatkin etäisyyden ottoa, ei isäpuolella ole vastaavaa rooliristiriitaa (Levin 1997, 189). Levinin tutkimus tuo esille äitipuolen rooliin liittyvän sukupuolisidonnaisen ongelman: miten olla tarpeeksi lähellä ja samaan aikaan ei-liian lähellä puolison lapsia. On kuitenkin huomioitava, että Levinin tutkimuksesta on jo jonkin verran aikaa, minkä vuoksi on mahdollista, että nykypäivän äitipuolille on jo helpompaa ylittää naiseuteen ja perheeseen liitetyt odotukset. Lisäksi isän roolissa on ollut nähtävissä jonkinlaista muutosta viimeisten vuosikymmenten aikana.

Danielle Shapiron (2014) uudemmassa kvantitatiivisessa tutkimuksessa vertailtiin yli kolmensadan amerikkalaisen biologisen isän, äidin sekä isä- ja äitipuolten kokemaa vanhemmuusstressiä. Tutkimuksen mukaan vanhempipuolet ja erityisesti äitipuolet kokevat eniten vanhemmuuteen liittyvää stressiä. Shapiro selitti tuloksia niin, että sosiaalisten normien tukiessa biologisen äidin asemaa, on äitipuolen asema uusperheessä erityisen stressaava. Naiseus ja vanhempipuolena olo yhdessä muodostavat erityisen stressaavan roolin. (Shapiro 2014, 105–106.) Shapiro ja Levin otaksuvat siis molemmat, että erityisesti naiseus määrittelee äitipuolen roolisisältöä. Shapiro tutkimuksen mukaan äitipuolet kokivat enemmän stressiä kuin isäpuolet, mutta biologisten vanhempien stressin kokemukset eivät eronneet toisistaan (Shapiro 2014, 105). Tämä saattaa viitata siihen, että ydinperheessä naisten sukupuolirooleja ei koeta yhtä stressaavina. Selityksenä voisi olla, että naisen ja äidin roolin yhdistyessä äidin rooli näyttäytyy naiselle luontaisena vaihtoehtona ja se otetaan siksi äitipuolen roolia mutkattomammin vastaan. Toisin sanoen, äidin ja naisen roolit eivät ole samoin konfliktissa keskenään kuin äitipuolen ja naisen roolit.

Shapiron tutkimustulosten mukaan heikko puolisosuhde ja traditionaaliset sukupuoliroolikäsitykset olivat yhteydessä vanhempipuolten korkeaan stressitasoon (Shapiro 2014, 104). Omaksumalla ei-traditionaalisen vanhemmuusroolin, uusperheen

vanhempien oli mahdollista vähentää koettua stressitasoa. Toisin sanoen, jos vanhempi omaksuu joustavat uskomukset sukupuolesta ja perheestä, edesauttaa se uusperheen vanhemman ei-traditionaalisen roolin hyväksymistä perheessä. (Shapiro 2014, 104–105.) Hyvän puolisosuhteen merkitys korostuu erityisesti vanhempipuolilla, sillä heidän on hankala saada sosiaalista tukea rooliinsa parisuhteen ulkopuolelta. Biologisten vanhempien asema nähdään luonnollisena ja kyseenalaistamattomana lasten elämässä, joten heidän on helpompaa hakea tukea myös perheen ulkopuolelta.

Hyvin toimivat parisuhteet myös vähentävät vanhemmuuteen kohdistuneita vaatimuksia ja niiden psykologisia seurauksia, eivätkä kuluta vanhempipuolten emotionaalisia ja logistisia resursseja yhtä paljon kuin huonommin toimivat parisuhteet. (Shapiro 2014, 105.) Shapiro'n tutkimus puoltaa ydinperheeseen kytkeytyvien traditionaalisten perheroolien haitallisuutta äitipuolilla. Kun äitipuolet irtisanoutuvat heille annetuista, lähes mahdottomista odotuksista, alentaa se heidän stressinkokemustaan ja tekee todennäköisesti perhe-elämästäkin mielekkäämpää.

Lisa Doodson (2014) on tutkinut äitipuolten kokemuksia rooliin liittyvästä ahdistuksesta. Hän liitti ahdistuksen syntymisen kolmeen asiaan: suhteeseen biologisen äidin kanssa, suhteeseen lapsipuolten kanssa sekä äitipuolen epäselvään rooliin. (Doodson 2014, 662–663.) Myös Doodsonin tulokset viittaavat siihen, että äitipuolen rooliin liittyvä ongelmallisuus kytkeytyy siihen, millainen suhde puolison lapsiin tulisi muodostaa. Toisaalta tulokset kertovat myös siitä, että lasten biologisen äidin olemassa olo saatetaan nähdä ongelmallisena suhteessa omaan rooliin perheessä. Doodsonin tutkimuksessa äitipuolet käyttivät ahdistukseen selviämistrategiana usein joko fyysistä tai psyykkistä vetäytymistä puolison lapsista, tai vastakkaista keinoa eli biologisen äidin roolin tarpeellisuuden tunnistamista lasten elämässä. (Doodson 2014, 662–663.) Selviämistrategiat muistuttavat toisiaan siinä, että äitipuoli ottaa joka tapauksessa jonkin verran etäisyyttä joko emotionaalilla tai fyysisellä tasolla. Biologisen äidin tarpeellisuuden tunnistaminen tarkoittaa, että äitipuolen ei tarvitse tuntea niin suurta emotionaalista painetta ottaa perheen äidin roolia, koska lapsella on jo äiti. Äitipuoli voi siis rakentaa oman roolinsa ilman äidin rooliin liittyviä odotuksia.

Ahdistus ja stressi ovat samankaltaisia tunteita ja esiintyvät usein samanaikaisesti, joten Doodsonin tuloksia voi samaistaa myös stressin syntymiseen ja siitä selviämiseen. Shapiro'n ja Doodsonin tuloksista voi muodostaa johtopäätöksen, että äitipuolten kokema

stressi tai ahdistus liittyvät biologisen äidin roolin keskeisyyteen perheessä ja siihen, että myös äitipuolelta saatetaan odottaa traditionaaliseen äidin rooliin asettumista. Vaikka ulkopuolelta ei tulisi näitä odotuksia äitipuolelle, saattaa äitipuoli itse samaistaa oman asemansa ydinperheen äidin asemaan.

3.2 Uusperhe epätäydellisenä instituutiona

Sosiologi Andrew Cherlin (1978) on käsitellyt uusperheitä epätäydellisenä instituutiona artikkelissaan *Remarriage as an Incomplete Institution*. Termi *incomplete institution* on myös suomennettu aikaisemmin ”epämääräiseksi sosiaalisesti instituutioksi” (Jaakkola & Sääntti 2000, 6). Cherlinin ajatuksia on käsitelty kansainvälisessä uusperhetutkimuksessa paljon, joskin ne antavat vieläkin mielenkiintoisen näkökulman ja lähtökohdan uusperheiden tutkimiseen. Cherlinin mukaan perhe instituutiona on perinteisesti tarjonnut sosiaalista kontrollia lasten hankinnan ja kasvatuksen suhteen sekä normatiivisia toimintaohjeita jokapäiväiseen elämään, jotka yhdessä ovat taanneet perheiden tasapainon ja yhteisöllisyyden. Kuitenkin nykyperheitä pitävät yhdessä pikemminkin yhteiset tunnesiteet ja keskinäinen konsensus kuin formaali institutionaalinen kontrolli. (Cherlin 1978, 634.) Perheenjäsenet voivat esimerkiksi itse määrittellä, haluavatko ylipäättään kuulua perheeseen, jos perheenjäsenten väliset suhteet eivät täytä yksilön emotionaalisia vaatimuksia.

Cherlin huomioi omassa ajassaan tapahtuneen sosiaalisen muutoksen, jonka myötä avioliitto oli aikaisempaa helpompi lopettaa. Erityisesti hän kiinnitti huomiota siihen, että uudelleen avioituneet pariskunnat erosivat ensimmäisiä avioliittoja useammin. Hänen pääväittämänsä on, että korkeat avioeroluvut johtuvat uusperheiden epätäydellisestä institutionalisoitumisesta, samalla kun ensimmäisen avioliiton käyttäytymismallit ovat yhä vahvasti institutionalisoituneita. (Cherlin 1978, 637–639.) Kyseessä on siis uusperheen sosiaalisten normien puuttuminen, tai kuten Jaakkola ja Sääntti toteavat, parhaassakin tapauksessa uusperheiden normit ovat hyvin epämääräisiä (Jaakkola & Sääntti 2000, 6).

Cherlin kiinnostui erityisesti kysymyksestä: miksi uusperheysikköä on ydinperheysikköä hankalampi pitää yllä (Cherlin 1978, 640). Hän huomioi artikkelissaan uusperheiden monimutkaisen rakenteen, kotitalouksien liitokset toisiinsa, epäselvät sosiaaliset roolit ja perheenjäsenten väliset suhteet ja tarkasteli uusperheen institutionaalisten normien eli toimintaohjeiden puutetta lain ja kielen kautta.

Ensimmäiseksi hän huomioi, ettei uusperheen sosiaalisille rooleille ole olemassa sopivia sanoja, millä voi olla negatiivinen vaikutus perheen toimivuuteen. Cherlin kysyykin, miksi lapsipuolen pitäisi kutsua äitipuoltaan, kun sama lapsi sanoo äitiään äidiksi. (Cherlin 1978, 640–643.) Toiseksi Cherlin huomioi, ettei laki anna institutionaalista tukea uudelleen avioituneille vaan olettaa kaikkien liittojen olevan samanlaisia. Hän täsmentää, että uusperheessä perheenjäsenten keskinäiset oikeudet ja velvollisuudet ovat ensimmäisiä avioliittoja problemaattisempia. (Cherlin 1978, 644.)

Lain puutteellinen tuki näkyy myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Anu Pylkkänen (2008) on käsitellyt sitä, miten oikeus määrittelee perhettä oikeusnormien, -käsitteiden ja -periaatteiden pohjalta. Oikeudella hän tarkoittaa lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, ihmisoikeuksia ja oikeustiedettä. Hänen mukaansa Suomessa on ollut 1960-luvun lopulta alkaen neutraali suhtautuminen perheisiin; toisin sanoen lainsäädäntömme ei perustu mihinkään tietyyppiseen perheinstituutioon. (Pylkkänen 2008, 71–72.) Pylkkäsen mukaan ongelmallista tässä on se, että oikeus ei toimi tyhjiössä vaan on monin tavoin yhteydessä kulttuuristen merkitysrakenteiden kanssa. Myös Jaakkola ja Sääntti toteavat, että Suomen lainsäädännössä on syntynyt ongelmia, koska perheoikeus käsittelee perhettä ydinperhemallin mukaisesti, minkä vuoksi siitä poikkeavien ”uusien” perhemuotojen sääntely on hankalaa. Perheen tarkempi määrittely olisikin lainsäädännössä tärkeää, jotta lainsäädännön toimenpiteet kohdistuvat tarkoitettulla tavalla. (Jaakkola & Sääntti 2000, 2.)

Cherlin huomioi myös perheen tapojen ja käytäntöjen olevan ensimmäistä perhettä hankalampia, esimerkiksi vanhempipuolen on hankala määrittellä, millainen kurinpidollinen suhde hänellä tulee olla lapsipuoleen (Cherlin 1978, 645). Lopuksi hän toteaa, että perhetutkimuksessa tulee kiinnittää huomio sosiaalisiin instituutioihin, jotka vaikuttavat perheenjäseniin. Erityisesti tulee selvittää, mitkä ovat niitä institutionaalisia yhteyksiä perheen ja yhteiskunnan välillä, jotka välittävät sosiaalisia normeja jokapäiväiseen käyttäytymiseemme. (Cherlin 1978, 648.) Esimerkiksi Suomessa perheiden elämää jäsentävät perhelainsäädäntö, perhepolitiikka, koulu, päivähoito, lastensuojelu, työelämä, media sekä perhetutkimus (Kuronen 2014, 95). Tällaisten instituutioiden toimintatapoja ja yhteistyötä erilaisten perheiden kanssa ja niiden suhtautumista esimerkiksi uusperheitä kohtaan olisikin tarkasteltava lähemmin.

Cherlinin institutionaalinen lähestymistapa uusperheisiin on saanut paljon

kritiikkiä, erityisesti sen käsitys avioerosta juridisena eikä sosiologisena käsitteenä, mikä on nähty huonona perheyhteyden mittarina (Ritala-Koskinen 1993, 18). Ongelmallista Cherlinin instituutionaalisisessa ajattelussa on myös, että hän olettaa uusperheen kaipaavan jonkinlaista ydinperhemallin mukaista rakennetta, esimerkiksi sen jäsenten tarvitsevan valmiit roolit. Hän ei huomioi, että jokaisessa uusperheessä nämä roolit muodostuvat omanlaisikseen, esimerkiksi perhehistorian ja nykyisen perhetilanteen mukaan. Monessa uusperheessä vanhempipuolia kutsutaan hänen omalla nimellään, eivätkä perheenjäsenet välttämättä kaipaa käyttöön muita äidin tai isän kaltaisia perhepainotteisia nimityksiä. Kaikesta huolimatta, ajatus uusperheiden heikosta instituutionaalisisesta tuesta näyttää saavan jonkinlaista jalansijaa uusperheenjäsenten kokemuksissa.

Frank Furstenberg ja Graham Spanier (1984) ovat testanneet Cherlinin hypoteesia empiirisessä tutkimuksessa. He eivät täysin kumoa Cherlinin ajatusta uusperheiden heikosta instituutionaalisisesta tuesta vaan esittävät sen sijaan toisenlaisen lähestymistavan korkeisiin erolukuihin. Heidän mukaansa toisen avioliiton solmineet ovat valmiimpia ratkaisemaan avioliittoon liittyvät ongelmat eroamalla onnettomasta avioliitosta. (Furstenberg & Spanier 1984, 440.) Myös Furstenberg ja Spanier toteavat, ettei biologiseen ja sosiaaliseen vanhemmuuteen liittyvään työnjakoon näytä olevan kulttuurista ohjeistusta. Heidän tutkimuksessaan joissain tapauksissa etävanhempi tarjosi emotionaalista tukea biologisille lapsilleen samalla investoiden myös lapsipuolisuhteisiinsa. Joissain tapauksissa etävanhempi jakoi lojaaliuttaan ja velvollisuuksiaan eri tavoin lasten välillä, ja joissain perheissä vanhempipuolella oli marginaalinen rooli lapsipuoliinsa, vanhempipuolen omistautuessa lähinnä biologisille lapsilleen. Koska näitä päätöksiä ei tehty aina yhteisymmärryksessä perheen muiden osapuolten kanssa, jännitteet ja väärinkäsitykset olivat yleisiä. (Furstenberg & Spanier 1984, 434–345.) Furstenbergin ja Spanierin tutkimus on yksi ensimmäisistä, jotka osoittavat, etteivät uusperheen vanhempipuolet välttämättä halua tai pysty hyväksymään valmiita ydinperhemallin mukaisia rooleja.

Myös Kelley Hall ja Gay Kitson (2008) ovat tutkineet uusperheitä epätäydellisen instituioitumisen näkökulmasta. He käsittelevät lesboparien uusperheeseen liittyviä ongelmia heteroseksismin ja homofobian kautta. Tutkimuksen mukaan myös lesboäitien partnerit kokevat samantapaisia ongelmia kuin heteroseksuaalit vanhempipuolet uusperheissä, ennen kaikkea heidän roolinsa perheessä koettiin epäselväksi. (Hall & Kitson 2008, 33–36.) Esimerkiksi lesboperheissä äidin partneria saatetaan kutsua etunimellä,

tädiksi tai äidin kumppaniksi (co-partner) (Hall & Kitson 2008, 37). Lisäksi Hall ja Kitson käsittelevät sitä, etteivät lailliset säännökset, liittyen avioliittoon ja lapsiin, ole välttämättä lesboperheitä tukevia. Esimerkiksi partneri ei välttämättä saa samoja materiaalisia tai taloudellisia etuja kuin äiti, eivätkä äiti ja lapsi välttämättä hyödy partnerin eduista. Lisäksi lesboperheissä yleisiä kysymyksiä ovat lasten huoltajuus ja tapaamiset. (Hall & Kitson 2008, 38–39.) Myös Hallin ja Kitsonin tutkimuksen mukaan ydinperheestä poikkeavat perhemuodot ovat jossain määrin ”epätäydellisiä”, koska yhteiskunnalliset instituutiot eivät tue ydinperheestä poikkeavia perhemalleja tarpeeksi, eikä perhe-elämän ongelmiin ole olemassa valmiita institutionaalisia ratkaisuja.

Cherlinin hypoteesi uusperheen toimintaohjeiden puutteesta on syntynyt aikana, jona individualismi murensi yhä enemmän perinteisen perheen ymmärrystä perheyksikkönä ja perheinstituutiona. Sen vahvan institutionaalisen näkökulman vuoksi se ei sovi nykytutkijoiden määritelmään perheestä alati muuttavana suhde-, kokemus- tai tunneverkostona. Cherlin tuo hypoteesissaan kuitenkin esille parsonsilaisen näkemyksen ydinperheen institutionaalista luonteesta, joka antaa ydinperheen jäsenille selkeät toimintaohjeet ja roolit. Ydinperhettä vasten uusperhe näyttäytyy epätäydellisenä tai epämääräisenä, mikä luo hedelmällisen pohjan tarkastella sitä, mitä uusperheestä ajatellaan institutionaalista näkökulmasta käsin puuttuvan.

3.3 Äidin perhe

Ydinperhe on ajateltu välttämättömäksi yksilön normaalille kehitykselle. Yesilova (2009) on kutsunut tätä välttämättömyyttä ydinperheontologiaksi. Yesilova on perehtynyt väitöskirjassaan suomalaisten lähihistoriallisten aineistojen valossa siihen, miten ydinperheymmärrys on synnitetty, vakiintunut ja yhteiskunnallistunut Suomessa. (Yesilova 2009, 205.) Hänen aineistonaan toimivat 1960–1992 julkaistut hallintodokumentit, seminaariraportit, muistiot ja mietinnöt (Yesilova 2009, 37). Yesilovan mukaan hyvinvointivaltion rakennusvaiheessa perhe nousi tärkeäksi puheenaiheeksi puhuttaessa valtiosta, kansakunnasta ja niiden tulevaisuudesta. Ajateltiin, että äidin tehtävä ja velvollisuus on huolehtia lasten terveydestä kodin siisteyden ja terveille elintavoille perustuvan kasvatuksen kautta – äidistä tuli perheen hyvinvoinnin ydinhenkilö. Kun vastuu perheestä siirrettiin isältä äidille, vallalle tuli ajatus ydinperheestä nimenomaan *äidin perheenä*. (Yesilova 2009, 35.) Yesilovan tutkimus havainnollistaa, miten äiteihin

kohdistuvat odotukset ja paineet eivät synny tyhjiössä vaan osana yhteiskunnallisten instituutioiden kehitystä.

Ydinperhe on alun perin rakennettu pitkälti äidin olemassaolon ja lasten kasvatuksen varaan, mikä asettaa ydinperheen ontologialle kaksi välttämättömyyttä: *sukupuolen ja sukupolven oikeanlaisen järjestyksen tai rakenteen* perheessä. Biologisen sukulaisuuden määrittäessä perhettä saa *biologinen vanhempi-lapsi-suhde* erityisen arvon ja merkityksen perheessä. Biologisuus kietoutuu myös oleellisesti kysymykseen sukupuolten välisestä roolijaosta. Ydinperheen rakentuminen kahden eri sukupuolen varaan asettaa miehille ja naisille erilaisia vaatimuksia ja lainalaisuuksia, ja kummallekin sukupuolelle vääränlaisen olemisen tai toiminnan on katsottu vaarantavan lapsen normaalin kehityksen ehdot (Yesilova 2009, 176). Koska biologisuus nousee perheen ytimeksi ja sitä perustellaan lapsen normaalilla kehityksellä, muunlaiset perhemuodot nähdään riskeinä (Yesilova 2009, 205–206). Ydinperheen ollessa jonkinlainen normi tai tavoite, uusperheiden ja muunlaisten perheiden toimivuutta mitataan ydinperhettä vasten (Ritala-Koskinen 1993, 33).

Äidin perheeseen sisältyy myös vaatimus tietynlaisesta oikeanlaisesta äitiydestä. Minna Murtorinne-Lahtisen mukaan (2011) *äitimyitin* juuria voi etsiä 1800-luvun modernista äitiydestä ja siihen kytkeytyvästä ydinperheideologiasta. Vaikkakin äitiyden mystifiointia voi hakea jopa kauempaakin, aina kristinuskon syntyhistoriasta. (Murtorinne-Lahtinen 2011, 55.) Yesilovan tutkimuksesta on nähtävissä, että Suomessa naisille asetettu ”hyvän äidin” vaatimus juontaa juurensa ajasta, jona hyvinvointivaltiota rakennettiin ja perheistä tuli erityisesti äidin perheitä. Äitejä arvostellaan hyviksi ja huonoiksi äitimyittiin kytkeytyen toimintamallien kautta. Suomessa esimerkiksi perheneuvoloilla ja lastensuojelulla on tärkeä tehtävä huolehtia lasten hyvinvoinnista ja terveydestä, minkä vuoksi ne myös tarkkailevat äitejä pyrkien tukemaan heitä oikeanlaisessa roolinmukaisessa toiminnassa.

Ganong ja Colemanin mukaan äitipuolten asema on tukala kulttuuristen arvojen ja ideaalien vuoksi, joita perheen naisille asetetaan. Vaikka naiset eivät olisi lapsipuoltensa äitejä, heidän tulee olla vastuullisia perhesuhteissa ja ajatella koko perheen hyvinvointia. Äitimyitti tekeekin äitipuolten roolista ja suhteista lapsipuoliin erityisen hankalia. (Ganong & Coleman 2004, 134.) Biologisen äidin ja lapsen suhde toisiinsa nähdään yleensä luonnollisesti rakentuvaksi, erottamattomaksi ja kyseenalaistamattomaksi, ja tämä

kyseenalaistamaton rakkaudellinen side lapseen nähdään muodostuvan lapsen syntymän sekä varhaislapsuuden kautta (Allan ym. 2011, 94). Äitipuolelle ajatus vastaavanlaisesta äidillisestä siteestä lapsipuolen kanssa on usein luonnoton, koska äitiys yhdistetään niin vahvasti biologiseen siteeseen, joka määrittää suhteen laatua. Ongelmallista on, että äidin ja äitipuolen asema saatetaan uusperheessä samaistaa toisiinsa. Onkin normaalia, että myös äidit itse ajattelevat hyvän äitiyden olevan uusperheessä ja ydinperheessä samanlaista (Ganong & Coleman 2004, 110).

Brittiläinen sosiologi David Morgan (1996) nostaa perhe–sukupuoli-mallissaan esille useita esimerkkejä siitä, miten perhe ja sukupuoli ovat yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi sukupuolittuneet perhesanat kuten ”kotirouva” (the housewife) ja ”aviomies” (the husband) ovat sekoitus emotionaalisia suhteita, valtaa ja työnjakoa. (Morgan 1996, 73–74.) Morgan huomioi, että yhtä paljon kyse siitä, kuka tekee mitä, kuin myös siitä, kuka on mitä. Sukupuolittuneet identiteetit sisältävät tehtäviä ja kyseenalaistamattomia oletuksia, jotka muodostuvat niiden suorittamisen kautta. (Morgan 1996, 74–75.) Esimerkiksi naisille oletetaan olevan luonnollista hoitaa lapsia ja huolehtia kodista, jolloin miesten rooliksi jää usein elannon hankkiminen. Morganin mukaan kodin tila näyttäytyy edelleenkin femiininä, erityisenä äidin ja naisen alueena. Morgan puhuikin perheen äidillistymisestä sukupuolittumisen sijaan. Hän toteaa, että esimerkiksi ”kotiaviomies” (househusband) tai neutraalimpi ”koti-ihminen” (houseperson) kuulostaisivat jokseenkin erikoisilta tai oudoilta. (Morgan 1996, 81–82). Morganin ajatus perheen äidillistymisestä vastaa Yesilovan käsitystä ydinperheestä äidin perheenä.

Morganin mukaan perhe-elämä sisältää myös sukupuolineutraaleja sanoja, kuten ”vanhemmuus”, jotka häivyttävät sukupuolten välistä työnjakoa. Vanhemmuus-sana olettaa, että vanhempien työ on jaettu tasaisesti miesten ja naisten välillä. (Morgan 1996, 78.) Esimerkiksi miehen ja naisen rooli perheessä näyttäytyy erilaisena, kun se määritellään isänä, äitinä tai äitipuolena olemisen kautta. Sukupuolineutraaliin vanhemmuus-sanaan liittyy vain yleisiä olettamuksia lasten kasvattamiseen tai huolenpitoon liittyen; sen sijaan äidin tai isän rooliin liittyy tarkempia odotuksia siitä, millaista kasvatuksen tai huolenpidon tulee olla. Perhe tai kotitalous näyttäytyy tapaamisten ja työstämisen tilana, jossa neuvotellaan sukupuoli-identiteeteistä ja sukupuolijärjestyksestä (Morgan 1996, 79). Erityisesti uusperheen perheenjäsenten roolien rakentumisen kannalta oleellista on, miten perhe ja sukupuoli muokkaavat toisiaan silloin,

kun perhe ei rakennu ydinperheen ja yhteisten biologisten lasten ympärille.

Risto Jaakkolan ja Riitta Sántin (2000) tutkimuksen perusteella kotitalouteen ja lapsiin liittyvät työt jakautuvat ydin- ja uusperheissä suurin piirtein samalla tavalla: naiset hoitavat kotiin ja lapsiin liittyvät työt huomattavasti miehiä useammin, ja miehet osallistuvat vain satunnaisesti korjaustöihin useammin kuin naiset. Uusperheissä miehet osallistuvat kotitöihin kuitenkin hieman enemmän kuin ydinperheissä. Lisäksi lapsiin liittyvistä töistä naiset yksin hoitavat vaatehuollon kolmessa perheessä neljästä. (Jaakkola & Sántti 2000, 59–60.) Jaakkola ja Sántti havaitsivat myös, että naimisissa oleminen ja yhteiset lapset lisäävät molempien puolisoitten osallistumista. Toisaalta, jos perheessä on vain lapsipuolia, kotiin ja lapsiin liittyvät työt jäävät usein yksin joko naiselle tai miehelle (Jaakkola & Sántti 2000, 61). On kuitenkin huomioitava, että tutkimuksesta on jo jonkin aikaa ja uusperheellisten joukossa on aikaisempaa nuorempia vanhempia, joten sukupuolten välinen työnjako voi olla kokenut nuoremman ikäluokan myötä muutoksia.

Jaakkolan ja Sántin tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että uusperheen työnjakoa saatetaan joissain perheissä jakaa sukupuolen sijaan sen perusteella, kenen biologisia jälkeläisiä lapset ovat. Tästä näkökulmasta katsottuna on mahdollista, että uusperheissä perinteiset sukupuoliroolit rikkoutuvat. Lisäksi voi olettaa, että yhteisten lasten olemassa olo ja naimisissa oleminen lisäävät kokemusta ydinperheen kaltaisesta perhemallista, mikä lisää uusperheen vanhempien vastuun jakamista perheessä. Äitipuolen roolissa onkin mahdollista pyrkiä perinteiseen perheen äidin rooliin tai purkaa tällaisia sukupuolirooleja, antaen biologisen isän hoitaa äidin roolille oletettuja tehtäviä ja käytäntöjä

3.4 Roolit

3.4.1 Roolit ja roolikonfliktit

On tärkeää huomioida, että rooleja tutkittaessa ei tutkita suoranaisesti mitään ihmisryhmää vaan sitä tietynlaista roolia, jonka kautta yksilöt toimivat sosiaalisessa maailmassa. Roolien tutkiminen on tärkeää, sillä roolit mahdollistavat yksilöiden osallistumisen sosiaaliseen toimintaan, ja samalla luomme niiden kautta sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Voisikin sanoa, että roolit muodostavat jonkinlaisen sillan yksilön ja eletyn todellisuuden välille. Myös Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin (1989) mukaan rooleja esittämällä osallistumme sosiaalisen maailman luomiseen, ja sisäistämällä roolit, sama maailma tulee

subjektiivisesti todelliseksi meille. Bergerille ja Luckmannille roolit muodostuvat oman ja muiden toiminnan tyypittelyn kautta. Toiminnan tyypittely tapahtuu kollektiivisesti yhteisen objektifioituneen tietovaraston kautta, joka sisältää kognitiivista tietoa, mutta myös tietoa normeista, arvoista ja jopa tunteista. (Berger & Luckmann 1989, 73–76.)

Bergerin ja Luckmannin mukaan roolit edustavat myös institutionaalista järjestystä. Erilaisten roolien vuorovaikutus toisiinsa muodostaa instituution kokonaisuuden, joka sisältää myös instituution lait. (Berger & Luckmann 1989, 74–75.) Esimerkiksi perhe sisältää institutionalisoituneita rooleja, kuten äitinä tai isänä olemisen. Näihin rooleihin liittyy kollektiivista, perhearvoihin ja normeihin sidottua tietoa siitä, miten roolissa tulee toimia, tuntea tai ajatella. Vanhemmista tai huoltajista puhuttaessa äiti ja isä ovat niitä rooleja, jotka tulevat ensimmäiseksi mieleen. Vanhempipuolena oleminen ei ole perheinstituutiossa yhtä arvostettua tai tunnustettua kuin biologisena vanhempana toimiminen, eikä myöskään vanhemmuuteen liittyvän vallitsevan perhenormiston mukaista. Vanhempipuolen rooli ei sisällä myöskään vakiintunutta tietoa, jonka pohjalta voisi rakentaa toiminnan ”oikeaoppisia” malleja. Rooliin liittyvän tiedon puutteen vuoksi uuserheen vanhemman roolissa toimiminen onkin hankalaa.

Myös sosiologi Erving Goffman (1956) on käsitellyt tiedon tärkeyttä roolin muodostumisessa. Goffmanin mukaan arkielämä on kuin teatteria, jossa yksilö pyrkii esittämään tietynlaista roolia ja hallitsemaan sitä vaikutelmaa, jonka hän antaa muille ihmisille. Roolin esittämisen kautta yksilöt pyrkivät jakamaan tietoa toisilleen, jotta pystyvät määrittelemään, mitä kukin odottaa keneltäkin. (Goffman 1956, 1). Goffmanin käsite vaikutelman hallinta viittaa niihin keinoihin, joilla yksilö pyrkii jakamaan informaatiota muille ihmisille (Goffman 1956, 152). Vaikutelman hallintaan perherooleissa voisi kuulua esimerkiksi oikeanlainen puhetapa ja toiminta perheenjäsenten välillä. Äidin roolissa korostuu erityisesti ”se oikea tapa”, miten lapsiin tulee olla vuorovaikutuksessa. Äidin tulee esimerkiksi huolehtia perheen rutiineista ja asettaa rajoja sekä osoittaa rakkautta, hellyyttä ja huolenpitoa lapsia kohtaan. Lisäksi äidin rooliin ovat perinteisesti kuuluneet kotityöt ja ”kodin tekeminen” eli kodin ilmapiiristä huolehtiminen. Vääränlaisena äitinä esittäytyminen nähdään tuomittavana, koska äidin rooli perheessä nähdään keskeisenä perheen hyvinvoinnin kannalta.

Sosiaalipsykologiassa *rooli* määritellään johonkin asemaan liitettyjen odotusten kokonaisuudeksi, ja *roolijaon* kautta ryhmän sisäiset tehtävät erilaistuvat perustuen joko

sosiaaliseen asemaan tai työnjakoon (Helkama ym. 2015). Perheessä roolijako näyttäytyy sukupuolen ja sukupolven välisinä roolijakoina vanhempien ja lasten välillä. Roolin jakautumiseen liittyvät myös mahdolliset *roolikonfliktit*, joita on kolmenlaisia: *roolin sisäinen konflikti* eli rooliin liittyvät odotukset ovat ristiriidassa muiden rooliin liittyvien odotusten kanssa, *roolien välinen konflikti* eli yksilöllä on useita rooleja yhtä aikaa, joiden odotukset ovat keskenään ristiriidassa tai *roolin ja persoonallisuuden konflikti* eli yksilön omat ja rooliin liittyvät odotukset ovat ristiriidassa keskenään (Helkama ym. 2015).

Äitipuolet kokevat useanlaisia roolikonflikteja uusperheessä. Ensinnäkin äitipuolena olemiseen voi liittyä *roolin sisäinen konflikti*, eli äitipuolena olo näyttäytyy ristiriitaisena yhteiskunnallisten odotusten ja sen roolin välillä, millaiseksi äitipuoli haluaa oman roolinsa rakentaa. Esimerkiksi lapsipuoli, puoliso ja muut sukulaiset voivat odottaa äitipuolelta erilaista vuorovaikusta, johon hän itse on valmis ryhtymään. Toiseksi on *roolien välinen konflikti*, eli äitipuolella voi olla uusperheessä sekä biologisen äidin rooli että sosiaalisen äitipuolen rooli, mikä tekee hänen roolistaan ja roolien välisestä neuvottelusta perheessä vielä epämääräisemmän. Äitipuoli jää ikään kuin näiden odotusten väliin, eikä löydä itselleen tilanteeseen sopivaa roolia. Kolmanneksi on *roolin ja persoonallisuuden konflikti*, joka voi näyttäytyä niin, ettei äitipuoli haluaisi olla äitipuoli tai minkäänlainen äitihahmo puolisonsa lapsille. Äitipuoli voi haluta näyttäytyä esimerkiksi vain perheen toisena aikuisena.

3.4.2 Uusperheen synty ja erilaiset uusperheet

Uusperheiden syntyprosessi tuo ilmi uusperheiden väliset erot, jotka vaikuttavat perheroolien rakentumiseen. Jaakkola ja Sääntti havaitsivat tutkimuksensa pohjalta, että on kahdenlaisia uusperheitä. Toisissa perheissä *pariskunta aloittaa uuden perhe-elämän* eli hankkii myös yhteisiä lapsia ja menee todennäköisesti naimisiin. Tällöin uusperheen sisälle syntyy ydinperhe, joka pitää uusperhettä koossa. Tällaiset perheet ”kestävät aikaa” todennäköisesti pidempään. (Jaakkola & Sääntti 2000, 65.) Toisen tyyppisissä perheissä on kysymys *kahden aikuisen uudesta parisuhteesta*. Tällöin parisuhde aloitetaan vanhempana, ja parisuhde kestää lyhyemmän aikaa kuin edellisessä uusperhemallissa. Yhteisten lasten hankkiminen ja avioliiton solmiminen näyttävät olevan erottavia tekijöitä uusperhemallien välillä, ne ilmentävät puolisoitten sitoutumista perheeseen ja vaikuttavat myös taloudellisen vastuun, kotitöiden ja lastenhoitotehtävien jakautumiseen. (Jaakkola & Sääntti 2000, 66.)

Castrénin mukaan perhesuhteisiin liittyvä sidoksellisuus tuo esille sen, että ihminen voi ajautua monenlaisiin perherooleihin ilman varsinaista roolin valitsemista (Castrén 2009, 162). Hänen mukaansa perherooleihin liittyvä problematiikka onkin liitoksissa uusperheen syntyprosessiin. Esimerkiksi lapsettoman äitipuolen elämäntilanne saattaa olla täysin erilainen kuin jo perhe-elämää jonkin aikaa eläneen isän, ja äitipuoli saattaa joutua ikään kuin heitetyksi äidinomaiseen rooliin aivan yllättäen. (Castrén 2009, 66). Tällaiset yksilölliseen historiaan liittyvät erot voivat aiheuttaa haasteita löytää kaikille sopivia rooliratkaisuja. Ongelmallista voi olla, että myös parisuhteen alku on erilainen kuin vanhempien, jotka elävät normatiivisessa ydinperheessä. Castrén toteaa, että jos molemmilla osapuolilla on ennestään lapsia, voi olla vaivalloista ylläpitää seurustelusuhdetta (Castrén 2009, 67). Suhteen alkuvaiheen kahdenkeskinen romanttinen parisuhteeseen ja toiseen syventymisen kausi jääkin useimmille vain haaveeksi.

Perheroolit muodostuvat erilaisissa rooleissa toimivien yksilöiden välisten neuvottelujen ja kompromissien kautta. Uusperheissä roolien määrittelyä joutuu tekemään ydinperhettä enemmän. Castrénin tutkimuksen perusteella sukulaisasemien määrä on rajallinen sukulaissuhteiden rakenteessa (Castrén 2009, 155). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että uusi sukulainen korvaa vanhan, esimerkiksi kun kyseessä on anoppi tai miniä. Äitipuoli ei voi kuitenkaan korvata biologisen äidin asemaa, jollei biologinen äiti ole kuollut tai ei muuten osallistu lasten elämään. Sukulaisasemien määrän rajallisuus vaikuttaa uusperhesuhteiden haastavuuteen. Erityisesti äidin rooliin liitettävien arvojen painoutuessa lapsen ja perhe-elämän ytimessä, on äitipuolten vaikea löytää roolia, jossa hän voisi toimia tarpeeksi äidillisesti lapsipuoliaan kohtaan ja samalla välttää menemästä liikaa biologisen äidin vastuu- tai hoiva-alueelle. Hankaluutta roolin muodostamiseen tuovat myös lapsipuolten, omien lasten, puolison ja muiden sukulaisten odotukset ja toiveet, jotka saattavat olla ristiriidassa omien toiveiden ja odotusten kanssa.

Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten erilaisiksi etä- ja lähiperheissä ihmissuhteet ja roolit saattavat muodostua. Esimerkiksi etäperheen äitipuoliin keskittyneessä tutkimuksessa (2006) havaittiin, että lasten osa-aikaisuus perheessä aiheuttaa ongelmia. Lasten elämän sijoittuminen kahteen eri talouteen nähtiin ongelmallisena erityisesti, koska kummassakin taloudessa on omat sääntönsä ja standardinsa (Doodson & Morley 2006, 123). Sellaisissa etäperheissä, jossa lapsi on vain joka toisen viikonlopun, omista säännöistä on hankala pitää kiinni, koska lapset ovat

suurimman osan ajasta toisessa perheessä, jossa he noudattavat toisenlaisia sääntöjä. Toisaalta etäperheen äitipuolena olo voi olla myös mutkattomampaa kuin lähiperheen äitipuolena olo. Murtorinne-Lahtisen tutkimuksessa osa etälästen äitipuolista kertoi itsestään kaverivanhempana ja lasten luottohenkilönä, joka toimii äidillisesti ja huolehtii lapsista äitien tavoin. He korostivat erityisesti myönteisiä tunteita ja kiintymyksellistä suhdetta lapsipuoliinsa. Tällaisissa suhteissa lapset myös uskoutuivat äitipuolille asioista, joita eivät kertoneet biologisille vanhemmilleen. (Murtorinne-Lahtinen 2011, 172.) Äitipuolen rooli ”kaverivanhempana” voikin olla helpompaa etäperheen äitipuolille, koska arjen vastuu lapsista ei ole niin suuri kuin niissä perheissä, joissa lapset viettävät arjestaan enemmän aikaa.

4 TUTKIMUSKYSYMYS: MILLAISTA ON OLLA UUSPERHEEN ÄITIPUOLI?

Päätutkimuskysymykseni on: millaista on olla uusperheen äitipuoli. Koska kysymys on laaja, olen jaotellut sen paremmin hahmotettaviksi alakysymyksiksi, joita ovat: millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostukseen ja millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat. Päädyin tutkimaan äitipuolten tunteita ja kokemuksia sen vuoksi, että niihin ei ole kiinnitetty tarpeeksi yhteiskunnallista huomiota, vaikka uusperheet ovat nyky-yhteiskunnassa yhä yleisempiä ja kulttuurisesti tunnustetumpia perhemuotoja. Esimerkiksi äitien ja isien kokemuksia on kuitenkin tutkittu paljon.

Kysymyksenasetteluni ei ole ongelmaton, koska tutkimuskohteena ovat subjektiiviset tunteet, käsitykset ja kokemukset. Kysymyksiin ei siis ole olemassa yhtä ainoaa vastausta, vaan vastauksia voi olla useanlaisia riippuen perheestä, yksilöistä ja yksilöiden välisistä ihmissuhteista. Joitakin yleisiä piirteitä ja tekijöitä on mahdollista kuitenkin hahmotella. Aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että ympäristöltä saatu tuki ja hyväksyntä omalle toiminnalle, hyvä yhteistyö ja keskusteluyhteys puolisoiden ja perheiden välillä sekä äitipuolen kyky työstää omia tunteitaan auttavat äitipuolta löytämään oman roolinsa. Lisäksi puolisoiden erilaiset tai yhteneväiset perhekäsitykset ja biologisen äidin rooli lasten elämässä vaikuttavat käsittelemäni tutkimuksen perusteella äitipuolen roolin muodostumiseen.

4.1 Millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostukseen?

Tahdon selvittää, millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostukseen, koska määrittelemällä erilaisia roolin muotoutumiseen liittyviä osatekijöitä voidaan tuottaa tietoa, joka on myös käytännön tasolla hyödyllistä. Tietoa hyödyntämällä voidaan pyrkiä tietoisesti muodostamaan perherooleja kaikille perheenjäsenille mielekkäämpään suuntaan. Tarkastelemalla roolin muodostukseen vaikuttavia tekijöitä, tarkoitukseni on peilata omia tutkimustuloksiani aikaisempaa tutkimustietoa vasten ja tuoda paremmin käsiteltäväksi niitä aiheita, jotka tulevat esille keräämässäni aineistossa.

4.2 Millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat?

Roolin muodostaminen tapahtuu perheenjäsenten välisten tietoisten tai tiedostamattomien neuvottelujen ja roolijaon kautta. Olen lähtenyt etsimään vastauksia äitipuolen roolisisältöön ja sen muodostumiseen aineistossa esiintyvien ristiriitatilanteiden kautta, koska tuovat hyvin esille sen, millaisissa tilanteissa äitipuolet kokevat oman roolinsa haasteelliseksi uusperheissä. Tieto erilaisista roolinmuodostukseen liittyvistä ristiriidoista voi auttaa ennaltaehkäisemään uusperhe-elämän rooliodotusten yhteentörmäyksiä eli roolikonflikteja.

Aikaisemmassa tutkimuksessa ei ole perehdytty kovinkaan paljoa äitipuolten kokemiin erilaisiin roolikonflikteihin, minkä vuoksi olenkin ottanut tämän alakysymyksen tarkasteluuni. Tavoitteenani on tuoda esille sellaisia haastavia kokemuksia ja tunteita, joihin ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Sen lisäksi, että kuvailen äitipuolten kokemia roolikonflikteja, pyrin myös teoreettisen viitekehyksen kautta selittämään sitä, miksi kyseisiä roolikonflikteja syntyy.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Aineiston valinta ja keruu

Olen kerännyt tutkimusaineiston kirjoituspyyntönä kolmen Facebookin alati kasvavan vertaistukiryhmän kautta. Koin kirjoituspyynnön lähettämisen ryhmiin parhaaksi tavaksi kerätä aineistoa, koska Facebookin vertaistukiryhmissä on ihmisiä, jotka haluavat käsitellä ja ymmärtää omaa elämäntilannettaan ja rooliaan perheessä. Kaksi ryhmistä on tarkoitettu äitipuolen roolissa toimiville naisille ja kolmas on Suomen uusperheiden liiton Facebook-ryhmä, jonka jäsenenä on muitakin uusperheellisiä heidän perheroolistaan riippumatta. Tutkimushetkellä ryhmissä oli yhteensä noin kolmetuhatta uusperheellistä. Lisäksi kirjoituspyyntö on laitettu kahdelle naisten lehden (Anna ja Kaksplus) nettifoorumille ja Suomi24 -sivustolle, joskin näiden kanavien kautta kirjoituksia ei juurikaan tullut. Kirjoituksia kerääntyi kokonaisuudessaan yhdeksäntoista kappaletta.

Valitsin aineistonkeruutavaksi kirjoituspyynnön, sillä aihe on hyvin henkilökohtainen ja siihen liittyviä vaikeita tunteita ja ajatuksia saattaa olla helpompi tavoittaa, kun tutkimushenkilö voi pohtia aihetta kirjoittamisen kautta saaden tarvittavan tilan ja ajan asioiden käsittelyyn. Esimerkiksi haastattelutilanteessa ei välttämättä tavoitaisi yhtä syvällistä pohdintaa aiheesta, koska vaikeita ajatuksia voi olla hankala sanoittaa tutkijalle ääneen. Kirjoituspyyntöön vastatessa tutkimushenkilö vastaa tutkijan pyyntöön kirjoittaa, mutta kirjoittaa todennäköisesti tekstiä myös itselleen, selventääkseen omia tuntemuksiaan aiheeseen liittyen.

Jorma Kanasen (2014) mukaan tekstiaineistot ovat usein myös haastatteluja luotettavampia, koska ihmisen valikoiva ja rajallinen muisti asettaa haasteensa aineiston keräämiselle. Lisäksi hän huomauttaa, että mennyttä aikaa kuvaavat dokumentit mahdollistavat sen, että tutkittavan kohteen kehittymistä voidaan ymmärtää myös ajan funktiona (Kananen 2014, 91–92). Keräämässäni aineistossa esiintyykin jonkin verran ajallista siirtymää uusperheen alkuajoista nykyhetkeen, mikä mahdollistaa roolin muutoksen tarkastelun ajallisen näkökulman kautta. Tekstiaineistosta tekee myös mielenkiintoisen se, että kirjoitetuista dokumenteista puuttuvat asiat ja niiden merkitys tekstin sisältöön saattavat olla mainittua merkityksellisempiä (Kananen 2014, 91). Esimerkiksi, jos kirjoituksesta on jätetty puoliso kokonaan mainitsematta, saattaa puolison rooli perheessä olla vähäinen. Monissa kirjoituksissa korostui oman roolin sisältö ja

puolison rooliin saatettiin vain lyhyesti viitata. Joskin tämä on ymmärrettävää siltä osin, että kirjoituspyynnössä pyydettiin kertomaan nimenomaan omasta äitipuolen roolista.

Lähetin kirjoituspyynnön kahteen kertaan, koska ensimmäinen kirjoituspyyntö (Liite 1) ei onnistunut keräämään tarpeeksi kirjoituksia, todennäköisesti koska se sisälsi paljon käsiteltävää informaatiota. Lisäksi kirjoituspyyntöön vastaajien aika lukea ja vastata kirjoituspyyntöön vaikutti olevan melko rajallista. Toisen (Liite 2) lyhennetyin ja muokatun kirjoituspyynnön kautta sainkin kerättyä suurimman osan aineistostani. Kirjoituspyyntöjen kysymykset olivat kirjoituspyynnöissä kuitenkin samat: 1. Miten paljon ja millaisiin asioihin osallistut lasten elämässä ja arjen pyörittämisessä? Miten olet päätnyt hoitamaan näitä tehtäviä? 2. Millaisissa tilanteissa olet joutunut miettimään asemaasi, roolia tai toimintatapoja uusperheessä? 3. Millaisena olet kokenut äitipuolena olemisen? Lisäksi pyysin vastaajia lisäämään kirjoitukseen joitakin taustatietoja, joita olivat oma ikä, parisuhteen ja yhdessä asumisen kesto, omien, puolison ja yhteisten lasten lukumäärä, perheen asumisjärjestelyt ja onko kyseessä etä- vai lähiperhe.

Pidän aineistoani osittain strukturoituna, koska annoin kirjoituspyyntöön vastaajille kolme aiheeseen johdattelevaa kysymystä, joihin he saivat omin sanoin vastata, ilman tekstin pituudelle tai muodolle annettuja ohjeistuksia. Kysymyksissä käytin sanoja *miten* ja *millainen*. On huomioitava, että koska kirjoituspyyntö oli osittain strukturoitu, myös vastausten sisältö määrittyy osin aiheeseen johdattelevien kysymysten kautta.

5.2 Eettinen pohdinta ja tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen tekoon liittyy oleellisesti eettisen näkökulman arvioiminen. Koska minulla on äitipuolena olemisesta omakohtaista kokemusta, on ollut tärkeää tiedostaa omat ennakkoletukseni tutkimustulosten suhteen ja pyrkiä tarkastelemaan aineistoa mahdollisimman neutraalista näkökulmasta käsin, jotta omat subjektiiviset kokemukset vaikuttaisivat mahdollisimman vähän tutkimustulosten muodostamiseen. Pyrin tekemään analyysiä tutkijan näkökulmasta ja olemaan vertaamatta tutkimushenkilöiden kokemuksia omiin kokemuksiini. Koska omat kokemukseni muodostavat suuren osan aiheeseen liittyvästä esiymmärryksestäni, on oleellista tiedostaa, että oman position vaikutusta on mahdotonta täysin poistaa. Oma kokemus aiheesta voi olla kuitenkin myös suotuista resurssi, sillä se auttaa kiinnittämään huomiota sellaisiin asioihin, joihin ei välttämättä muuten kiinnittäisi huomiota.

Lisäksi on syytä pohtia, onko tutkimusaihe perusteltu ja voiko tutkimushenkilöille olla jonkinlaista haittaa tutkimukseen osallistumisesta. Aineiston keräämis- ja analyysivaiheessa kiinnitin erityisesti huomiota tutkimusaiheen sensitiiviseen luonteeseen ja tutkimushenkilöiden anonymiteetin säilyttämiseen. Pysin tutkielman teossa siihen, että tutkimushenkilöt kokevat voivansa kirjoittaa luottamuksellisista asioista vapaasti, ilman henkilöllisyyden paljastumisen vaaraa. Koska aineistossa esiintyy arkaluonteista tietoa perheen lapsista ja perheen tilanteesta, olen muuttanut tutkimushenkilöiden nimet analyysivaiheessa satunnaisesti valitsemiini naisten nimiin. Lisäksi eräässä sitaatissa olen korvannut yksityiskohtaista tietoa (puolison ammatti, tapahtumapaikka ja lasten lukumäärä) vahvennetulla ja sulkeissa olevalla tekstillä.

Tutkimusta arvioidaan sen validiteetin eli luotettavuuden ja reabiliteetin eli käytettävien mittareiden luotettavuuden ja toimivuuden perusteella. Laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkitaan kieltä, saattaa tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu olla haastavaa. Pertti Alasuutarin (2011) mukaan laadulliselle aineistolle on yleistä sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Koska kvalitatiivinen aineisto on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista, se ei anna mahdollisuutta yleistää tutkimustuloksia isompaan kokonaisuuteen. (Alasuutari 2011, 84–88.) Oleellista onkin huomioda, että yhdeksäntoista äitipuolen kirjoitukset eivät kerro koko totuutta äitipuolten kokemuksista, vaan ne ovat enemmänkin satunnaisia näytteitä erilaisten äitipuolten elämästä. Tutkimustulosten luotettavuuden parantamiseksi olen pyrkinyt hyödyntämään aikaisempaan uusperhetutkimusta aineistoni käsittelyssä.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan validiteettia voidaan tarkastella laadullisessa tutkimuksessa sitä kautta, miten uskottavia tai luotettavia saadut tutkimustulokset ovat. Toisin sanoen, miten tutkijan tuottamat konstruktiot vastaavat tutkittavien tuottamia konstruktioita, ja miten hyvin tutkija onnistuu havainnollistamaan näitä konstruktioita ymmärrettäviksi myös muille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Heidän mukaansa reliabiliteetin tarkastelussa korostuvat esimerkiksi metodin johdonmukaisuus ja luotettavuus suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Luotettavuutta analyysivaiheessa lisää myös se, että käytetyt koodaukset ja kategorisoinnit perustellaan ja aukikirjoitetaan, jotta myös muut voivat arvioida saatuja tuloksia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Oleellista on myös pohtia sitä, antavatko kysytyt kysymykset vastauksia haluttuihin aiheisiin ja muodostuuko vastausten sisältö tarpeeksi monipuoliseksi, jotta sitä

on mielekästä käsitellä valitun analyysitavan kautta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Lisäksi tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150). Näistä oleellisimpia ovat tutkielmassani oikeaoppiset viittaukset muiden töihin ja raportoinnin yksityiskohtaisuus.

Reliabiliteetin tarkastelussa myös kielenkäytön ja puhetapojen tilannesidonnaisuus on hyvä ottaa huomioon. Tutkimushenkilöiden antamat vastaukset voivat muodostua sosiaalisesti hyväksytyjen sääntöjen kautta, jos tutkimushenkilöt pyrkivät vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevien normien ja niihin liittyvien odotusten mukaisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Myös Timo Laineen (2010) mukaan ongelmia voi tulla, jos kokemuksia tutkittaessa tutkittavat tuovat esille yleisiä käsityksiä, jotka ovat muotoutuneet heissä sosiaalisen informaation kautta. Kokemus on siis omakohtainen, mutta käsitys ei välttämättä ole. (Laine 2010, 37–38.) Onkin huomioitava, että joissain kirjoituksissa on saatettu ikään kuin pehmitellä tai sievistellä omia tunteita tai kokemuksia, jos ne eivät ole sopineet kirjoittajan mielestä yleisten normien mukaiseen tunne- tai kokemuskirjoon. Lisäksi on mahdollista, että kirjoituksissa voi olla mukana jonkinlaista liioittelua tai tilanteiden värittämistä, koska kirjoituspyynnön aihe on hyvin tunteita herättävä. Tutkiessa kieltä onkin tärkeää ymmärtää se, että yksilön käsitykset, kokemus ja toiminta voivat olla ristiriidassa keskenään.

Lopuksi on huomioitava, että tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe voivat vaikuttaa siihen, millaisia vastauksia tutkittavilta saadaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Esimerkiksi omassa aineistossani oli paljon kirjoituksia, joissa korostuu biologisten äitien ongelmallinen suhde äitipuoleen tai uusperheeseen. On siis huomioitava, että tutkimukseen on todennäköisesti osallistunut useita sellaisia äitipuolia, joilla on tarve purkaa ikäviä kokemuksiaan auki. Valitsemani tutkimustapa eli kirjoituspyyntöön vastaaminen on näyttäytynyt keinoksi tähän. Kaiken kaikkiaan onkin hyvä pohtia kriittisesti saatuja tuloksia ja sitä mistä ne todella kertovat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

5.3 Sisällönanalyysi

Jotta aineistosta tehdyistä havainnoista voidaan muodostaa johtopäätöksiä ja lopulliset tutkimustulokset, täytyy tutkijalla olla käytössään jokin selkeä tutkimusmetodi (Alasuutari 2011, 82). Koska käytin valmista strukturoimatonta tekstiaineistoa ja pyrkimyksenä oli

selvittää tutkittavien itsensä tuottamia merkityksiä vähän tutkitusta aiheesta, oli perusteltua ottaa analyysivaiheessa käyttöön sisällönanalyysi, joka antaa kohtalaisen vapaat kädet muodostaa ja käsitellä aineistosta löytyviä keskeisiä teemoja. Analyysitavan valintaan vaikuttaa myös se, miten paljon teoria ohjaa analyysin tekemistä. Sisällönanalyysiä ei ohjaa lähtökohtaisesti mikään teoria tai epistemologia, mutta siihen voidaan soveltaa suhteellisen vapaasti monenlaisia lähtökohtia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103).

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voi käyttää monissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, ja sillä voi tehdä monenlaista tutkimusta. Sisällönanalyysillä voidaan myös tarkoittaa väljempää teoreettista kehystä tai sisällönanalyysiä tutkimusmetodinä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103) Olen käyttänyt sisällönanalyysiä nimenomaan tutkimusmetodinä. Tuomen ja Sarajärven mukaan tällöin sisällönanalyysin avulla on tarkoitus kiinnittää huomio aineiston sisältämiin merkitysrakennelmiin ja luomaan niiden kautta rakentunut tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi eroaakin esimerkiksi diskurssianalyysistä siten, että se pyrkii etsimään tekstin merkityksiä niiden tuottamisen sijaan. Sisällönanalyysiä on kritisoitu siitä, ettei sen avulla kyetä tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä, vaan esitellään niin ikään järjestetty aineisto tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Tämän välttämiseksi analyysivaiheessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota saatujen tulosten merkitykselliseen pohdintaan ja teorian kytkemiseen osaksi tulosten selittämistä.

Aineiston analyysiä voi tehdä karkeasti jaotellen joko teoria- tai aineistolähtöisesti. Teorialähtöistä analyysiä ohjaa deduktiivinen ajattelu ja aineistolähtöistä induktiivinen ajattelu. Puhtaan induktiivisessa päättelyssä uusi teoria voisi syntyä havaintojen pohjalta, kun taas deduktiivisessä päättelyssä pyritään jo olemassa olevan totuuden säilymiseen teorianmuodostuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107). Käytännössä puhdas induktiivinen teorianmuodostus on kuitenkin mahdotonta, sillä tutkijalla on aina jokin johtoajatus sekä tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai aihealueesta. Esimerkiksi käytetyt käsitteet, tutkimusasetelmat ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tutkijan tekemiin tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Olen pyrkinyt analyysin teossa hyödyntämään abduktiivista päättelytapaa, joka sijaitsee jossain induktiivisen ja deduktiivisen ajattelun välimaastossa, ja sitä voisi kuvailla teorian ja aineiston vuoropuhelun tunnistamisena ja sen hyödyntämisenä tutkimusprosessin aikana.

Tutkimusta tehdään aina jostain erityisestä näkökulmasta eli viitekehyksestä

käsin. Aineistosta löytyviä havaintoja pidetäänkin vain johtolankoina, joita tulkitsemalla pyritään pääsemään ikään kuin havaintojen taakse (Alasuutari 2011, 78). Tämä havaintojen tulkitseminen tapahtuu teoreettiseen viitekehykseen valittujen teorioiden ja käsitteiden avulla. Analyysin varsinainen tarkoitus on siis käsitellä tutkimukseen osallistuneiden subjektiivisia kokemuksia ja tulkita niitä valitun viitekehyksen kautta. Tärkeää on siis huomioida, että tämän vuoksi tutkimuksen ulkopuolelle jää paljon mielenkiintoisia aiheita, tunteita, kokemuksia ja ajatuksia aiheesta, joita ei pystytä tämän aineiston kautta tavoittamaan.

Sisällönanalyysissä on tyypillistä teemojen tai kategorisointien muodostaminen. Valitsin lopulliseen aineistoon vain sellaiset aihealueet, jotka vastasivat sisällöltään parhaiten tutkimushenkilöille annettuja kysymyksiä. Aineiston rajaamisen jälkeen tein alustavia koodauksia eli sisällössä esiintyvien sanojen ja aiheiden merkitsemistä aineistosta. Koodeja kertyi lukuisia ja käsittelin niitä Atlas.ti -ohjelmistolla. Esimerkkejä näistä koodeista ovat muun muassa rutiinit ja säännöt, tunneside lapsiin, äidin viha, kiitoksen puute ja lapsista huolehtiminen. Koodeista olen edelleen muodostanut ja nimennyt teemoja, joita ovat kasvatustavuu, suhde bioäitiin, tunneside bonuksiin, omat lapset ja lapsettomuus, tuki ja arvostus, arjen pyörittäminen, omat rajat, omat ja ulkopuolisten odotukset sekä isän ja puolison rooli. Muodostin lopulliset teemat edellä mainittuja teemoja karsimalla ja yhdistelemällä. Lopullisiksi teemoiksi valitsin seuraavat kolme teemaa: arjen pyörittäminen, luonnottomuus ja biologiset siteet sekä biologinen äiti.

Koska tutkimustapani on kvalitatiivinen, eikä siitä voi siten johtaa yleistyksiä laajempaan perusjoukkoon, en tuo analyysivaiheessa esille tarkkoja lukuja tai määriä. Aineiston kuvailu -luvussa esittelen aineistoa jonkin verran numeraalisesti havainnollistaakseni millaisista perheistä tutkimukseen osallistujat ovat. Analyysissä käytän lukusanojen tilalta esimerkiksi sanoja *jonkin verran*, *moni*, *usea*, *muutama* ja *jonkin verran*. Lisäksi, välttääkseni yleistysten tekoa ja väärinkäsitysten syntymistä lukijoille, käytän jonkin verran sanoja kuten *saattaa* ja *mahdollisesti*. Aineiston analyysissä esiintyvät mahdolliset yleistykset koskevat vain ja ainoastaan aineistoa ja siitä lainattuja sitaatteja. On myös huomioitava, että aineiston pienen koon vuoksi yksittäiset kirjoitukset ja niistä lainatut sitaattit näyttävät yksittäisinä esimerkkitapauksina erilaisista kokemuksista ja tunteista äitipuolen roolissa.

6 AINEISTON KUVAUS

6.1 Aineiston kuvailua

Kirjoituksia kerääntyi yhteensä 19 kappaletta. Vastaajien keski-ikä on 35 vuotta, ja tiettävästi kaikki vastaajat ovat heterosuhteessa. Nuorin kirjoittaja on 26-vuotias ja vanhimmat 41-vuotiaita. Noin puolet vastaajista ovat olleet suhteessa vähemmän aikaa kuin 4 vuotta. Pisimmät parisuhteet ovat kestäneet 10 vuotta. Yhteen on muutettu yleensä aika nopeasti tapaamisen ja seurustelun aloittamisen jälkeen. Lähes kaikissa tapauksissa on oltu yhdessä puolesta vuodesta vuoteen ennen yhteenmuuttoa. Vain kahdessa tapauksessa on oltu yhdessä yli vuosi ennen yhteenmuuttoa, ja yhdessä tapauksessa on valittu erillään asuminen.

Vähän yli puolella vastaajista on omia biologisia lapsia aikaisemmasta tai nykyisestä suhteesta. Vastaajista 7 henkilöllä on lapsia aikaisemmasta suhteesta ja 5:llä on yhteisiä lapsia nykyisen puolison kanssa. Vain 2 perheessä on sekä omia, puolison että yhteisiä lapsia. Perheissä joissa on omia, puolison ja/tai yhteisiä lapsia on poikkeuksetta ainakin 3 lasta. Muutoin perheissä on yleensä 2–4 lasta, ja vain kolmessa perheessä on 5–6 lasta. Kahdessa kirjoituksessa tuotiin esille toive omasta yhteisestä lapsesta ja yhdessä kirjoituksessa todettiin, että on ollut hyvä päätös olla hankkimatta yhteisiä lapsia. Lasten iät vaihtelevat 2,5 ja 22 ikävuoden välillä. Suurin osa lapsista oli kuitenkin esikoulu- tai ala-asteikäisiä.

16 perheistä on etäperheitä ja 3 perheistä on lähiperheitä. 10 tapauksessa lapset ovat äidillään ja isällään vuorotellen noin joka toinen viikko ja vain 4 tapauksessa isällään joka toinen viikonloppu. 2 tapauksessa lapset asuvat lähes koko ajan tai aina isän luona. 3 tapauksessa etäperheissä oli muunlainen järjestely, jossa lapset viettivät viikonloppuja tai muita päiviä isänsä luona, kuitenkin enemmän kuin joka toinen viikonloppu. Yhdessä tapauksessa äidillä oli yksinhuolto ja isällä vain tiedonsaantioikeus lapsesta sekä kouluasioita koskien yhteinen huoltajuus. Yhdessä perheessä isällä oli lapsia kahden biologisen äidin kanssa.

Tyypillinen vastaaja on 35–40-vuotias nainen, jolla ei ole puolison kanssa yhteisiä lapsia mutta saattaa olla omia biologisia lapsia aikaisemmasta suhteesta. Puolisolla on 1–2 lasta, jotka ovat iältään ala-asteikäisiä. Perhe on etäperhe, jossa lapset viettävät noin joka toisen viikon. Aineiston perusteella voisi päätellä, että tarve kirjoittaa uusperheen kokemuksista saattaa olla suurempi, jos vastaajalla ei ole ennestään omia biologisia lapsia.

Tällöin siirtyminen lapsiperheen arkeen on todennäköisesti suurempi muutos kuin jo omia lapsia kasvattaneiden äitipuolten. Lisäksi vain harvalla aineiston äitipuolista oli yhteisiä biologisia lapsia puolison kanssa, mikä voi vähentää kokemusta yhtenäisestä perheestä.

Tarkasteltaessa aineistoa Jaakkolan ja Sántin uusperhetyypittelyn mukaan, voidaan huomata, että vain 5 perheistä on niitä, jotka ovat ”aloittaneet uuden perhe-elämän” yhteisten lasten ja mahdollisesti myös avioliiton myötä. Loput perheistä perustuvat aikuisten uuden parisuhteen varaan eli heillä ei ole yhteisiä lapsia eikä uusperheen sisälle muodostu tällöin ydinperhettä. Kuten Jaakkola ja Sántti huomioivat, yhteisten lasten hankkiminen ja avioliitto ilmentävät puolisoitten sitoutumista perheeseen ja vaikuttavat siihen, miten erilaiset tehtävät ja vastuut jakautuvat puolisoitten välillä. (ks. 3.4.2.) Huomionarvoista on myös, että äitipuolten parisuhteet ovat kestäneet keskimäärin suhteellisen lyhyen aikaa, minkä vuoksi perhe-elämä ei ole vielä täysin vakiintunut ja rooliin liittyvät konfliktit ovat todennäköisesti voimakkaampia. Toisaalta aineistossa on myös äitipuolia, jotka ovat olleet kymmenenkin vuotta parisuhteessa, ja he tuovat esille samantapaisia ristiriitoja perhe-elämästä kuin vähemmän aikaa uusperhe-elämää viettäneet äitipuolet.

6.2 Bonukset, biot ja puoliset

Tässä luvussa on tarkoituksena aukaista hieman aineistossa esiintyviä nimityksiä, joilla vastaajat kuvailevat itseään tai muita uusperheenjäseniä. Bonus ja bio ovat liitteitä, joita käytetään yleisesti kuvaamaan uusperheen kautta syntyneitä ihmissuhteita. Liitteet esiintyivät aineistossa seuraavasti: bonuslapsi, bonusäiti tai bonusmamma sekä bioäiti tai biolapsi. Bonuslapsi tai bonus viittaa puolison lapseen ja bioäiti tai bio puolison lasten biologiseen äitiin. Liitteet käyvät luonnollisesti myös isien ja isäpuolten kuvailuun, joskin aineistossa näitä liitteitä käytettiin vain äideistä, äitipuolista sekä lapsista. Isästä puhuttiin useimmiten lasten isänä tai omana puolisona. Omista biologisista lapsista puhuttaessa käytettiin ilmaisua omat tai omat biologiset lapset.

Suurin osa niistä, jotka määrittivät itsensä jollain nimikkeellä, määrittivät itsensä jollain muulla tavoin kuin käyttämällä äitipuoli-nimitystä. Useimmiten itsestä ei käytetty mitään yleissanaa tai itseä kuvailtiin isän puolisoiksi tai bonusäidiksi ja kahdessa tapauksessa myös bonusmammaksi. Omaa nimitystä pohdittiin kirjoituksissa avoimesti, ja näytti siltä, että sopivaa suomenkielistä sanaa ei löydy kuvaamaan sitä suhdetta, joka

äitipuolella on puolison lasten kanssa. Esimerkiksi Minna tuo esille, miten hän ei halua määritellä omaa asemaansa äiti-liitteisen sanan kautta. Anja taas toteaa, ettei hänen välttämättä tarvitse antaa nimitystä omalle asemalleen, sillä etunimellä kutsuminen tuntuu sopivalta. Hän myös toteaa, että vieraille puhuttaessa voidaan oma suhde lapseen määritellä puolisosuhteen kautta.

En kuitenkaan osaa ajatella itseäni heidän äitipuolenaan. Bonusäiti olisin oikein mielelläni, mutta en oikein näe itseäni sellaisenaan. Ehkä äiti on vain liian latautunut sana, niin täynnä odotuksia ja oletuksia. (Minna)

Minua kutsutaan etunimellä ja se tuntuu sopivalta. En koe tarvetta muulle tittelille ainakaan vielä. Jos jollekin ulkopuoliselle sanotaan minun olevan isän puoliso tai tyttöystävä ja minä puolestaan sanon lasten olevan mieheni lapsia. (Anja)

Kuten Minna totesi, äiti-liitteinen sana tuntuu olevan liian täynnä odotuksia. Äitipuoli-sanasta ei pidetty myöskään siksi, että se kuulosti negatiiviselta ja ei-kokonaiselta ihmiseltä. Oletettavasti nimitys tuo mieleen satujen ilkeät äitipuolet. Esimerkiksi Grimmin saduissa, Tuhkimossa, Lumikissa sekä Hannussa ja Kertussa, kuvaillaan miten äitipuoli on kateellinen hahmo, joka käyttää valtaansa tuhotakseen viattoman lapsipuolensa (Murtorinne-Lahtinen 2011, 102). Sadut ovatkin määritelleet äitipuolen roolia negatiivisella tavalla ja johtaneet siihen, että ajattelemme tietävämme äitipuolten pahuuden ja kateellisuuden olevan kyseenalaistamaton totuus (Levin 1997, 117). Tällainen mustavalkoinen näkökulma äitipuolten tunnemaailmaan tai persoonallisuuden ominaisuuksiin on äitipuolen perheeseen sopeutumisen kannalta haitallinen. Äitipuolet haluavatkin todennäköisesti erottaa roolistaan äitipuoli-sanaan liitettävät negatiiviset ominaisuudet ja pyrkivät tämän vuoksi käyttämään mieluummin jotain muuta määritelmää itsestään. Myös Murtorinne-Lahtisen tutkimuksessa äitipuoli-sana näyttäytyi äitipuolille negatiivisena ja äitipuolen roolia vähättelevänä terminä; äitipuolet puhuivatkin itsestään suhteessa lapseen käyttämällä mieluummin nimitystä aikuinen tai vanhempi (Murtorinne-Lahtinen 2011, 195).

Seuraavissa sitaateissa kuvaillaan lisää sitä, miten äitipuoli ei sanana kuvaa omaa roolia perheessä. Lisäksi Riina ja Ulla kuvailevat, miten ulkopuoliset saattavat määritellä heitä äitipuoliksi, parempien määritelmien puutteessa. Viimeisessä sitaatissa Ulla kutsuu itseään sosiaalisesti vanhemmaksi, mikä on ainutlaatuista tässä aineistossa. Sosiaalinen vanhempi -käsite korostaa erityisesti vanhemman roolia, eikä siinä ei ole liitettä äitiyteen

tai sukupuoleen. Sukupuolineutraali vanhempi-sana häivyttääkin sukupuolen tai äidin roolin merkitystä äitipuoli–lapsi-suhteessa.

Silloin tajusin, että äitipuolella (sitä nimeä en kyllä halua normaalisti ollenkaan käyttää, koska en ole kellekään puolikas. Olen kokonainen minä, äiti, nainen, puoliso, ystävä, aikuinen) ei ole mitään oikeuksia. (Salla)

En itse kutsu itseäni äitipuoleksi, koska en halua olla puolikas omalle perheelleni, mutta muiden näkökulmasta varmasti olen äitipuoli. (Riina)

Itse pidän sanasta sosiaalinen vanhemmuus. Puolitetut määreet kuten ”äitipuoli” koen itselleni vieraiksi. En ole kenenkään puolikas, eikä kukaan läheiseni ole minulle puolikas. En kuitenkaan jokaisessa tilanteessa oikease, jos minua puolikkaaksi kutsutaan perheeseemme kuulumattomien toimesta. (Ulla)

Aineiston perusteella näyttää siltä, että lapsipuolista puhuttaessa bonus(lapsi) on jonkin verran hyväksytty termi. Termiä bonus tai bonuslapset käytettiin alle puolessa kirjoituksista, ja se näyttää olevan jonkin verran vakiintunut aineistossa esiintyvien äitipuolten käyttöön.

Käytän analyysivaiheessa tutkimushenkilöistä keksittyjä etunimiä ja tarvittaessa, selkeyden vuoksi, myös vakiintunutta termiä äitipuoli. On jossain määrin kyseenalaista käyttää äitipuoli-nimitystä, koska tutkittavat itse eivät suurimmaksi osaksi halunneet tällä määritelmällä itseään kutsua. Perustelen äitipuoli-nimityksen käyttöä kuitenkin sillä, että suomenkielessä ei ole muita yleiseen käyttöön yhtä vakiintuneita määritelmiä isän uudelle puolisolle. Jos käyttäisin esimerkiksi termiä ”isän puoliso” tai ”isän uusi puoliso”, tekisi se tekstistä luettavuuden kannalta epäsujuvampaa ja käsiteltävistä asioista vaikeammin hahmotettavia. Lapsipuolista käytän pääsääntöisesti termiä (puolison) lapsi tai lapset. En koe tarvetta käyttää lapsista puolittavia sanoja, etenkin kun en käsittele tässä tutkielmassa lasten uusperheroolia. En myöskään halua käyttää tarpeettomasti sellaisia liitteitä tai termejä, jotka eivät kuulosta kirjoituspyyntöön vastaajista luontevilta.

6.3 Aineiston sisältö

Kirjoituksissa painottuu kysymys siitä, kenen täytyy tai kuka saa huolehtia puolison lapsista. Erityisesti lasten kasvattamiseen liittyvät asiat herättävät paljon ajatuksia. Koska lapset asuvat äitipuolten luona osan ajasta, heidän halutaan käyttäytyvän itselle sopivalla

tavalla. Monissa kirjoituksissa tuodaan esille lapsipuolille opetettuja *omia rutiineja*, jotka ovat entisiä rutiineja parempia. Rutiinien opettamista perustellaan ajatuksella lasten parhaasta tai arjen selkeyttämisellä ja sujumisella. Uusperheen arkeen haasteita tuovat kotien erilaiset käytännöt, minkä vuoksi lasten kasvatus ja rutiinien opettaminen kytkeytyvät pitkälti myös kysymykseen äitipuolten omista rajoista ja tilasta. Omassa kodissa on tärkeää kokea olonsa miellyttäväksi tai luontevaksi, minkä vuoksi lastenkin tulisi käyttäytyä itselle ja omaan kotiin sopivalla tavalla.

Kotityöt ja vastuu lapsista jaetaan useimmiten uusperheen vanhempien mieltymysten mukaan tai tehtävät olivat jakautuneet *luonnollisesti*. On mahdollista, että *luonnollisuudella* viitataan sukupuolille oletettuihin miesten ja naisten töihin. Kirjoituksissa ei ole kuitenkaan selvästi nähtävillä sukupuolten välistä jakoa kotitöiden tekemisessä. Vain muutamassa kirjoituksessa mainitaan suoraan oma naiseus ja sen vaikutus perherooliin tai kotona tehtäviin töihin. Puolison panoksesta kotona tehtäviin töihin ei kerrota kovinkaan paljoa, joten on mahdotonta tietää, kuinka tasapuolisesti kotona tehtävät työt jakaantuvat puolisoitten välillä.

Isät näyttävät ottavan suurimmaksi osaksi päävastuun omien lastensa virallisten asioiden hoidosta, johon oletetaan biologisen vanhemman osallistuvan. Muutoin lapsista huolehtiminen jakaantuu perheissä kohtalaisen tasapuolisesti puolisoitten välillä, joskin joissain tapauksissa vastuuta jaetaan myös tietoisesti *biologisen linjan* mukaan. Yhdessä perheistä biologinen äiti on kuollut ja äitipuoli on ikään kuin korvannut biologisen äidin roolin. Tässä perheessä lapset ovat niin pieniä, että äidin roolin ottaminen on tapahtunut suhteellisen helposti. Kahdessa perheistä isä on kokenut uupumusta, jonka vuoksi äitipuolet ovat ottaneet keskimääräistä enemmän lastenhoitovastuuta. Lisäksi kirjoituspyyntöön vastaajissa on jonkin verran äitipuolia, jotka joutuvat isän töiden tai muiden syiden vuoksi kantamaan lapsista biologista vanhempaa suuremman vastuun.

Monet äitipuolista ovat kokeneet pettymystä siitä, etteivät heidän odotuksensa uusperheen elämästä olleet kohdanneet todellista arkea. Noin puolessa kirjoituksista tuodaan esille biologisen äidin ongelmallinen suhtautuminen äitipuoleen tai käsiteltiin muutoin biologisesta äidistä johtuvia uusperhe-elämään liittyviä haasteita. Jos biologinen äiti ei hyväksynyt äitipuolen olemassaoloa lasten elämässä, tämän katsottiin hankaloittavan myös äitipuolen ja lapsipuolten suhteen kehittymistä. Biologisilla äideillä näyttäisi olevan suuri vaikutusvalta uusperheen arjessa, ja biologisen äidin rooli korostuu kirjoituksissa

jonkinlaisena perheen johtajana. Huomionarvoista on myös, miten äitipuolet tuntevat velvollisuutta huolehtia puolison lapsista ja halusivat osallistua heidän kasvatukseensa, vaikka heillä ei ollutkaan muodostunut syvempää tunnesidettä lapsiin. Ainakin joiltain osin tämä selittyy sillä, että arki lasten kanssa tuntuu helpommalta, kun kaikki noudattavat samoja perhekäytäntöjä. Osallistumalla lasten kasvatukseen äitipuolet kokevat myös voivansa lähentyä lapsipuoliaan. Toisaalta osallistumista lapsista huolehtimiseen perustellaan myös toimimalla vastuullisen aikuisen tavoin.

Aineistossa tuodaan esille sekä uusperheen luonteeseen että lapsiperheen arkeen liittyviä haasteita. Uusperheen haasteisiin liittyvät esimerkiksi ei-toivotut ihmissuhteet ja kommunikoinnin vaikeudet eri osapuolten välillä, tunnesiteen luominen lapsipuoliin ja lasten asumisjärjestelyihin liittyvät haasteet. Lapsiperheen arkeen liittyvät haasteet koskevat esimerkiksi oman tilan ja ajan tarvetta, hoitovastuun jakautumista perheessä sekä lasten asioiden hoitamiseen ja lasten käyttöön sekä kasvatukseen liittyviä asioita. Lisäksi kolmessa perheessä on huollettavana erityislapsi, ja ainakin kahdessa perheessä tämä tarkoittaa psykologista käyttäytymiseen vaikuttavaa sairautta tai tilaa, mikä vaikeuttaa uusperhe-elämän arjen sujumista. Nämä perheet olivat hakeneet apua lapsen ongelmiin, ja ainakin yksi perheistä on perhetyön asiakas.

Joissakin kirjoituksissa tuodaan esille vain yhdenlaisia haasteita tai ongelmia, kun taas joissakin kirjoituksissa on monenlaisia yhteenkietoutuneita ja kasaantuneita ongelmia. Vaikka kirjoituksissa tuodaan esille paljon erilaisia negatiivisia ajatuksia ja tunteita äitipuolen arjesta, osa kirjoituksista on kirjoitettu myös hyvin lämpimään sävyyn, uusperhe-elämään ja äitipuolena oloon positiivisesti suhtautuen. Onkin oletettavaa, että tutkimukseen osallistuivat todennäköisemmin sellaiset äitipuolet, jotka ovat kokeneet äitipuolena olon haastavaksi. Tämän vuoksi äitipuolena olemisen haasteet myös korostuvat aineistossa positiivisia kokemuksia enemmän.

Äitipuolet rakentavat omaa rooliaan peilaten omaa toimintaansa biologisten vanhempien rooleihin, etenkin biologisen äidin rooliin. Useimmat äitipuolet näkevät roolinsa jonkinlaisena vastuullisen aikuisen työnä uusperheessä. Äitipuolet kirjoittavat paljon omasta panoksesta ja työstä uusperheeseen ja lapsiin liittyen. Työstä ei aina saada kiitosta, mikä harmittaa monia. Esimerkiksi tunnesiteen muodostuminen lapsipuoliin saattoi jäädä etäisemmäksi kuin äitipuolet olisivat alun perin toivoneet. Kirjoituksissa puhutaan myös työstä saaduista *palkinnoista*, joiden saaminen koetaan arvokkaana ja

erityisenä. Palkintoja ovat esimerkiksi lasten kanssa jaetut ilon- ja onnenhetket, hyvin toimivat aikataulut tai perheen hyvä yhteishenki. Moni äitipuoli tiedostaa myös, että on saattanut odottaa uusperheen alkuvaiheessa liikaa, ja toteaa samalla ottaneensa alun perin liikaa vastuuta lapsipuolistaan.

Kirjoituksissa on myös nähtävissä ajallista siirtymää siinä, miten paljon äitipuolet ottavat vastuuta lapsista. Kun suhteet lapsipuoliin kehittyvät ja uusperheen arkeen alkaa muodostua yhteisiä rutiineja, myös äitipuolen vastuunotto saattaa lisääntyä. On oletettavaa, että äitipuolten kokema positiivinen kehitys ja onnistumisen tunteet voivat kannustaa äitipuolta ottamaan lisää vastuuta lapsista. Äitipuolen onnistumisen kokemusta perheessä näyttääkin edesauttavan puolison ja ympäristön tuki sekä avoin keskusteluyhteys ja yhteinen päätöksenteko lasten asioita koskien, mikä tarkoittaa myös sitä, että äitipuolten hallinnantuntemus omaa elämää kohtaan lisääntyy. Myös biologisen äidin hyväksyntä tai poissaolo lasten elämästä, perheiden välinen yhteistyö, lasten kehityksen tuntemus (esimerkiksi omien lasten kautta), lasten luonteiden tai persoonien mieltäminen positiivisesti sekä omien tunteiden aktiivinen työstäminen auttavat äitipuolia sopeutumaan uusperhe-elämään.

On huomioitava, että uusperheen dynamiikkaan liittyy myös vahvasti sitä edeltäneen ydinperheen historia ja ydinperheen puolisoitten välinen erotilanne ja se miten kauan erosta on aikaa. Joissakin tapauksissa, joissa äitipuoli kokee biologisen äidin käytöksen hankalaksi tai jopa uhkaavaksi, voi taustalla olla eroprosessin jääminen keskeneräiseksi. Myöskään lapset eivät välttämättä ole sopeutuneet uudenlaiseen tilanteeseen, mikä voi näkyä hankaluuksina äitipuolen ja muiden uusperheenjäsenten välillä. Näitä asioita on kuitenkin mahdotonta selvittää aineiston perusteella, koska kirjoituksissa ei pääosin ole kerrottu lasten entisen perheen historiasta tai siitä millaisessa tilanteessa tai elämänvaiheessa isän ja äitipuolen parisuhde on saanut alkunsa.

Äitipuolten kirjoitukset poikkeavat paljon toisistaan. Kirjoitusten perusteella joillakin äitipuolilla on suurempi vastuu lapsista ja yhteisestä arjesta, kun taas toiset äitipuolet ovat jättäytyneet taka-alalle lasten hoidosta ja lapsiin liittyvästä vastuusta. Äitipuolten tunteet lapsipuolia ja uusperhe-elämää kohtaan vaihtelevat rakkaudesta negatiivisiin tunteisiin. Toiset miettivät ja analysoivat tilannettaan, lasten elämää, mennyttä historiaa ja tapahtumia sekä uusperheverkoston ihmissuhteita hyvinkin tarkkaan. Toiset lähinnä kuvailevat niitä tunteita, joita heissä on uusperheen myötä herännyt. Esimerkiksi

eräs vastaajista toteaa, ettei kannatakaan miettiä liikaa roolia tai asemaa, sillä se tekee elämisestä helpompaa. Kaikki vastaajat näyttävät kuitenkin tiedostavan äitipuolen rooliin liittyvän kysymyksen siitä, miten paljon vastuuta, velvollisuuksia ja oikeuksia heillä täytyy tai saa olla suhteessa lapsen biologisiin vanhempiin.

7 RAJAT JOIDEN YLI EI PÄÄSE

7.1 Arjen pyörittäminen

7.1.1 Kasvatusvastuun jakautuminen

Rajanteko biologiseen vanhemmuuteen näyttäytyy kasvatusvastuun jakautumisessa. Monessa kirjoituksessa biologisella vanhemmalla on vahvempi rooli lasten kasvatuksessa kuin äitipuolella. Esimerkiksi seuraavissa sitaateissa Anja ja Venla kuvailevat, miten heidän roolinsa määrittyvät pikemminkin biologisen vanhemman kasvatusvastuun tukemisen kautta kuin varsinaisena itsenäisenä ja suorana vanhemmuutena. Seuraavat sitaatit paljastavat, miten kyseiset äitipuolet ottavat suurempaa vastuuta lapsista *tarvittaessa* eivätkä ole biologisen vanhemman tavoin päävastuussa lapsista.

Mutta päävastuun lapsista kantaa heidän isänsä, tekee iltapalat ja hoitaa iltatoimet jne jos en oma-aloitteisesti osallistu. Hän vie ja hakee päiväkodista/koulusta ja kuskaa harrastuksiin. Saatan olla toisen lapsen kanssa kotona harrastusten ajan. Mutta en ole ollut lapsista päävastuussa kuin kerran yhden arkipäivän ajan heidän isän työmatkan takia. Olen hänen tukena *tarvittaessa* mutta koen että hänen vanhempana on oltava se kenellä on päärooli lasten huoltamisessa. (Anja)

Pyrimme kohtelevaan kummankin lapsia tasavertaisesti, ja meillä on perheessä säännöt, jonka olemme kaikki yhdessä laatineet. Olemme kuitenkin rajanneet lastenhoitoa osittain biologisen linjan mukaan. Biovanhempi hoitaa pääasiassa esimerkiksi päiväkotitai- tai kouluneuvottelut ja omien lasten harrastuksiin kускаamiset. Toisaalta pyydämme ja tarjoamme apua, jos jommalla kummalla on jokin este. Käytännössä mieheni on aina päässyt lastensa koulu- ja päiväkotitapaamisiin lastensa äidin kanssa, joten minua ei ole tarvittu. (Venla)

Eräässä kirjoituksessa perusteltiin kasvatusvastuun säilyttämistä biologisella vanhemmalla komentamiseen liittyvien psykologisten vaikutusten kautta. Ellin mukaan komentaminen ei tunnu lapsista niin kovalta, kun sen tekee biologinen vanhempi eikä bonusvanhempi. Lisäksi hän tuo esille, että osallistuu kuitenkin lasten komentamiseen *tarvittaessa*, jos miehen lapset nyt ihan kauheasti tappelevat keskenään.

Kuitenkin mies selkeästi hoitaa enemmän omien lastensa komentamisen, käskyttämisen, iltapuuhien, aamutoimien, koulutyön, huolten kuulemisen. Näihin en juuri osallistu. Komennan jos miehen lapset nyt ihan kauheasti tappelevat keskenään mutta olemme sopineet että ensisijaisesti komennetaan

omiamme (jostain luimme että psykologisesti tuntuu kovemmalta jos se bonusvanhempi komentaa). (Elli)

Kirjoituksista tulee myös ilmi, miten omat ajatukset lasten kasvattamisesta saattavat olla ristiriidassa kumppanin ajatusten kanssa. Usein äitipuolet haluavat kuitenkin osallistua lasten kasvatukseen, vaikka heillä ei olekaan biologisen vanhemman päävastuuta lapsista. Uusperhe-elämän alussa oman roolin selkeytymättömyys saattaa aiheuttaa hämmennystä, ja siksi osallistuminen lapsia koskeviin päätöksiin saatetaan jättää pääosin isälle, kuten Minna toteaa tehneensä seuraavassa sitaatissa. Minna *ei ole halunnut tunkeilla* biologisen vanhemman eli isän kasvatusalueelle. Kuitenkin ajan kuluessa hän on kokenut haluavansa tuoda omia näkemyksiään enemmän esille lapsia koskevan päätöksenteon suhteen.

Ehkä hankalimpia ovat olleet tilanteet, joissa omat näkemykseni lasten kasvattamisesta tai heidän kanssaan olemisesta ovat olleet ristiriidassa kumppanini ajatusten kanssa. Aluksi jätin kaikki lapsia koskevat päätökset täysin hänen tehtäväkseen, koska en halunnut tunkeilla. Mitä kauemmin suhteemme on kestänyt, sitä enemmän olen halunnut, yrittänyt ja välillä onnistunutkin tuomaan omia näkemyksiäni esiin. (Minna)

Joissain kirjoituksissa tulee esille, miten isältä saatu tuki auttaa äitipuolta toimimaan perheessä yhtäläisin valtuutuksin isän rinnalla sekä tekee äitipuolen oman roolin löytämisen helpommaksi. Saijan kirjoituksessa puoliso on selvästi osoittanut, että Saijalla on *yhtäläinen määräysvalta lapsiin*. Äitipuolen rooli lasten elämässä näyttääkin muokkautuvan paljolti sen mukaan, miten isä tukee äitipuolen oikeuksia perheessä. Isän rooliin sisältyy usein päävastuu lapsista ja äitipuoli toimii isän määräysvallan alaisena kasvatusasioissa. Esimerkiksi Saija kirjoittaa, ettei kommentoi tilanteissa, joissa ei ole varma miehensä mielipiteestä. Miehen ollessa *selkeästi perheen pää* Saija on joutunut miettimään omaa rooliaan melko vähän.

Rooliani olen joutunut miettimään varmasti tilanteeseen nähden melko vähän. Mies on selkeästi perheen pää, ja nauttii lasten sekä minun luottamusta. Mies on myös selvästi osoittanut, että minulla on yhtäläinen määräysvalta lapsiin, esimerkiksi siivoustehtävien tms jakamisessa. Lapset kuuntelevat minua kuten isäänsä. En kommentoi tilanteissa, joissa en ole varma miehen mielipiteestä. (Saija)

Useille äitipuolille näyttää olevan myös tärkeää se, että heidän ei lähtökohtaisesti oleteta olevan puolison lapsista vastuussa. Esimerkiksi alla olevassa sitaatissa Anja ilmaisee, ettei häneltä saa olettaa hoitovuoroa vaan se tulee kysyä erikseen. Tärkeää näyttää olevan

erityisesti se, että hän saa omasta vapaasta tahdostaan hoitaa lapsia, eikä niin, että hänelle *sysätään vastuu*, vaikka hän ei sitä tahtoisi.

Esimerkkinä: Minulta ei saa olettaa hoitovuoroa, se kysytään. Jos olen kotona totta kai voin mutta en halua että minulle ns. sysätään vastuu jos en sitä tahdo. (Anja)

Biologinen vanhemmuus ei kuitenkaan aina määrittele sitä, millaiseksi vastuu lapsista uusperheessä muodostuu. Seuraavissa sitaateissa korostetaan käytännöllisyyttä lastenhoitovastuun jakautumisessa. Vaikka Venlalla ei ole päävastuuta lapsista, kuten aikaisemmassa sitaatissa tuli ilmi, on hän silti valmis hoitamaan lapsia, jos puoliso ei ehdi ennen häntä. Toisessa sitaatissa Riina toteaa, että *olisi hassua olla hoitamatta näitä asioita, kun on käytännössä enemmän kotona*.

Käytännössä bonuslapseni ovat meillä noin 40% ajasta, lomalla enemmän. Koska he ovat meillä säännöllisesti arjessa, olemme alusta asti hoitaneet heitä sillä periaatteella, kumpi ensin ehtii. (Venla)

Nykyään tämä on myös käytännöllinen asia, koska teen paljon etätöitä kotona, kun taas mieheni ja lasten biologinen vanhempi tekee paljon pitkiä työpäiviä. Olisi siis hassua olla hoitamatta näitä asioita, kun käytännössä olen enemmän kotona. (Riina)

Ehkä oleellisinta äitipuolten kirjoituksissa on, että vaikka heillä olisi isään nähden pienempi vastuu lapsista, he kuitenkin yleensä haluavat osallistua lasten kasvatukseen. Se, ettei äitipuolta välttämättä ajatella yhteisvastuulliseksi lapsen elämässä, voi tuntua jopa loukkaavalta, kuten Elli kirjoittaa seuraavassa sitaatissa. Hän kokee, että *on ilman muuta se jolta ensimmäiseksi kysytään, vaikka onkin kiva että mies kokee itsensä vastuulliseksi omista lapsistaan*. Jaana kuvailee kirjoituksessaan, miten hänelle on ollut tärkeää olla alusta asti mukana *tasavertaisena vanhempana*, mikä tarkoittaa hänelle oikeutta ja velvollisuutta komentaa samalla tavalla kuin isäkin.

Joskus tuntuu hassulta (jopa loukkaavaltakin) kun mies pohtii että ei ehdi töistä heittämään lasta harjoituksiin ja pohtii asiaa ongelmana kun itse kokee että ilman muuta minä olen se jolta ensimmäiseksi kysytään voinko kuljettaa lapsia. Toisaalta kiva että mies kokee omat lapset omalle vastuulleen mutta tällöin tulee hetkellisesti olo että miten minä en ole yhteisvastuullinen näin helpoissa jutuissa. (Elli)

Olen alusta asti ollu mukana tasavertaisena vanhempana ja sanoin heti alkumetreiltä, että ”kivaksi kaveriksi” lapselle minusta ei ole, täytyy saada olla oikeus ja velvollisuus komentaa samalla tavalla kun isäkin. (Jaana)

Suurin osa äitipuolista näyttävää pitävän isää päävastuullisena lasten huolehtimisesta ja jättäytyy itse enemmänkin taka-alalle kasvatusvastuun suhteen. Äitipuolten rooli näyttäisi muodostuvan enemmänkin puolison tukemisen kautta kuin suorana vanhemmuutena lapsia kohtaan. He hoitavat lapsia tarvittaessa mutta eivät halua tunkeilla biologisen vanhemman alueelle. Myös Sutisen tutkimuksessa sekä isä- että äitipuolet asettivat biologiset vanhemmat ensisijaiseen asemaan lasten elämässä. Seurauksena oma vanhempipuolen rooli näytti mahdottomalta hallita, koska ei tiedetty, mitä kyseiseen rooliin sisältyy. (Sutinen 2005, 147–148.) Joissain tapauksissa äitipuolet ottavat kuitenkin myös isomman lastenhoitovastuun.

Äitipuolille on tärkeää, että he saavat itse valita, millaisen roolin ottavat lasten elämässä. Kontrollin puute omaa elämää kohtaan onkin yhdistetty yhdeksi suurimmaksi äitipuolten ahdistuksen aiheuttajaksi, kuten myös omaan rooliin liittyvä epäselvyys (Doodson 2014, 650). Myös omassa aineistossani näihin teemoihin liittyviä tunteita käsitellään usein. Kuten Berger ja Luckmann ovat todenneet, roolit muodostuvat yhteisesti jaetun tietovaraston kautta ja edustavat siten myös institutionaalista järjestystä (ks. 3.4.1). Tietoa äitipuolen roolisisällöstä, siitä mihin roolin puitteissa saa ja voi puuttua, ei ole saatavilla. Uusperheiden roolijako ei siis noudata ydinperheen institutioitunutta järjestystä. Saattaa olla, että oman roolin selkeyttäminen biologiseen linjaan vedoten tai pyrkimällä asettumaan jonkinlaiseen äidin rooliin, voi auttaa hallitsemaan äitipuolen roolia paremmin. Tällöin omalle roolille määritellään jokin kiinnekohta ja selkeämmät rajat. Myös puolison tuki ja ymmärrys äitipuolen ristiriitaisesta roolista auttavat äitipuolia sopeutumaan osaksi perhettä. Aikaisemmassa tutkimuksessa onkin havaittu, että hyvä puolisosuhde ja avoin keskusteluyhteys edesauttavat äitipuolten sopeutumista rooliin (esim. Murtorinne-Lahtinen 2011; Shapiro 2014).

7.1.2 Isän tukemisesta arjen vetovastuuseen

Kirjoituksissa on myös äitipuolia, jotka ovat ottaneet isää vahvemman roolin lasten asioiden hoidossa ja lasten kasvatuksessa. Syitä suuremman vastuun ottamiselle voi olla monia. Seuraavissa sitaateissa syinä luetellaan *isän kyvyttömyys huolehtia lasten asioista, kyllästyminen jatkuvaan pimennossa oloon, kotona oleminen miehen töissä ollessa, biologisten vanhempien riittäisyys ja odotukset perheen äidin tai naisen velvollisuuksista.*

Ensimmäisessä sitaatissa Nelli kertoo, miten hän on *huomaamattaan siirtynyt perheen johtoon*. Hän hoitaa lasten asioita, koska se käy häneltä helpommin kuin lasten isältä. Sitaatista tulee ilmi myös se, miten äitipuolet saattavat *jäää pimentoon* lasten asioiden suhteen. Pimentoon jääminen viittaa myös kontrollin puutteeseen, jota käsittelin aikaisemmassa osiossa. Ongelmallista on, että äitipuolten osallistuminen päätösten tekoon estyy, jos heillä ei ole tarvittavia tietoja päätettävistä asioista. Silja kuvailee toisessa sitaatissa, miten biologisten vanhempien riittäisyys on vaikuttanut hänen asemaansa perheessä. Hän on muun muassa hoitanut lapsen kyyditykset vanhempien välillä, osallistunut tapaamissopimuksen tekemiseen ja hoitanut lapsen tämän isällä ollessaan kokonaan. Viimeisessä virkkeessä hän viittaa vielä siihen, että biologiset vanhemmat eivät ole kyenneet ottamaan itse tarpeeksi vastuuta omasta lapsestaan, mikä on vaikuttanut hänen suureen osallistumiseensa lapsen arjessa.

Olen tässä vuosien saatossa ihan huomaamattani siirtynyt niin sanotusti perheen johtoon ja hoidan nykyään lähes kaikki koulun ja päiväkodin asiat. Aluksi pääasiassa koska mieheni ei puhu Suomea ja hänellä on hieman tarkkaavaisuus ongelmia, mutta myös oma-aloitteisesti koska aloin kyllästyä jatkuvaan "pimennossa" oloon. (Nelli)

Seurustelumme alussa osallistuin todella paljon bonuspojan asioihin. Molemmat pojan vanhemmat olivat riidoissa ja heidän kommunikaatio ri pelannut. Hoidon kyydit molempiin suuntiin, jotta bonus tapaa vanhempiaan. Hoidin vanhempien välille uuden tapaamissopimuksen, missä äidin vastuuta kasvatettiin paljon. Esim hoitaa puolet kyydeistä nykyään. Meillä ollessaan hoidin bonuksen kokonaan, ruokkimiset, nukuttamiset, virikkeet, suihkut. Nykyään bonuksen vanhemmat ovat ottaneet hyvin vastuuta lapsestaan. (Silja)

Myös Riina kuvailee, miten hän huolehtii suurimmaksi osaksi *arjen pyöryksestä*. Riinasta tuntuu, että häneltä oletetaan asioiden hoitamista, koska hän on perheen äiti tai nainen. Hän myös vihjaa, että tämä saattaa olla yleinen asetelma lapsiperheissä. Toisessa sitaatissa Jaana kertoo, miten hän on kotona ollessaan *arjen vetovastuussa*. Hän kokee, että on panostanut lapsen koulunkäyntiin liittyviin asioihin jopa enemmän kuin muut ja tuo esille miten tehdystä työstä ei kuitenkaan saa ansaitsemaansa kiitosta tai kunnioitusta, joka on yleisesti käsitelty teema aineistossa.

Teen arviolta 90 % kaikesta arjen pyörittämisestä: huolehdin aamulla toisen lapsipuolen kouluun ja toisen eskariin, teen välipalat ja ruuat, huolehdin heille puhtaat vaatteet päälle ja varmistan, että kouluun ja eskariin on tarvittavat tavarat mukana, muistan harrastukset ja kaverisynttärit, hoidan

yhteydenpidon kouluun ja eskariin, osallistun tarvittaessa harrastuksiin tai vanhempaintoimikuntaan jne. (...) Välillä toki toivoisin, ettei itse tarvitsisi olla vastuussa ihan kaikessa. Tuntuu, että kaikki perheenjäsenet olettavat, että minä kyllä muistan ja hoidan kaiken. Luulen kuitenkin, että tämä on aika yleinen asetelma lapsiperheissä eikä koske mitenkään erityisesti uusperheitä. (Riina)

Rankinta on se, ettei ehkä koskaan tule saamaan ansaitsemaansa kiitosta tai kunnioitusta, vaikka tiedän, että oon pitänyt huolta esim. pojan koulunkäynnistä, läksyihin ja kokeisiin panostamisesta paljon, jopa enemmän kun muut. Omassa perheessämme se toki johtuu siitä, että kotona olevana minulla on arjen vetovastuu. (Jaana)

Parissa kirjoituksessa tuotiin esille myös lasten isien uupumus, mikä on vaikuttanut äitipuolten vastuunottoon. Helmi kertoo, miten hän on ollut varsinkin suhteen alkuaikoina *se joka pyöritti arkea*, jotta isä sai keskittyä olemaan lasten kanssa läsnä. Helmin kirjoituksessa korostuu se, miten erityisesti biologisen vanhemman roolille nähdään tärkeäksi olla läsnä lasten kanssa. Kun isä ei jaksaa hoitaa lapsiperheen arkeen liittyviä vastuita, jää äitipuolen tehtäväksi pitää huolta näistä, jotta isä voi keskittyä siihen tärkeimpään vanhemman tehtävään eli läsnäoloon lastensa kanssa. Myös Ilona kuvailee *olleensa yksin lasten arjessa, kun mies on ollut ihan kanveesissa*. Näissä kirjoituksissa tulee jälleen hyvin esille se, miten äitipuolet tukevat isän roolia vanhempana ja ottavat tarvittaessa vetovastuun arjesta.

Alkuun olin vain yksi perheenjäsen, tutustuimme toisimme tekemisen kautta. Me leivottiin yhdessä, askarreltiin, ulkoiltiin jne. Koska lasten isä oli uupunut, hänen voimavarat olivat rajalliset – joten hyvin usein minä oli se joka pyöritin arkea. Isä sai keskittyä siihen että hän oli läsnä lasten kanssa. (Helmi)

Ajoittain mieheni on ollut lopenuupunut ex-kumppaneidensa kanssa vääntöön lasten asioista ja se on välillä näkynyt tapaamisaikoinakin miehen tarpeena nukkua päikkärit. Joskus on siis ollut viikonloppuja, että olen ollut hyvinkin yksin lasten arjesta meillä, kun mies on ollut ihan kanveesissa. (Ilona)

Äitipuolet saattavat siirtyä *perheen johtoon*, silloin kun puoliso ei jostain syystä pysty hoitamaan lasten asioita. Myös biologisen äidin kyvyttömyys ottaa vastuuta lapsesta saattaa joskus vaikuttaa äitipuolen isomman kasvatusvastuun ottamiseen. Äitipuolet puhuvat esimerkiksi *arjen vetovastuusta* ja *arjen pyörityksestä*, mikä viittaa siihen, että he ovat omaksuneet jonkinlaisen keskeisen äidin roolin uusperheessä. Äitipuolesta tuleekin äidin roolissa perheen hyvinvoinnin ydinhenkilö, kuten Yesilova kuvailee äidin

roolisisältöä hyvinvointiyhteiskunnan synnyttämässä äidin perheessä (ks. 3.3). Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että naiseus näyttäytyy uusperheessä äitipuolten toimintaa ohjaavana elementtinä ja että naiseus ja äitiys ovat myös jossain määrin päällekkäisiä rooleja (ks. 3.1.2).

Naiseuden määrittellessä äitipuolen roolisisältöä, saattaa äitipuoli pyrkiä asettumaan perheen äidin rooliin, jonka saattaa kokea luonnolliseksi rooliksi perheessä. Tällöin äitipuolet haluavat todennäköisesti toimia äidin tavoin, jolloin puhutaankin Goffmanin käsitteen mukaisesta vaikutelmanhallinnasta (ks. 3.4.1). Kun äitipuolet pyrkivät toimimaan perheen äidin roolissa, pyrkivät he samalla hallitsemaan sitä vaikutelmaa, jonka haluavat muille antaa. Kuten aikaisemminkin olen todennut, äidin roolisisältöön liittyy olennaisesti kodista ja lapsista huolehtiminen, mikä näyttäytyy näissä kirjoituksissa suuremman vastuun ottamisena. Voi olla, että vahvasti äidin rooliin samaistuvat äitipuolet kokevat, että toimimalla toisin kuin äidin roolissa on suotavaa, toimivat he väärin myös naisen roolissa eli ovat jollain tavoin vääränlaisia naisia.

7.1.3 ”Oikea vanhemmuus”

Äitipuolen rooli määrittäyty kirjoitusten perusteella suurimmaksi osaksi jonain vanhemman roolin kaltaisena, mutta ei aivan samanlaisena vanhemmuutena kuin biologisen vanhemman rooli. Koska biologinen vanhemmuus näyttää määrittelevän vanhemmuuden käsitettä, eivät äitipuolet yleensä koe olevansa oikeita vanhempia. Vain harvoissa kirjoituksissa on käytetty itsestä määritelmää vanhempi, ja käytettäessä se on kaivannut lisämääritelmän, esimerkiksi sosiaalinen vanhempi tai bonusvanhempi. On siis oletettavaa, että äitipuolet kokevat tärkeäksi, että heidän tulee jollain tavalla erottaa oma asemansa biologisten vanhempien asemasta.

Oikea vanhemmuus liitetään pitkälti biologiseen vanhemmuuteen ja lailliseen huoltajuuteen. Tämä tulee näkyviin ehkä parhaiten toiminnassa, joka liittyy lasten virallisten asioiden hoitoon tai yhteistyöhön koulun, päiväkodin tai esikoulun kanssa. Esimerkiksi Helmi ja Nelli kertovat kouluun liittyvistä tapaamisista, joihin odotetaan biologisten vanhempien osallistuvan. Helmi toteaa, ettei ole osallistunut vanhempainiltoihin tai kehityskeskusteluihin, koska *oletuksena on, että niihin osallistuu biologinen vanhempi*. Nelli taas kuvailee osallistumisestaan vanhempainiltaan, jossa hän on kokenut olevansa *sutena lampaan vaatteissa, muina valelääkäreinä*. Hän ei ole halunnut

ylimääräistä huomiota itseensä, koska ei ole lapsen biologinen vanhempi. Nellin kuvailussa tulee ilmi myös epävarmuus, jota äitipuolet saattavat kokea peilattaessa itseään oikeisiin vanhempiin.

En ole osallistunut mihinkään sellaiseen aktiviteettiin, kuten esim. vanhempain illat, kehityskeskustelut jne. – mihin oletetaan, että lasten biologiset vanhemmat osallistuvat. (Helmi)

Mieleen on jäänyt harvinaisen elävänä ensimmäinen vanhempain ilta. Kumpikaan vanhemmista ei päässyt. Minä menin. Epävarmana mitä tulevan pitää ja vähän luimistellen koska en kuulunut joukkoon. Onneksi mitään suureista esittelykierrosta ei pidetty sillä en halunnut yhtään ylimääräistä huomiota siihen että täällä oltiin sutena lampaan vaatteissa, muina valelääkäreinä. (Nelli)

Joskus äitipuolten osallistuminen virallisten asioiden hoitoon voi olla hankalaa tai jopa mahdotonta lainsäädännön vuoksi. Joidenkin asioiden hoito saattaa olla mahdollista vain virallisen huoltajan kautta, joka on yleensä biologinen vanhempi. Joskus viranomaisten kanssa asiointi tuottaa hämmennystä, kuten Riinan tapauksessa, jossa biologinen äiti on kuollut. Vaikka Riina ei ole lasten virallinen huoltaja, toimii hän pitkälti oikean vanhemman roolissa ilman isän läsnäoloa. Hän kertoo esimerkin, jossa hän ei saa varata lapselle neuvola-aikaa virallisen huoltajuuden puutteen vuoksi, vaikka vastaanotolle voi mennä kahdestaan lapsen kanssa. Riinan esimerkki tuo ilmi, miten virallisen huoltajuuden puute saattaa rajoittaa äitipuolten toimintaa. Vaikka äitipuoli muutoin toimisi kokonaisvaltaisena vanhempana lapselle, tarvitsee hän silti myös lailliset valtuudet lapsen elämään, jotta voisi toimia täysin oikean vanhemman roolin mukaisesti.

En ole (vielä) lasten virallinen huoltaja. Koulussa ja eskarissa tätä asiaa katsotaan hyvinkin läpi sormien enkä ole koskaan kokenut, etteikö minua kohdeltaisi ”oikeana” vanhempana ja olen käynyt keskusteluja opettajien kanssa myös ilman virallisen huoltajan eli isän läsnäoloa. Välillä tulee kuitenkin yllättäviä tilanteita, joissa tämä huoltajuusasia tulee vastaan. En esimerkiksi saanut *varata* lapselle neuvolasta neuvola-aikaa, koska en ole huoltaja, vaikka oli kuitenkin ihan ok, että menin vastaanotolle kahdestaan lapsen kanssa! (Riina)

Virallisten asioiden hoitaminen näyttää useissa tapauksissa jäävän isän vastuulle, todennäköisesti käytännön ja selkeyden vuoksi. Tämä tulee ilmi esimerkiksi Hennan ja Liisan tapauksissa, joissa isä hoitaa oman lapsensa viralliset asiat. Liisa kuvailee myös, miten on muutoinkin paljolti vastuussa lapsista ja arjen sujumisesta. Eli virallisiin asioihin

osallistuminen ei liity mitenkään siihen, ettei muutoin osallistuisi lasten elämään.

Kotona meillä on melko lailla niin, että mies hoitaa poikansa asiat, kuten vaikkapa hammaslääkärit tai harrastuksiin kускаamisen, minä hoidan tyttäni. (Henna)

Osallistun kaikkeen muuhun lapseen liittyvään ihan 100 mutta isälle jättänyt viralliset eli lääkärit, koulupalaverit jne. Hoidan käytännössä arjen sujumisen, huolehdin että on puhdasta ja ruokaa ja vaatteita jne. Hoidan yhteyden pidon kouluun, järjestän harrastukset, leirit jne. (Liisa)

Kirjoituksista löytyi vähemmän tekstejä, joissa äitipuoli osallistuu yhtä lailla koulunkäynnin seuraamiseen tai muihin kodin ulkopuolisten asioiden hoitoon. Yhtenä esimerkkinä on Jaana, joka näyttää suhtautuvan mutkattomasti lasten vanhempainilloissa käymiseen. Hän myös seuraa lasten koulunkäynnin sujumista, joskin perustelee sitä sillä, että seuraa joka tapauksessa myös yhteisen lapsen koulunkäyntiä Wilma-tunnusten kautta.

Ainoastaan suuremmat kriisien selvittelyt pyrin jättämään miehen hoidettavaksi, koska hänellä on paremmat hermot. Muuten käyn yhtälailla vanhempainilloissa ja wilma-tunnukset on mulla eikä miehellä, kun seuraan samalla yhteisen esikoisen koulunkäyntiä. (Jaana)

Kirjoituksissa tuodaan jonkin verran ilmi myös ulkopuolisuuden tunteita, jotka liittyvät biologisten vanhempien yhteishuoltajuuteen ja kasvatusvanhemmuuteen. Äitipuolille saattaa olla vaikeaa, että heillä ei ole samanlaista sananvaltaa puolison lapsen asioihin kuin biologisilla vanhemmilla. Esimerkiksi Salla kertoo, miten pettynyt hän on ollut biologisten vanhempien ratkaisuun ottaa lapsi pois päiväkodista. Hän ei olisi itse tehnyt samanlaista ratkaisua, mutta hänen sanallaan ei ollut tilanteessa mitään merkitystä. Venla puhuu *osin ulkokehälle jäämisestä*, mutta suhtautuu asiaan toisin kuin Salla. Venlalle on hyvä juttu, että lasten vanhemmuus jakaantuu biologisten vanhempien kesken. Hän kokee perheen roolien selkeytyneen ja oman syyllisyyteen liittyvän *tunnemylläkän helpottuneen*. Venlan ei tarvitse pyrkiä olemaan varsinainen vanhempi vaan hän pyrkii olemaan *nimenomaan bonusvanhempi*.

Myöskin minun sanalla ei ole mitään merkitystä, kun lapsi otettiin pahimpaan ikään pois päiväkodista. Ja lapsen kehitys on muutenkin ollut hidasta ja ryhmässä työskentelyä ei hallitse. Itse en olisi koskaan tehnyt sitä ratkaisua, juuri ennen koulutaipaleen alkua. (Salla)

Koska vanhemmuus pääasiassa jakaantuu bonuslasteni suhteen heidän biovanhempiensa kesken ja jään osin ulkokehälle, olen kokenut, että roolien

selkeyttäminen on ollut meidän tapauksessa hyvä juttu. En siis pyri olemaan kolmas vanhempi, vaan nimen omaan bonusvanhempi. Samoin, kun en yritä tehdä bonuslapsistani omiani, vaan he ovat minun bonuslapseni. Se on helpottanut tunnemylläkkää, ei ole niin syyllinen olo koko ajan kaikesta. (Venla)

Äitipuolet eivät yleensä ajattele olevansa lasten oikeita vanhempia, mikä vaikuttaa heidän toimintaansa lasten elämässä. Ajattelu oikeasta vanhemmuudesta saa äitipuolet pitämään itseään jotenkin vääränlaisina vanhempina. Tämä näkyy erityisesti silloin, kun on kyse oikean vanhemman osallistumisesta, esimerkiksi vanhempainiltaan. Äitipuolet saattavatkin vältellä tällaisia tilanteita, joihin *odotetaan oikean vanhemman osallistuvan*. Jos äitipuoli osallistuu tällaiseen tapahtumaan, saattaa hän ajatella ikään kuin näyttelevänsä väärää roolia ja siksi pelätä paljastumista. Koska perhe mielletään arkiajattelussa useimmiten ydinperheeksi, eivät uusperheen vanhempipuolten roolit sovi institutioituneeseen käsitykseen perheestä. Kokemus vääränlaisesta vanhemmuudesta liittyykin siihen, etteivät viralliset instituutiot anna uusperheille toimintaohjeita, kuten Cherlinin hypoteesikin olettaa (ks. 3.2). Esimerkiksi Cherlinin käsittelemien kielen ja lainsäädännön puutteellisuudet saattavat vain lisätä uusperheen roolien epäselvyyttä.

Oikeuksien ja velvollisuuksien jakautuminen näyttäytyy uusperheissä ongelmallisena, koska yhteiskunnalliset instituutiot eivät välttämättä tunnista uusperheiden erityispiirteitä. Instituutiot, kuten koulu, terveydenhuolto tai lainsäädäntö, luovat odotuksia tietynlaisesta oikeasta vanhemmuudesta, joka perustuu ydinperheen biologiselle ontologialle (ks. 3.3). Castrénin mukaan sukulaisuusjärjestelmämme onkin sidottu enemmänkin ideaan perheestä kuin käytännön perhe-elämän varaan (Castrén 2009, 119). Perinteisesti on ajateltu, että vanhempia on vain kaksi, isä ja äiti, eikä sosiaalista vanhemmuutta siten tunnisteta lainsäädännössä tai välttämättä muissakaan yhteiskunnallisissa instituutioissa. Jos lapsella on vain yksi biologinen vanhempi, on toinen vanhemman paikka ikään kuin korvattavissa. Tällöin äitipuolen on helpompi oikeuttaa oma toimintansa virallisten instituutioiden kanssa. Kuten Riinan kokemukset osoittavat, äitipuoli tarvitsee kuitenkin myös lapsen virallisen huoltajuuden ennen kuin pystyy ottamaan täyden vastuun lasten asioiden hoitamisesta.

7.2 Luonnottomuus ja biologiset siteet

7.2.1 Luonnollisuus ja luonnottomuus

Kirjoituksissa tulee ilmi ristiriita siitä, millaiseksi muut odottavat äitipuolen roolin muodostuvan ja millaisena äitipuoli itse haluaa nähdä oman roolinsa. Tämä ristiriita näyttää pohjautuvan jossain määrin siihen, että äitipuolet eivät ole lasten biologisia eli *oikeita vanhempia*. Puolison lapsista huolehtiminen koetaankin usein jotenkin *luonnottomana*. Kuitenkin omaan perheeseen liitetään ajatus luonnollisuudesta, mikä luo ristiriitoja äitipuolille.

Seuraavassa sitaatissa Liisa kuvailee, miten perheen ulkopuoliset haluavat asettaa hänelle vastuuta, koska hänet nähdään perheen äitinä. Liisasta itsestään tuntuu luonnottomalta toimia lapsen kanssa niin, että eläminen sujuisi paremmin. Liisan sitaatissa tulee ilmi, miten sitkeästi ydinperhe-ajattelu vaikuttaa uusperheellisten elämään ja uusperheen rooleihin kohdistettuihin odotuksiin. Liisan tapauksessa perhetyön asiantuntijat vaativat häntä ottamaan äidille kuuluvaa vastuuta, vaikka Liisa itse näkee vastuun kuuluvan lapsen biologiselle vanhemmalle eli isälle. Liisa haluaisi ottaa etäisyyttä lapseen, mikä ei sovi äidin roolisisältöön. Myös Venla kuvailee, miten hänen roolinsa uusperheessä ei tunnu riittävän kaikille, vaan *naisena hänen pitäisi hoitaa sitä ja tätä, koska naisena osaa sen miestä paremmin*. Venla kuitenkin kertoo, että hänen miehensä on *aktiivinen lastensa suhteen*, mikä edesauttaa hänen *lisäaikuisena oloaan puolison lapsille*. Venla on onnekaassa asemassa, koska hänellä on miehensä kanssa yhtäläiset odotukset roolisisällön ja kasvatusvastuun jakautumisen suhteen, mikä helpottaa myös ulkopuolisten odotusten kohtaamista. Sekä Liisan että Venlan sitaateissa korostuvat ulkopuolisten sukupuolittuneet käsitykset perheen roolijaosta.

Välit bonuspoikaan todella huonot ja mm sen takia perhetyön asiakkaina, ja ne kyllä hiillostavat niin että joutuu miettimään asemaansa, mutta lähinnä niin päin että kun olen koittanut saada itseäni kauemmas ja vastuuta isälle niin mulle toivotetaan että kun minä olen se perheen äiti ja niin se kuuluu olla vaikka ei minusta todellakaan pojan kohdalla tunnu siltä. Nyt tarvitsisi kovasti muuttaa omaa toimintaansa niin että pojan kanssa elo sujuisi, mutta se ei vaan tunnu minusta tulevan luonnostaan ja on tällä hekellä äärimmäisen vaikeaa... (Liisa)

Vaikeaa se on sitten, kun tämä rooli ei tunnu kaikille riittävän. Välillä kuulen kommentointia, kuinka pitäisi hoitaa sitä ja tätä, koska naisena osaan sen miestä paremmin. Mieheni on onneksi aktiivinen lastensa suhteen, joten keskenämme saamme olla lisäaikuiset toistemme lapsille. (Venla)

Jotkut äitipuolista kuvailevat sitä, miten he ovat uusperheen alkuaikoina pyrkineet ottamaan jonkinlaisen luonnolliseksi kokemansa äidin roolin. Liisa kuvailee, miten hän on alusta asti ottanut asiat hoitaakseen, mikä *kävi ihan luonnostaan*. Ajan kuluessa hän on kuitenkin huomannut, että olisi voinut ottaa vähemmänkin vastuuta ja *antaa sen oikean vanhemman hoitaa, niin kuin olisi kuulunut*. Oikealla vanhemmalla hän viittaa lasten biologiseen vanhempaan, todennäköisesti isään. Kuvailu siitä, miten hän on ottanut asiat hoitaakseen *ihan luonnostaan*, muistuttaa myös useita muita kertomuksia aineistossa. Meiju sen sijaan kuvailee alun *inhottavaa* ja *kovaa painetta ottaa joku vanhemmuuden rooli haltuun*. Hän tuo esille, miten on halunnut ottaa vastuuta ja jopa hallita joitain asioita lasten elämässä, vaikka kyseiset asiat olisivat olleet alun perin äidin vastuualuetta. Meiju kuvailee myös ristiriitaisia tunteita lapsia kohtaan. Hän tiedostaa samalla, että lapsilla on oma biologinen äiti, mutta silti perheen äidin rooli velvoittaa häntä asettumaan jonkinlaiseen vanhemmuuden roolin. Meijun paine olla mukana puolison lasten elämässä, on kuitenkin helpottanut oman lapsen syntymän jälkeen. Oma biologinen lapsi on jotain, mihin äitipuolella on äidin täydet valtuudet, ja siten hän pystyy toteuttamaan äidin roolille odotettuja vaatimuksia oman lapsensa kanssa, mikä vähentää todennäköisesti painetta toimia äidin roolissa puolison lapsille.

Jotenkin alusta asti vain otin asiat hoitaakseni ja se kävi ihan luonnostaan, mutta nyt miettiessä olisi voinut vähemmänkin vastuuta itselleen ottaa ja antaa sen oikean vanhemman hoitaa niinkuin olisi kuulunut, olisimme varmaan monessa suhteessa päässeet vähemmällä niin... (Liisa)

Sen jälkeen kun synnytin oman lapsen, on myös mun paine olla lasten elämässä enemmän hellittänyt. (...) Parisuhteen alkuvuosina koin kovaa painetta ottaa joku vanhemmuuden rooli haltuun. Halusin ottaa vastuuta ja jopa hallita joitain asioita lasten elämässä. Kuten esim hankkia kirpparilta vaatteita, vaikka lasten äiti on aina hankkinut lasten vaatteet. Tämä paine oli inhottavaa. (Meiju)

Seuraavassa sitaatissa Elli kuvailee, miten hän ei ole *täysin luonteva* ollessaan keskenään lasten kanssa. Hänestä tuntuu hassulta, oudolta ja ei-kotoisalta omassa kodissaan. Lisäksi hän toteaa, että on opeteltava olemaan *oma itsensä* lasten kanssa ollessaan. Toisessa sitaatissa Nelli kuvailee, miten äitipuoli joutuu *ikänsä kuin koluamaan koko manuaalin läpi* ymmärtääkseen puolison lasta. Hän perustelee luonnottomuuden tuntemuksia sillä, että lasten äidillä on biologinen side lapseen, ja siten äiti on luonnollisesti sitoutunut tähän.

Toisaalta Nellin tapauksessa luonnottomuuden tuntemusta voisi selittää myös sillä, että hänellä ei ole annettujen taustatietojen mukaan kokemusta lasten kanssa elämisestä ennen uusperhettä. Sekä Elli että Nelli kuvailevat, miten puolison lasten seura saattaa tuntua luonnottomalta, eivätkä he tiedä, miten tulisi olla tai käyttäytyä heidän seurassaan. Näissä kuvauksissa tulee ilmi se, että äitipuolena oleminen on prosessi, jossa työskennellään kohti parempaa ymmärrystä lapsista ja samalla kohti jonkinlaista *luonnollisuuden olotilaa*.

Joskus tuntuu hassulta kun olen kotona yksin aikuisena pelkästään bonuslasten ollessa paikalla. En oikein koe oloani kotoisaksi. Tuntuu hassulta liikkua ja olla kotonaan – se että ottaisin kirjan ja röhnöttäisin sohvalla tuntuu jostain syystä oudolta. Tiedän että en ole täysin luonteva tuolloin. Lapset kokevat itsensä hyvin rennoiksi minun seurassani ja helpompi minullakin on silloin kun lapset tulevat ottamaan itse kontaktia. Itselle tässä on vielä opeteltavaa että osaa olla oma itsensä tällaisissakin tilanteissa. (Elli)

Siinä missä biologisen siteen omaavat vanhemmat, äidit, luonnollisesti ovat sitoutuneet lapseen ja ymmärtävät käytöstä primitiivisellä tasolla, Äitipuolet joutuvat ikäänkuin koluaamaan koko manuaalin läpi oppiakseen ottamaan lapsen syliin tai ymmärtämään jonkin muun ihan maailman yksinkertaisimman asian. (Nelli)

Nelli jatkaa vielä kirjoitustaan kuvailemalla äitipuoleksi kasvamisen prosessia, hän on *joutunut opettelemaan uudelleen koko tunteiden kirjon ja tutkimaan jokaista eletään entistä herkemmin*. Viimeisessä lauseessa hän myös toteaa, että *äidiksi voi tulla synnyttämättä lasta*. Nellillä on omassa perheessään suuri vastuu lasten asioiden hoidosta, ja kenties siksi hän kuvaileekin itseään lasten äidiksi, mikä on harvinaista äitipuolten kirjoituksissa. Itsen kuvailu äidiksi saattaa olla myös mutkattomampaa, kun omat biologiset lapset eivät luo ristiriitoja tunteisiin, joita kokee puolison lapsia kohtaan. Nellin kirjoitusten perusteella vaikuttaa siltä, että hänelle on erityisen tärkeää yrittää ymmärtää lasten käytöstä ja pyrkiä toimimaan opitun tiedon pohjalta, mikä on luultavasti edesauttanut hänen roolinsa löytämistä perheessä.

Olen joutunut itse opettelemaan uudelleen koko tunteiden kirjon ja tutkimaan jokaista elettäni entistä herkemmin. Olen oppinut kuinka huuto tarkoittaa rakkautta ja että sattuu-sanalla 70 000 eri merkitystä. Olen oppinut että lapsella on ennen esikouluun menoaan yli 1000 microilmettä jotka vaikuttavat myös ei biologisten vanhempien hermostokäskyihin aivoissa. Olen oppinut että äidiksi voi tulla synnyttämättä lasta ja että kestävä tavarat ovat yllättän hauraita. (Nelli)

Muutamissa kirjoituksissa viitattiin myös siihen, miten lapsen nuori ikä äitipuoleen

tutustuessa ja lapsen kasvun seuraaminen, saattaa edistää äitipuolen luonnollisuuden kokemusta lapsen kanssa. Esimerkiksi Nelli pohtii, että *biokemian* vuoksi hänen hyvä suhteensa puolison tyttäreeseen saattaa olla luonnollisempi kuin poikaan, sillä tyttö on ollut vain 2,5-vuotias heidän tutustuessaan. Nellin mukaan on todennäköistä, että *ihan luonnolliset äidin vaistot ovat jollain tasolla vaikuttaneet suhteen muodostumiseen*.

Ehkä tämän vuoksi suhde tyttöön kuin poikaan voisi olla luonnollisempi. Myöhemmin olne arvellut että se saattaa ehkä johtua myös biokemiasta, sillä tyttö oli silloin vielä todellakin vain 2,5 vuotias ja luultavasti ihan luonnolliset äidin vaistot ovat jollain tasolla vaikuttaneet suhteen muodostumiseen kun taas poika oli tuolloin jo omaksi yksilökseen muodostunut etäisempi lapsi. (Nelli)

Jos lasten äiti on poissa lasten elämästä, voi äitipuolen olla helpompaa tai sallitumpaa tuntea lapset omikseen. Riinan kirjoitus poikkeaa muista siinä, että lasten biologinen äiti on kuollut. Koska lasten perheessä ei ole toista äitihahmoa, on hänen suhteellisen helppo toimia lasten kanssa äidinomaisessa roolissa. Vaikka Riina kokee lapset *omikseen*, tiedostaa hän silti, että biologinen vanhemmuus on jollain tavalla erilaista kuin lasten sosiaalinen vanhemmuus. Alla olevassa sitaatissa hänelle on tärkeää tuoda esille se, että hänen omikseen kokemat lapset poikkeavat monella tavalla siitä, jos he olisivat hänen biologisia lapsiaan.

Kerron heti tähän alkuun, että lapsipuolieni biologinen äiti on kuollut, sillä uskoakseni se vaikuttaa paljon minun rooliini tässä uusperheessä. Pidän *lapsipuoliani* siis oikeastaan omina lapsinani, vaikka toki tunnistan, että tämä poikkeaa monessa siitä, että he oikeasti olisivat biologisia lapsiani. (Riina)

Ensimmäisissä käsittelemissäni sitaateissa tulee ilmi, miten uusperheen äitipuolen rooli saatetaan yhdistää, etenkin perheen ulkopuolisten toimesta, ydinperheen äidin rooliin. Äidin rooli ei usein kuitenkaan vastaa äitipuolen itsensä odotuksia omasta roolistaan. Yksi päällimmäisistä äitipuolten tuntemuksista näyttääkin olevan jonkinlainen *luonnottomuuden tuntemus*, millä todennäköisesti selitetään rooliodotusten välisiä ristiriitaisia tunteita. Myös aikaisemmassa äitipuolista tehdyssä tutkimuksessa on todettu, että äitipuolten on hankalaa kuvailla suhdettaan lapsipuoliinsa. Esimerkiksi etäperheen äitipuolista tehdyssä tutkimuksessa noin puolet naisista kokivat äitipuolena olemisen olleen odotettua hankalampaa, luonnotonta tai epämurkavaa (Doodson & Morley 2006, 114–115).

Jotkut äitipuolista pyrkivät uusperheen alkuvaiheessa ottamaan luonnolliseksi

ajattelemansa äidin roolin, mihin kuuluu suuren vastuun ottaminen lapsista. Äitipuolten huomattua, etteivät mielikuvat uusperheen äitiydestä ja eletty todellisuus vastaa toisiaan, vastuu lapsista saattaa alkaa tuntumaan liian isolta. Esimerkiksi Sutisen tutkimuksessa äitipuolena olo erosi isäpuolen toimija-asemasta niin, että isäpuolen roolin ajateltiin sisältävän perheen toisena aikuisena olemista isänä olemisen sijaan. Äitipuolen rooli taas muistutti enemmän äidin roolia. (Sutinen 2005, 148.) Kyseessä näyttää siis olevan ydinperheideologiasta lähtöisin oleva sukupuolittunut ajatus, jonka mukaan vanhempipuolen roolisisältöön vaikuttaa se, onko vanhempipuoli mies vai nainen. Meijun kuvauksessa hänen paineensa ottaa vanhemmuuden rooli haltuun helpotti oman biologisen lapsen syntymän myötä, koska oma lapsi oikeuttaa äidin asemassa toimimisen. Yhteisen lapsen saaminen muodostaakin ydinperheen uusperheen sisälle, mikä helpottaa myös uusperheen toimimista ja ylläpitoa (Jaakkola & Sääntti 2000, 22).

Ydinperheen oletetaan muodostuvan läheisistä ihmissuhteista, mutta uusperheissä tämä ei välttämättä toteudu (Castrén 2009, 72). Odotukset ydinperheen läheisistä suhteista aiheuttavatkin ristiriidan äitipuolille, jotka eivät koe äidille oletettuja luonnollisuuden tunteita puolison lapsia kohtaan. Koska äidin rooli on hyvin keskeinen ja yksilöiden tunteisiin vetoava perherooli, se saattaa myös tuntua äitipuolista hyvin painostavalta. Seurauksena äitipuolen rooli näyttäytyykin jonkinlaisena alati muokkautuvana prosessina, jossa pyritään työstämään omia tunteita ja kokemuksia kohti vaadittua luonnollisuutta. Luonnollisuuden saavuttamiseksi on tehtävä työtä, joskin jotkut äitipuolista kuvailevat, miten lasten nuori ikä tai sukupuoli voivat myös auttaa luonnollisen vanhempi-lapsi-suhteen muodostumiseen.

Biologisen äidin poissaolo asettaa äitipuolen vahvempaan rooliin perheessä. Tällöin äitipuoli voi halutessaan omaksua ydinperhemallin mukaisen äidin roolin helpommin, koska biologisen äidin asema ei heikennä äitipuolen asemaa perheessä. Tällaisessa tilanteessa myös lasten omiksi kokeminen on todennäköisempää. Myös Murtorinne-Lahtisen tutkimuksessa biologinen äiti marginalisoi äitipuolia perheessä. Tutkimuksessa biologisen äidin poissaolo vaikutti siihen, että äitipuolet näyttäytyivät todennäköisemmin vahvoina äitihahmoina, jotka rakensivat perhettä ydinperheideaalin mukaisesti (Murtorinne-Lahtinen 2011, 189–190).

7.2.2 Äitiys

Useissa kirjoituksissa pohditaan sitä, miten suhde omiin ja puolison lapsiin eroavat toisistaan. Erojen huomioimisen kautta yritetään luultavasti ymmärtää oman suhteen muodostumista puolison lapsiin. Esimerkiksi Enni kuvailee jokseenkin mutkatonta suhdetta puolisonsa lapsiin. Hän osoittaa kiintymystä kaikkia perheen lapsia kohtaan, mutta oma tytär erottuu puolison lapsista sanallisten rakkaudenosoitusten kautta. Salla kuvailee hieman negatiivisempaan sävyyn omaa rooliaan perheessä ja suhteitaan lapsiin. Hän huolehtii puolison lapsista, *koska niin kuuluu tehdä*, viitaten vastuullisen aikuisen rooliin perheessä. Omia lapsiaan hän rakastaa *yli kaiken* ja tuo näin esille biologisen siteen tietynlaisen ylitsepäsemättömyyden. Omien ja puolison lasten välillä näyttää olevan *suuri ero*, mikä liittyy nimenomaan rakkauden tuntemuksiin.

Minulla on oma lapsi ja se tunne on minulle hyvin voimakas ja olemme tyttäreni kanssa tosi läheisiä. En ole ikinä kipuillut sen kanssa, miten läheisiksi mieheni lapset minut kokevat. (...) Ainoa varmaan on, että sanon tyttärelleni varmasti joka päivä, että rakastan. Mieheni lapsille en sano, halaan kyllä ja sanon että tykkään. (Enni)

Minä huolehdin, koska niin kuuluu tehdä. En siksi, että minä sydämestäni niin teen. Rankka totuus. Rakastan omia lapsiani yli kaiken ja ehkä siksi itsekin huomaan, että miten suuri ero on rakastaa omia kuin toisen. (Salla)

Äitipuolet näyttävät viittaavan usein omaan biologiseen äitiyteensä kertoessaan tuntemuksistaan puolison lapsia kohtaan. Äitipuolille saattaa tuottaa ristiriitoja se, että perinteinen biologiselle reproduktiolle perustunut ydinperhe määrittelee jollain tasolla myös uusperheen sääntöjä, minkä seurauksena myös äitipuolilta saatetaan odottaa rakkautta tai rakkaudenosoituksia puolison lapsia kohtaan. Suurimmalle osalle tämä saattaa olla kuitenkin hankalaa tai mahdotonta, erityisesti uusperheen alkuaikoina. Rakkauden tunteet puolison lapsia kohtaan eivät synny luonnostaan, vaan niiden syntymiseen vaikuttavat monet asiat, kuten äitipuolen ja lasten keskinäinen kemia ja yhdessä vietetty aika.

Omien biologisten lasten olemassaolo vaikuttaa myös puolison lasten kasvattamiseen. Esimerkiksi Venla kertoo, miten ei löydä motivaatiota venymiseen vastaavasti kuin omien lastensa suhteen. Toisaalta hän huomioi, että ehkä hänen ei tarvitsekaan toimia samoin kuin biologisen vanhemman. Lisäksi hän toteaa, että oman biologisen äitiyden kautta hän *ymmärtää vanhemman rakkautta* ja haluaa olla *kumppanin*

tukena vanhemmuudessa niiltä osin kuin voi. Toteamuksesta tulee ilmi, että omat lapset saattavat edesauttaa ymmärrystä ja empatian kokemusta puolison lapsia kohtaan. Vastuu omista biologisista lapsista vaikuttaa myös siihen, miten paljon vastuuta äitipuoli on valmis ottamaan lapsipuolistaan. Venla on joutunut *kovasti pohtimaan*, mihin hänen täytyy lastenhoitovastuun osalta suostua. Hän ei halua *sitoutua systeemiin*, jossa hoitaisi *säännöllisesti* myös bonuslapset omien lastensa lisäksi miehen töissä ollessa. Hän ei koe, että puolison lapset velvoittaisivat häntä yhtä lailla kuin omat biologiset lapset.

Huomaan, että en löydä motivaatiota venymiseen vastaavasti kuin omien lasteni suhteen. Olen pohtinut, että minun ei tarvitsekaan olla vertailussa suhteessa biovanhempiin, olen yksi turvallinen aikuinen lisää bonuslasten elämässä. (...) En tiedä kuinka jaksaisin uusperhe-elämää, jos minulla ei olisi omia lapsiani. Sitä kautta ymmärrän vanhemman rakkautta ja haluan olla kumppanini tukena vanhemmuudessa, niiltä osin kuin voin. Omien lasten myötä myös kumppanin lapsia on helpompi ymmärtää ja kokea empatiaa. (Venla)

Olen miettinyt myös millaiset toimintatavat ovat uusperheessä hyviä ja mihin haluan sitoutua. Bonuslasteni äiti haluaisi, että lapset olisivat kotien välillä viikko-viikko-systeemillä, johon emme ole mieheni vuorotyön vuoksi suostuneet. En halua sitoutua systeemiin, jossa joka toisen viikon mieheni iltavuorojen aikaan hoitaisinsäännöllisesti bonuslapset, vaikka mies olisi töissä. (...) Olen kovasti joutunut pohtimaan mihin minun pitää äitipuolenroolissa suostua. Minulla on kuitenkin myös omat lapseni hoidettavana. He ovat minulla 90% ajasta. (Venla)

Seuraavassa sitaatissa tulee esille, miten oma biologinen äitiys voi olla yhteydessä luonnollisuuden kokemukseen uusperheen arjessa. Salla kuvailee, miten hän huolehtii normaaleja lapsiperheen asioita, jotka ovat *luonnollisesti muokkautuneet, koska hänelläkin on biologisia lapsia*. Äitipuolen biologinen äitiys näyttääkin vaikuttavan lapsista huolehtimiseen niin, että huolehtiminen sujuu jotenkin *luontevammin* kuin niiltä, joilla ei itsellään ole biologisia lapsia. Lisäksi biologisten lasten olemassaolo näyttää tuovan äitipuolille myös enemmän vaikutusvaltaa perheessä. Piia kuvailee, miten hän on ajan kuluessa saanut *enemmän ”jalansijaa” kasvattajana* yhteisten lasten syntymän ja yhteen muuton myötä. Hän on onnistunut saamaan perheessä myös omat kasvatuskäytäntönsä käyttöön. Omien lasten olemassaolo, tai yhteisten lasten syntymä, saattaa vahvistaa äitipuolen auktoriteettia uusperheessä. Auktoriteetin vahvistuminen liittyy siihen, että äitipuoli voi esimerkiksi komentaa lapsia tai laatia uusperheen sääntöjä äidin roolista käsin.

Puolisoni lapsen arjessa en ole millään tavalla mukana. Ainoastaan, kun hän käy joka toinen viikonloppu, niin huolehdin normaaleja lapsiperheen asioita, ruokailut, hygienia... Nuo hänen meillä ollessa tapahtuvat huolehtimiset ovat luonnollisesti muokkautuneet, kun itselläni kuitenkin on lapsia. (Salla)

Aluksi minusta tuntui, että olen kodinhoitaja, joka tekee ruokaa ja siivoaa lasten jäljet, mutta yhteen muuttamisen ja yhteisten lasten syntymän myötä olen saanut enemmän "jalansijaa" kasvattajana. Omat kasvatuskäytäntöni ovat tulleet meillä käyttöön. (Piia)

Biologinen äitiys ja äitipuolena olo voivat olla myös keskenään ristiriidassa. Erityisesti tämä näkyy siinä, miten puolison lasten ja omien biologisten lasten kanssa toimitaan ja miten tämä näkyy lasten väleissä toistensa kanssa. Esimerkiksi Piialle on ristiriitaista, kun toiset lapset sanovat, ettei hän ole äiti ja omat biologiset lapset kuuntelevat vieressä. Lasten sanomiset näyttävät joskus vievän häneltä tunnetta omasta biologisesta äitiydestä pois. Lisäksi Piia pohtii sitä, miten perheen sivulliset, kuten anoppi, eivät näytä ymmärtävän hänen rooliaan perheessä. Hän kokee, että lasten biologinen äiti on vahvemmassa roolissa kuin hän äitipuolena. Piialle biologinen äitiys on vahvempi rooli kuin äitipuolen rooli, mutta sivulliset eivät näytä ymmärtävän sitä. Ajatus siitä, että Piian roolin tulisi olla vahvempi, viittaa myös äitipuolten käymään kamppailuun vahvemmassa asemasta perheessä.

Välillä tulee olo, että heidän sanomiset vievät minulta bioäitiyttäkin pois. Ikkä en ole yrittänyt väittää olevani äiti heille. Mutta ristiriitainen olo tulee siitä, että toiset lapset sanovat etten ole äiti ja vieressä minun omat lapset kuuntelevat näitä juttuja. (...) Lisäksi olen kokenut myös ristitulta anopin suunnalta, joka yrittää ymmärtää ex-puolisoa liikaa. Huomaan usein, etteivät sivulliset muista, että minä olen bioäiti myös tyttärelleni ja kaksosille. Biologisen äidin asema tuntuu olevan vahva, mutta entä sitten kun olen itsekin bioäiti tyttärelle sekä yhteisille lapsille ja äitipuoli miehen lapsille? Koen että bioäidin roolini on tässä vahvempi kuin äitipuolen rooli. (Piia)

Koska ydinperhe olettaa rakastavaa vanhemmuussuhdetta lapsiin, saattavat äitipuolet kokea, etenkin uusperheen alkuvaiheilla, painetta rakastaa puolison lapsia. Jos äitipuolella on myös omia biologisia lapsia, saattaa hän tehdä tunnepohjaista eroa puolison ja omiin lapsiin, mikä todennäköisesti kärjistää ristiriidan kokemusta entisestään. Aikaisemmassa tutkimuksessa on tullut ilmi, että äitipuolet kokevat usein kiintymystä omiin biologisiin lapsiinsa lapsipuolia enemmän, ja toisaalta lapsipuolista huolehtiminen ja välittäminen koetaan tärkeäksi erityisesti oman parisuhteen kannatteleminen vuoksi (Doodson & Morley

2006, 115–119).

Uusperheet ovat keskimäärin suuria perheitä, lähes joka kolmannessa perheessä on kolme tai enemmän lasta (Jaakkola & Sääntti 2000, 29). Omia, puolison ja yhteisiä lapsia saattaa olla uusperheissä paljon, minkä vuoksi lastenhoitotaakka saattaa tuntua huomattavan raskaalta. Tämän vuoksi osa äitipuolista saattaakin ajatella, että ei ole valmis ottamaan omien biologisten lasten lisäksi päävastuuta myös puolison lapsista. Ristiriitoja luo kuitenkin se, että ydinperheideologia velvoittaa myös äitipuolta toimimaan äidin roolin mukaisesti ja huolehtimaan perheen lapsista. Tämän vuoksi äitipuolet joutuvat miettimään, mihin he haluavat henkilökohtaisesti sitoutua ja mihin on äitipuolen roolissa suostuttava.

Biologinen äitiys saattaa helpottaa empatian ja ymmärryksen lisääntymistä lapsia kohden. Äidin roolista käsin voi tuntua luontevalta huolehtia puolison lapsista omien biologisten lasten ohella. Lisäksi omien biologisten lasten olemassaolo voi auttaa äitipuolta saamaan lisää auktoriteettia perheessä, todennäköisesti koska hän voi laatia sääntöjä ja komentaa lapsia ydinperheen äidin roolin kautta. Lopuksi, biologinen äitiys voi lisätä äitipuolen tarvetta ymmärtää ja tukea puolisoa hänen vanhemmuudessaan. Äitipuolen, jolla on lapsia, on todennäköisesti helpompi samaistua puolison rooliin biologisena vanhempana. Tällaisen äitipuolen on todennäköisesti myös helpompi löytää oma äitipuolen roolinsa, kun hänellä on jo jonkinlaista kokemusta lasten vanhemmuudesta.

Biologinen äitiys ja äitipuolen rooli voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Erilaisissa tilanteissa toimitaan erilaisten roolien kautta, mikä voi aiheuttaa hämmennystä äitipuolille ja uusperheen ulkopuolisille. Esimerkiksi Piia kuvailee kahdenlaista ristiriitaa. Ensimmäisessä hänestä tuntuu, että puolison lapset vievät häneltä tunnetta biologisesta äitiydestä pois, kun he kieltävät hänen äitiytensä, samalla kun omat lapset ovat vieressä. Toisessa ristiriita aiheutuu siitä, että anoppi on antanut liikaa valtaa lasten biologiselle äidille, vaikka Piialla itselläänkin on yhteisiä biologisia lapsia puolisonsa kanssa. Uusperheessä on huomioitava, että ihmisten välisten roolien tärkeys ja lojaliteettisuhteet saattavat vaihdella sen mukaan, kenen näkökulmasta asiaa katsotaan. Yksilön ajatellaan olevan ensisijaisesti lojaali oman ydinperheensä jäsenille, mikä aiheuttaa hierarkkisuutta uusperhesuhteissa (Castrén 2009, 155). Koska ydinperheen sukulaissidoksia ajatellaan jatkuvina ja ei-vaihdeettavina, ajatus sukulaisuuden määrääikaisuudesta on hankala (Castrén 2009, 119). Piian kertomuksessa anoppi on todennäköisesti tottunut ajattelemaan entistä puolisoa perheen äidin roolissa, ja siksi Piian rooli biologisena äitinä ei saa Piian toivomaa

tunnustusta. Voidaankin ajatella, että äitipuolten kokemat roolikonfliktit ovat joiltain osin sidoksissa juurikin uusperheen sisäisten ja ydinperheen kautta rakentuneiden lojaliteettisidosten epätasaiseen jakautumiseen.

7.2.3 Lapsettomuus

Aineistossa oli myös jonkin verran äitipuolia, joilla ei ole omia biologisia lapsia. Lasten käytöksen ymmärtäminen saattaa olla vaikeaa, jos aikaisempaa kokemusta lasten kasvattamisesta ei ole. Nelli pohtii kirjoituksessaan suhdetta lapsiin ja lastenkasvatukseen paljon. Hän kuvailee, miten lapsettomalta puuttuu *käsittämättömän pieni micro-osanen* tai *biologisen vanhemman rakennuspalikka*, minkä vuoksi lasten käytöksen ymmärtäminen ja sietäminen voi olla erityisen vaikeaa. Nelli korostaa omaa *ymmärryksen puutetta* ja sitä, että biologiset vanhemmat lähtökohtaisesti tietävät, miksi lapset käyttäytyvät esimerkiksi huonosti. Toisaalta biologiseen lapsettomuuteen saatetaan suhtautua myös mutkattomammin. Saija toteaa, että on mukava olla mukana lasten kehityksessä. Toisaalta hän toteaa, etteivät puolison lapset korvaa kuitenkaan omia biologisia lapsia.

Sen jonkin käsittämättömän pienen micro-osasen puuttuminen omasta koneistosta, kun omia lapsia ei ole tekee monet asiat kaksin verroin vaikeaksi. (...) Se että minussa ei ole sitä biologista vanhemmuuden rakennuspalikkaa saa raiteiltaan vaunun jossa lapsettomat istuu, jossa ei ymmärretä olla ymmärtäväisiä. Ja se että ohi pyyhkäsee joku vanhempi joka kertoo miten tietenkin Se huutaa kun se on väsynyt tai kenkä puristaa tai sillä on nälkä tai hakee luottamusta, rajoja, mitä vaan, ei tee oloa yhtään paremmaksi. (Nelli)

Minulla ei tosiaan omia lapsia ole vaikka niistä olen pitkään haaveillutkin. Ei nämä bonukset omia lapsia toki ole, eivätkä sitä korvaa, mutta mukavaa on olla mukana heidän kehityksessään. (Saija)

Minnan kirjoituksessa kerrotaan siitä, miten omien lasten puute saattaa aiheuttaa perheessä *ulkopuolisuuden tunnetta*. Hän kertoo, että *tuntuu joskus liian raskaalta rakastaa toisten ihmisten lapsia, kun haluaisi niin kovasti oman*. Lauseessa tulee jälleen ilmi eronteko omien biologisten ja puolison lasten välillä. Minna tiedostaa biologisen siteen merkityvyyden itselleen ja yrittää jollain tavalla päästä siitä eroon. Biologisen lapsen halu näyttäytyä hänelle jonkinlaisena huonoutena, heikkoutena ja epäkypsyytenä, sillä hänelle tulisi riittää puolison lapset. Hän viittaa viimeisessä lauseessaan vielä erittäin vahvasti biologiseen äitiyteen, puhumalla siitä *kuka on kasvanut kenenkin kohdussa*. Minnan

kirjoituksesta huomaa, miten suurelta ja vaikealta asialta omasta tahdosta riippumaton biologinen lapsettomuus voi tuntua äitipuolen roolissa. Halu saada oma biologinen lapsi, ja saada oma biologinen ydinperhe, vaikuttaa todennäköisesti myös äitipuolen ja lasten välisiin suhteisiin, kuten Minnakin tekstissä toteaa.

Parin viime vuoden aikana havahduin hiljalleen siihen, että haluaisin ihan hirveästi kumppanini kanssa biologisen lapsen. Kumppanini ei koe samoin. Seikka on jossain määrin vaikuttanut myös suhteeseeni lapsiin ja välillä korostaa ulkopuolisuuden tunnettani. Tuntuu joskus liian raskaalta rakastaa toisten ihmisten lapsia, kun haluaisi niin kovasti oman. (...) En pidä tunnetta järin ylevänä - haluaisin olla parempi, vahvempi, kypsempi ihminen, sellainen, joka ei tarraisi asioihin kiinni tai murehtisi niin paljon sitä, kuka on kasvanut kenenkin kohdussa. (Minna)

Lapsettomista äitipuolista saattaa tuntua vaikeammalta ymmärtää puolison lasten käytöstä. He saattavat myös kokea perheessä enemmän ulkopuolisuuden tunteita biologisen siteen puuttuessa perheestä kokonaan. Koska lapsettomilla äitipuolilla ei ole kokemusta äitiydestä tai siitä, millaista on elää samassa taloudessa lasten kanssa, heidän voi olla hankalampaa sopeutua äitipuolen rooliin. Voikin olettaa, että äitipuolet, joilla on edellisestä suhteesta lapsia, osaavat ennakoida paremmin sitä, mitä puolison lasten olemassaolo heidän osaltaan tarkoittaa. He saattavatkin käyttää kokemustaan äitiydestä äitipuolen rooliin sopeutumiseen ja sen muodostamiseen. Toisaalta, kuten aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, lapsettoman äitipuolen saattaa olla myös helpompaa sopeutua äitipuolen rooliin, sillä äitipuolella ei ole tällöin harteillaan omiin lapsiin liittyviä paineita (Doodson & Morley 2006, 124).

On huomioitava, että biologinen lapsettomuus voi olla vapaaehtoista tai omasta tahdosta riippumatonta, ja siksi lapsettomuuden vaikutukset äitipuolen kokemuksiin uusperheessä ovat hyvin moninaisia. Puolison lasten olemassaolo ei todennäköisesti poista tarvetta saada oma biologinen lapsi, ainakaan useimpien äitipuolten kohdalla. Uusperheessä biologisen lapsettomuuden aiheuttamat negatiiviset tunteet saattavat korostua ydinperhettä enemmän, sillä äitipuolten lapsettomuuden tunteet korostuvat puolison lapsiin tehdyn biologisen eron kautta. Vaikka perheessä on lapsia, äitipuoli saattaa kokea olevansa lapseton, koska hänellä ei ole biologista sidettä lapsiin. Oli kyse vapaaehtoisesta tai omasta tahdosta riippumattomasta lapsettomuudesta, vaikuttaa lapsettomuus aina jollain tavalla äitipuolen suhteisiin puolison lapsia kohtaan.

7.3 Biologinen äiti

7.3.1 Viha ja kiusanteko

Yksi eniten ajatuksia herättäneistä aiheista äitipuolten kirjoituksissa oli biologinen äiti ja hänen vaikutuksensa sekä lasten että perheen elämään. Aineistossa korostui erityisesti biologisten äitien negatiivinen suhtautuminen äitipuoliin. Nostan tässä luvussa esille esimerkkejä siitä, millaisin tavoin biologisen äidin toiminta vaikuttaa äitipuolten roolinottoon uusperheessä. Aineistossa on muutamia kirjoituksia, joissa äiti on joko sanallisesti tai tekojensa kautta selvästi osoittanut, että ei hyväksy äitipuolta lastensa elämään. Esimerkiksi Tiia kertoo, miten alun ajatukset olla *enemminkin mukana yhteisvanhemmuudessa* ovat karsineet äidin hyväksynnän puutteen vuoksi. Äiti on tuonut ilmi, että Tiian osallistuminen lasten asioiden hoitoon ei ole mitenkään mahdollista.

Ajatukseni alun alkaen oli olla enemmänkin mukana yhteisvanhemmuudessa, mutta se ajatus on karissut. Kuvittelin, että bonuslasten äiti minut hyväksyy ja voidaan miettiä tyttöjen asioita yhdessä jne. Mutta se ei ole ollu mitenkään mahdollista. (Tiia)

Joissain tapauksissa biologinen äiti on jopa suoraan kieltänyt äitipuolta olemasta lasten kanssa tekemisissä, kuten Sallan tapauksessa (jonka tarinaan olen korvannut, kirjoittajan henkilöllisyyttä suojatakseni, joitain yksityiskohtaisia tietoja yleissanoilla). Salla kuvailee tilannetta, jossa hän on mennyt puolisonsa lapsen kanssa kauppaan, minkä kuullessaan biologinen äiti on hakenut lapsen pois häneltä. Äiti on myös tehnyt selväksi, että Salla ei saa olla lapsen kanssa kahden, vaan isän täytyy olla aina vieressä. Sallasta äidin teko tuntuu *kohtuuttomalta*, sillä hän on sanojensa mukaan *kunnollinen (lukumäärä) lapsen työssäkäyvä äiti*. Salla pohtii lopussa myös sitä, miten ei uskalla olla kahden lapsen kanssa, jos äiti kuulee asiasta. Myös Piia kertoo, että *biovanhempi on tehnyt kaikkensa, ettei hän olisi hoitanut lapsia*. Piia kuitenkin toteaa, ettei äiti ole puuttunut, kun hänellä ei ole ollut etukäteistietoa Piian osallisuudesta. Esimerkeissä tulee ilmi, miten äitipuolet saattavat joutua salailemaan osallisuuttaan lasten elämässä. Tilanne on pulmallinen äitipuolelle, sillä lapsiperheessä on lähes mahdotonta, että molemmat perheen aikuiset olisivat alinomaan samaan aikaan lasten kanssa. Se, että äitipuolet noudattaisivat kieltoa eivätkä viettäisi aikaa lasten seurassa, tarkoittaisi mahdollisesti myös sitä, että äitipuolet joutuisivat lähtemään omasta kodistaan lasten siellä ollessa.

Esimerkiksi tilanne mihin olen joutunut: Menin puolisoni lapsen ja toisen oman lapseni kanssa käymään (**kaupassa**). Mieheni ei ollut mukana, koska hänelle tuli yllättävä työmeno (**ammatti**). Puolisoni lapsen äiti oli jostain syystä soittanut puolisololleni sinä päivänä ja kuullut, että lapsi on minun seurassani. Hän uhkasi poliisilla, lastensuojelulla... että joku hakee lapsen pois minulta sieltä (**kaupasta**). Siihen en suostunut. Hän tuli kaupan jälkeen suoraan hakemaan lapsen pois ja siihen loppui viikonlopun vierailu. Olen erittäin kunnollinen (**lukumäärä**) lapsen työssäkäyvä äiti, ilman mitään huonoa menneisyyttä tai nykyisyyttä, joten teko oli hyvin kohtuuton. Hän kuitenkin on tehnyt selväksi, että lapsen meillä ollessa, täytyy isän olla aina vieressä. (...) Asumme minun omistamassa kodissa ja minun pitää avata kotini ovet säännöllisesti, mutta ilman puolisoani en voi noina aikoina kuitenkaan keskenään lapsen kanssa olla. Puolisoni mielestä tottakai voin, mutta lapsi on jo sen ikäinen, että hänen äitinsä kuulisi kyllä asiasta (Salla)

Biovanhempi on kyllä tehnyt kaikkensa, etten olisi hoitanut lapsia, mutta kun hänellä ei ole ollut etukäteistietoa minun osallisuudesta, hän ei ole puuttunut. (Piia)

Kirjoituksissa kuvaillaan paljon biologisten äitien vihaa äitipuolia kohtaan. Äitipuolet eivät useinkaan pysty ymmärtämään, miksi äidit tuntevat vihaa ja käyttäytyvät heitä kohtaan jopa aggressiivisesti. Esimerkiksi Helmi kuvailee, miten hän on saanut osakseen *niin paljon vihaa, katkeruutta ja halveksuntaa* kymmenen vuoden aikana, vaikka äiti ei edes tunne häntä. Helmi tiedostaa, että äidin viha saattaa johtua siitä, että äiti kokee hänet uhkaksi omalle äidin roolilleen. Hän kuitenkin toteaa, ettei ole viemässä biologisen äidin roolia. Myös Piia kuvailee, miten ahdistavaa ja yllättävää on ollut saada osakseen *suunnatonta vihaa*, vaikka on *yrittänyt olla ystävällinen ja neutraali*. Hän myös toteaa, ettei ole puuttunut biologisten vanhempien välisiin sopimuksiin, millä viittaa siihen, ettei ole antanut aiheita äidin vihalle.

Mutta tässä melkein 10 vuoden aikana olen myös saanut osaksi niin paljon vihaa, katkeruutta ja halveksuntaa. En pysty ymmärtämään miten paljon vihaa jollain voi olla toista kohtaan – siis lasten äidillä minua kohtaan – vaikka hän ei edes minua tunne. Minä en olen viemässä hänen rooliaan. (Helmi)

Suurin ahdistus ja yllättävintä tässä äitipuoleudessa on bioäidin suunnaton viha minua kohtaan, vaikka olen yrittänyt olla ystävällinen ja neutraali. En ole puuttunut miehen ja hänen exän välisiin sopimuksiin. (Piia)

Sekä Piian, Helmin että Sallan kirjoituksissa kuvaillaan paljon, miten biologinen äiti on hankaloittanut heidän elämäänsä kiusanteon kautta. Piia kertoo äidin tekemästä mustamaalauksesta, joka *näkyi lasten käytöksessä ja ei tietenkään voi olla vaikuttamatta*

hänen tunteisiinsa. Helmi kuvailee kiusantekoa vaatteiden kautta, ja kertoo myös, että he ovat käyneet käräjillä useamman kerran, koska äiti ei ole ollut tyytyväinen vallitsevaan huoltajuustilanteeseen. Helmi painottaa erityisesti sitä, että *hän on joutunut hankkimaan lapsille vaatteita, urheiluvälineitä ja niin edelleen.* Salla kuvailee, miten äiti alkaa uhkailemaan, jos hän kuulee Sallan olevan lapsen kanssa kahden. Äiti on aikaisemmin jopa vaihtanut lapsen sukunimen omakseen. Äidin kiusanteon vuoksi äitipuolet joutuvat läheisesti tarkastelemaan omaa toimintaansa perheessä, jotta he välttyisivät biologisen äidin mahdollisilta vastareaktioilta. On myös todennäköistä, että uusperheen suhteiden ollessa näin räjähdysherkässä tilassa, äitipuolet myös varovat ja jopa pelkäävät oman toimintansa seurauksia, minkä vuoksi oman aseman ja roolin löytäminen perheessä on vaikeaa.

Miehen ex alkoi mustamaalata ensin miestäni ja sitten minua heidän lapsilleen, kun kaksosvauvat syntyivät lokakuussa. Mustamaalaus alkoi itseasiassa jo kun tulin raskaaksi. Tämä on näkynyt lasten käytöksessä ja ei tietenkään voi olla vaikuttamatta minun fiiliksiin. (Piia)

Kun kiusanteko lasten vaatteiden kautta alkoi – minä olin se joka jouduin hankkimaan lapsille vaatteita, urheiluvälineitä jne – koska lasten isä oli sairaspäivärahalla – ja hän joutui siitä maksamaan edellisen liiton velkoja ja elatusmaksuja. (...) Olemme käyneet käräjillä useamman kerran. Äiti lähestyy säännöllisin välein lisärahopyyntöillä (lisää elatusmaksuja), lasten tapaamisista ym. (Helmi)

Ja silloin hän uhkailee elatussumman korotuksella, yksinhuoltajuudella ym. Edellisen, tuon aiemman tapahtuman jälkeen hän vaihtoi lapsen sukunimen omakseen. Eli oli aiemmin puolisoni kanssa sama sukunimi. (Salla)

Äidin negatiivinen suhtautuminen äitipuoleen vaikuttaa myös äitipuolen ja lasten välisiin suhteisiin. Esimerkiksi Tiia, Silja ja Venla kuvailevat, miten äidin käytös vaikuttaa heidän tunteisiinsa puolison lapsia kohtaan. Tiia kertoo, miten hän *yrittää olla turvallinen aikuinen, mutta kovin lämmintä tunnesidettä ei ole muodostunut.* Yhteenmuuton jälkeen suhde lapsiin on jopa huonontunut. Silja tuo esille, miten hän näkee lapsissa *äidin kasvot joita syvästi vihaa.* Lasten ja äidin erottaminen toisistaan voi tuntua joskus hankalalta, minkä Silja tiedostaakin hyvin. Siljan tapaan myös Venla pohtii, miten äitiin ja lapsiin liittyvät tunteet voivat sekoittua. Hän on iloinen siitä, että hänellä on kuitenkin positiivisia tunteita puolison lapsia kohtaan.

Tyttöjen äiti on ollut kielteisellä asenteella alusta saakka ja suhtautunut minuun kovin vihamielisesti. Koen sen asian vaikeuttaneen myös suhtautumista bonuslapsiin. Yritän olla heille turvallinen aikuinen, mutta kovin lämmintä tunnesidettä ei ole edelleenkään muodostunut. Aiemmin jopa koin suhteemme paremmaksi kuin yhteenmuuton jälkeen. (Tiia)

Kun lapsi kiukuttelee ja minulla meinaa pinna palaa, miksi näen silloin lapsessa äidin kasvot jota syvästi vihaan. Miten saan pidettyä sen mielessä että kyseessä on lapsi, ei miehen eksä. Ja sen ettei lapsi voi äitinsä käytökselle mitään? (Silja)

Olen iloinen, että tunnen positiivisia tunteita mieheni lapsia kohtaan. Välillä kun miehelläni on riitaa exänsä kanssa, uomaan, että se sekoittaa tunteitani myös heidän lapsiaan kohtaan. (Venla)

On tärkeää muistaa, että käsitellyt tapaukset ovat äärimmäisiä esimerkkejä biologisen äidin kiusanteosta ja muunlaisesta vihamielisestä käytöksestä äitipuolia kohden. Useimmissa tapauksissa uusperheen ihmissuhteet ovat asiallisempia ja huomattavasti paremmin toimivia. Jotkut äitipuolista saattavat myös toimia yhteistyössä biologisen äidin kanssa, lasten parasta ajatellen. Aineistossa erottuikin selvästi eräs äitipuoli muiden joukosta, joka kuvaili hyvää suhdettaan lasten biologiseen äitiin.

Ulla kertoo, miten *suunta hyvään on kylvetty heti hänen ja äidin ensitapaamisella*. Ensitapaamisen seurauksena lasten äiti on hyväksynyt Ullan lasten elämään ja on jopa kysynyt hänen mielipiteitään lasten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Monista kirjoitusten äideistä poiketen biologinen äiti tuntee Ullan ja siksi arvostaa sekä luottaa hänen sanomaansa. Sitaatissa on myös oleellista, miten Ulla kuvailee hänen ja äidin ensitapaamista jonkinlaisena valmiiksi konfliktiherkkänä tapaamisena. Hän käyttää ilmaisua *jumiutua poteroonsa*, mikä viittaa itsen suojaamiseen sotatilanteessa. Lisäksi hän käyttää ilmaisua *ei kenenkään maalla*, mikä viittaa hänen ja äidin omiin alueisiin, joiden rajoja ei tule ylittää. Mahdollisen konfliktitilanteen raukeamista Ulla kuvailee niin, että *molempien joustaessa on syntynyt hyvä yhteys*. Tilanteen kuvailu muistuttaa jonkinlaista onnistunutta rauhanneuvottelua, vaikka varsinaisia konflikteja ei ole vielä ennen ensitapaamista tai sen aikanakaan ollut. Sitaatti tuo ilmi, miten konfliktiherkkänä alueena perheen rajat ja oma rooli perheessä nähdään. Se tuo myös ilmi, miten biologisen äidin tapaaminen ja yhteistyö äidin kanssa voi kantaa hyvin uusperheen tulevaisuudessa.

Meidän perheessämme suunta hyvää kylvettiin heti minun ja lasten äidin ensitapaamisella, joka järjestettiin hänen kodissaan. Mukana oli myös hänen uusi puolisonsa ja mieheni. Tilanteessa olisi ollut molemmilla halutessaan

mahdollisuudet jumiutua poteroonsa, koska minä olin toivonut ”ei kenenkään maalla”, vaikkapa kahvilassa tapahtuvaa tapaamista, hän muuta ajankohtaa. Meille tarjoutui sopiva tilaisuus lyhyellä varoitusaajalla, molemmat joustivat ja syntyi hyvä yhteys. Tämän ensikohtaamisen siemen on kantanut hyvin. Lasten äiti on kysynyt mielipiteitäni etenkin lasten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa -ja kokemukseni mukaan arvostanut ja luottanut sanomaani. (Ulla)

Ullan ja äidin yhteistyötä helpottaa myös se, että Ullalla on työnsä kautta hankittua *runsasta kokemusta monenlaisten lasten kanssa toimimisesta*, josta hän kertoo seuraavassa sitaatissa. Biologisen äidin luottamus äitipuoleen saattaakin ainakin osittain liittyä siihen, miten äiti uskoo äitipuolen osaavan hoitaa lapsiaan. Kun äitipuolella on ennestään kokemusta lapsista, saattaa luottamus äitipuoleen olla suurempaa. Lisäksi Ulla tuo ilmi oman lapsettomuuden ja vihjaa siihen liittyvään luottamuspulaan, jota lapsettomat äitipuolet saattavat kokea. Ullan tilanteessa hänellä on ammatin kautta hankittua kokemusta lapsista, minkä hän uskoo *helpottaneen lapsettomana saamansa luottamuksen syntymisessä*.

Lasten äiti tietää runsaan kokemukseni monenlaisten lasten kanssa toimimisesta, heidän ohjaamisestaan yksilöinä ja ryhmässä ja uskon tämän helpottaneen ”lapsettomana” saamani luottamuksen syntymisessä. (Ulla)

Kirjoituksissa kuvaillaan myös sitä, miten suhde äitiin voi muuttua ajan kuluessa. Silja kuvailee, miten hänen *roolinsa on keventynyt ja selkeytynyt* biologisten vanhempien välien selkiytyessä ja ajan kuluessa. Vaikka biologinen äiti on aluksi tehnyt kiusaa, muun muassa yrittämällä pilata hänen parisuhteensa, on äiti lopulta hyväksynyt Siljan lapsen elämään. Muutos äidin käytöksessä ei kuitenkaan ole tapahtunut itsestään, vaan on *jaksettu taistella ja näyttää että myös isällä on oikeuksia*. Toisin sanoen Silja kuvailee, miten oman aseman hyväksymisestä ja vakiintumisesta voi joutua *taistelemaan*.

Ajan kuluessa ja vanhempien välien selvyiden jälkeen roolini on keventynyt ja selkeytynyt. Luulen että bonuksen äitikin on hyväksynyt vasta 6kk sisällä minut lapsensa elämään. Olen ollut hullu joka on vaaraksi lapselle, äiti In tehnyt lasuja minusta, milloin käytän huumeita, milloin myyn itseäni. Äiti on yrittänyt pilata minun ja mieheni suhteen useasti ja on yrittänyt manipuloida elämäämme. Kun olemme vain jaksaneet taistella ja näyttää että myös isällä on oikeuksia, on kuviomme tasaantunut. (Silja)

Biologisen äidin negatiivinen suhtautuminen äitipuoleen rajaa äitipuolen mahdollisuuksia muodostaa omaa rooliaan perheessä. Lasten vanhemmuuteen osallistumisen kannalta onkin

tärkeää, että biologinen äiti hyväksyy äitipuolen lastensa elämään. Tämä tulee ilmi kirjoituksista, joissa biologinen äiti ei ole hyväksynyt äitipuolta lasten elämään. Äitipuolet saattavat kokea biologisen äidin osalta vihaa, jonka syntyä eivät useinkaan ymmärrä. Vihanpito ja äitien suorittama kiusanteko vaikuttavat siihen, miten paljon äitipuolet haluavat tai uskaltavat olla mukana puolison lasten elämässä. Vihaa ja kiusantekoa välttääkseen, äitipuolet saattavatkin yrittää suhtautua mahdollisimman neutraalisti äitiä kohtaan ja myös jättäytyä pois vanhempien välisestä päätöksenteosta. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että biologinen äiti saattaa näyttäytyä uhkana ja toimintaa rajoittavana tekijänä äitipuolen roolille (esim. Sutinen 2005, 148; Murtorinne-Lahtinen 2011, 189). Lisäksi on yleistä, että äitipuolet pelkäävät ylittävänsä sallitut rajat biologiseen äitiin nähden (Ganong & Coleman 2004, 138).

Äidin negatiivinen suhtautuminen äitipuoleen vaikuttaa myös äitipuolen ja lasten välisiin suhteisiin. Äitipuolet kuvailevat, miten heidän tunteensa äitiä kohtaan saattavat sekoittaa tunteisiin puolison lapsia kohtaan. Tunnesiteen muodostuminen lapsiin onkin todennäköisesti haastavampaa perheissä, joissa biologinen äiti ei hyväksy äitipuolta, koska konfliktit äidin kanssa saattavat aiheuttaa konflikteja myös lapsipuolten ja äitipuolen suhteisiin.

Äitipuolten kokemat konfliktit äidin kanssa liittyvät todennäköisesti siihen, että äiti ja äitipuoli harvoin tuntevat toisiaan kovinkaan hyvin. Kaikissa uusperheissä äiti ja äitipuoli eivät ole koskaan edes keskustelleet toistensa kanssa, ja kenties juuri siksi eteen tulevat ristiriidat saattavat kärjistyä entisestään, kun mielikuvat toisen negatiivisista ominaisuuksista tai piirteistä syvenevät ajan ja oman mielikuvituksen myötä. Castrénin mukaan tavallisesti perhesuhteiden vaikeuksista puhutaankin nimenomaan ihmisiin liitettyjen ominaisuuksien kautta. Esimerkiksi tarinoista tutun ilkeän äitipuolen rinnalle on noussut viime aikoina *katkera ja vallanhimoinen ex-vaimo*. (Castrén 2009, 159.) Uusperheissä koetut vaikeudet tuottavat myyttisiä hahmoja mutta estävät näkemästä perheissä piileviä toiminnan reunaehtoja, lojaliteettirakenteita sekä niissä syntyviä jännitteitä ja vaatimuksia, jotka vaikuttavat perheenjäsenten käyttäytymiseen (Castrén 2009, 161). Äitien näkökulmasta tarkasteltuna äitipuolen olemassaolo kyseenalaistaa tai haastaa äidin roolia tai jopa äidin identiteettiä, millä voidaankin selittää äitien negatiivisia tunteita äitipuolia kohtaan.

Äitipuolen ja äidin tapaaminen ja yhteistyö voivat helpottaa luottamussuhteen

syntymistä osapuolten välille. Ullan kuvailussa äidin tapaaminen näyttyy kuitenkin jonkinlaisena konfliktiherkkänä rauhanneuvotteluna, mikä viittaa perheiden tarkkoihin rajoihin ja niiden tunneherkkään luonteeseen. Ulla myös vihjaa, että kokemus lapsista saattaa lisätä äidin luottamuksen syntymistä ja äitipuolen hyväksyntää, mutta toisaalta lapsettoman saattaa olla hankalampaa saavuttaa luottamusta.

Äitipuolen ja äidin keskinäinen suhde muokkautuu ajan kuluessa ja mahdolliset konfliktit saattavat vähetä. Kumpikin osapuoli tarvitsee aikaa sopeutua tilanteeseen, jossa omaan perhe-elämään vaikuttaa myös perheen ulkopuolinen toinen nainen. Joskus omasta asemasta on myös taisteltava. Esimerkiksi Silja kuvaili sitä, miten oman ja isän aseman eteen on jaksettu taistella, mikä on lopulta keventänyt ja selkeyttänyt hänenkin rooliaan. Myös Murtorinne-Lahtisen tutkimuksessa äitipuolten identiteettityyppi saattoi muokkautua satelliittiäidin rajoittamasta identiteetistä kohti ”kehittyneempää” tiimivanhemmuuden identiteettiä, joskin siirtymät olivat mahdollisia myös toiseen suuntaan (Murtorinne-Lahtinen 2011, 83). Äitipuolen asemaa ei voikaan ajatella muuttumattomana vaan jatkuvasti muutoksessa olevana.

7.3.2 Oman roolin kyseenalaistaminen

Äitipuolten oman roolin ja aseman kyseenalaistaminen on aineistossa yleistä. Oman roolin kyseenalaistaminen liittyy usein biologisilta vanhemmilta saatuun palautteeseen. Esimerkiksi Tiia kuvailee, miten äidiltä saadun negatiivisen palautteen vuoksi hän kokee oman asemansa heikoksi. Tiia pyrkii tällöin peilaamaan toimintatapojaan lasten isän kanssa, mikä viittaa siihen, että hän haluaa verrata biologista vanhemmuutta vasten toimiiko oikein lasten kanssa. Äidiltä saadun palautteen vuoksi, hän kokee usein, ettei ole toivottu ihminen lasten elämään. Piia taas kertoo, miten hänen asemansa on ollut *ulkopuolinen* johtuen *exän hyökkäyksistä häntä* kohtaan. Piia kuitenkin toteaa, ettei hänen asemansa horju kiusanteon vuoksi. Silti hänen toimintansa perheessä on hankalaa, koska lasten kanssa joutuu *välillä olemaan tosi varpaillaan*. Sitaatissa on oleellista myös biologisen äidin käyttämä ilmaus: *paperilla pelkkä jalkavaimo*, mikä viittaa siihen, ettei äiti näe äitipuolta miehen oikeana puolisona, vaan oman ydinperheensä ulkopuolisena henkilönä.

Kun bonuslasten äitiltä tulee palautetta vaikka kynsien lakkauksesta tai hiuslatvojen tasaamisesta tai kadonnesta t-paidasta. Usein tuntuu, etten ole

toivottu ihminen lapsien elämää ja äiti kokee, että hankaloitan elämää jopa tahallani ja kiusallani. Silloin koen oman asemani heikoksi ja peilaan toimintatapojani lasten isän kanssa. (Tiia)

Oma asemani on ollut myös ulkopuolinen johtuen miehen exän hyökkäyksistä minua kohtaan. Milloin lapset pelkäävät, milloin inhoavat minua. Kerran ex lähetti viestin, että olen "paperilla pelkkä jalkavaimo". Toki tiedän tämän kaiken olevan pelkkää kiusaa eikä asemani siitä horju, mutta lapsille kun on syötetty äidin toimesta kaikenlaista, olen välillä tosi varpaillaan heidän kanssaan. (Piia)

Biologisille äideille ja isille näyttääkin olevan joskus hankalaa ymmärtää äitipuolen, itsensä tai entisen puolison asema sekä suhteiden uudenlainen järjestys ydinperheen jälkeisessä uusperheessä. Tämä tulee ilmi seuraavissa sitaateissa. Silja kertoo, miten on joutunut miettimään asemaansa perheessä silloin, kun miehen entinen puoliso on yrittänyt *pomputtaa miestä vanhaan tyyliin*. Siljan on täytynyt muistuttaa miestä siitä, että myös hänen mielipiteellään on väliä lasten asioista sovittaessa. Henna taas kuvailee, miten entisen puolison on ollut vaikea ymmärtää, että lasten isä ei ole enää entiseen tapaan hänen käytettävissään. Lasten isät näyttävät näissä äitipuolten kertomuksissa henkilöinä, joita biologinen äiti voi käyttää hyväkseen tai manipuloida oman mielensä mukaisesti. Se, että puoliso tekee paljon asioita biologisen äidin puolesta tai hyväksi, näyttää häiritsevän äitipuolia. Äitipuolet saattavat kokea biologisen äidin uhkana omalle asemalleen puolisona, perheen äitinä ja täysivaltaisena perheenjäsenenä. Biologinen äiti nähdäänkin oman perheen ulkopuolisena henkilönä ja miehen entisenä puolisona.

Ensimmäinen tilanne jossa olen joutunut miettimään asemaani, oli kun mieheni exä yritti pomputtaa miestäni vanhaan tyyliin, lasta hyväksi käyttäen. Minun piti muistuttaa miestäni että hän on nyt minun kanssa, vaikka hänellä onkin aiemmasta suhteesta lapsi. Minun kanssa sovituista asioista tulee pitää kiinni ja minunkin mielipiteellä on väliä kun esim bonuksen tulosta meille sovitaan. (Silja)

Lisäksi hänen äidillään tuntui olevan vaikeuksia ymmärtää että pojan isä, eli mieheni, on uudessa parisuhteessa. Hän soitteli miehelleni ja pyysi häntä hakemaan suklaata kaupasta, tai vaati saada kyytiä ostoskeskukseen koska menee ostamaan pojalle haalaria, tai soitti aamulla ja käski miehen viedä heidät päiväkotiin autolla koska poika kiukuttelee. (Henna)

Aineistosta löytyi myös poikkeuksellinen tarina siitä, miten biologinen äiti on ystäväystynyt äitipuolen kanssa jopa liikaakin. Hennan kirjoituksessa biologinen äiti ei ole näyttänyt ymmärtävän omaa, miehensä tai Hennan asemaa uusperheessä. Henna kuvailee, miten äiti

on ymmärtänyt hänet ensisijaisesti omaksi ystäväkseen eikä ole huomionnut Hennan ja hänen puolisonsa suhdetta. Äiti on käyttänyt Hennan ja hänen läheisiä välejä hyväkseen, ja oletanut, että Hennalla on velvollisuuksia häntä kohden heidän ystävyytensä vuoksi. Lopuksi Henna toteaa, että ystävyuden kylmeneminen äitiin on ollut hyvä asia. Hennan tarina tuo esille sen, miten kaikille uusperheen osapuolille uudet roolit perheessä, sekä ydinperheen ja uusperheen väliset rajat, eivät aina ole kovin selviä.

Kuitenkin kokoajan äiti oli minua kohtaan erittäin asiallinen, jopa halukas ystäväystymään kanssani, ja se sopi minulle. Ystäväystyimme ehkä liikaakin, hän alkoi puhua minulle liiankin intiimejä asioita mieheni ja hänen suhteesta, haukkui miestäni minulle aivan kuin olisin ensisijaisesti hänen ystävänsä enkä miehen puoliso. Lopulta tilanne meni tosiaan siihen että alkoi melko mutkattomasti käyttämään läheisiä välejä hyväksi ja pyysi palveluksia, joiden tekeminen pian muuttui käytännöksi ja niiden tekemättä jättäminen olisi vaikuttanut siltä kuin olisin laiminlyönyt velvollisuuksiani jotenkin. Ystävyysimme kylmeni, ja hyvä niin. (Henna)

Kirjoituksissa tuodaan usein esille, miten äitipuolet ovat yrittäneet saada asioita toimimaan äidin kanssa, mutta usein turhaan. Meijun, Ennin ja Helmin kirjoituksissa korostuu hämmennys ja pettymys siitä, miksi asiat eivät ole yrityksistä huolimatta menneet hyvin. Meiju kuvailee, miten hän on yrittänyt tutustua ja luoda suhdetta äitiin, joka ei kuitenkaan arvosta hänen suhdettaan lapsiin. Meiju tuntee tehneensä *kaiken mahdollisen*. Enni kertoo tarinan siitä, miten on yrittänyt saada äidin lopettamaan perheenjäsenistä rumasti puhumisen lasten kuullen, mutta on voinut antaa lapselle lohduksi vain sen, että *he yrittivät*. Helmi kuvailee, miten hän on *toiminut ja tehnyt kaikkensa lasten eteen*, mutta saa kiitokseksi vain kiusantekoa äidin puolelta. Kiusanteko on saanut hänet pohtimaan omaa rooliaan perheessä ja erityisesti sitä, miksi on ottanut nykyisen roolin perheessä. Helmin kertomuksessa korostuu hämmennys äidin toiminnasta ja toisaalta myös oman roolin kyseenalaistaminen.

Olen miettinyt asemaani, lähinnä suhteessa lasten äitiin. Äiti ei arvosta minua, minun rakkautta tai läheisyyttä lapsiin. Nykyään en enää yritä tutustua, luoda yhteyttä äitiin. Hän ei halua nähdä minua osana lasten elämää. Koen että lapset kärsivät tästä aikuisten keskinäisestä viileydestä, (myöskään isä ei ole läheinen äidin kanssa) mutta tunnen tehneeni kaiken mahdollisen. (Meiju)

Murheellisimpia muistoja on se, kun poika pari vuotta sitten alkoi yhtäkkiä itkeä (en ollut silloin kotona), kun tulin kotiin hän itki sängyllämme eikä ollut isälleen sanonut mikä on. Kertoi sitten, että tuntuu pahalta, kun ihmisistä

puhutaan rumasti. (...) Mietittiin sitten pojan kanssa mistä hänelle tulisi parempi olo ja poika pyysi minua ehdottamaan seuraavaa äidilleen. Pyysin sitten äidiltä, että voitaisiinko sopia, että lasten kuullen ei puhuta rumasti toisista. Vastaus oli, että hän ei voi sitoutua sellaiseen. Ainoa lohtu, mitä minulla oli antaa, oli se, että me yritimme. (Enni)

Kun on mielestänsä vain toiminut ja tehnyt kaikkensa lasten eteen. Lapsilla on ollut hyvä ja levollinen mieli – ruokaa on ollut pöydässä, puhtaat vaatteet päällä ja yhdessä olemme tehneet jotain kivaa – niin sitten saa soiton poliisilaitokselta että sinua epäillään tai syytetään lasten äidin huorittelusta? Silloin on kyllä välillä tullut epätodellinen olo? Miksi minä sellaista tekisin? Miksi saan tällaisen kiitoksen? Minulla ei ole mitään tarvetta mollata lasten äitiä – ja se mitä tapahtumakertomuksessa on sanottu – ei ole edes mahdollista koska olin samaan aikaan esim. lasten kanssa uimassa tai metsäretkellä. Tällaisena hetkenä on tullut mieleen: Miksi minä tätä teen? (Helmi)

Äitipuolet kokevat myös vertailua biologiseen äitiin. Vertailu on yleistä erityisesti silloin, kun lasten biologinen äiti on kuollut tai entisellä ydinperheellä on pitkä historia takana ennen puolisoiden eroa. Riina kirjoittaa paljon siitä, miten häntä ja hänen toimintaansa vertaillaan lasten kuolleeseen biologiseen äitiin ja äidin toimintatapoihin. Alla olevassa sitaatissa hän pohtii sitä, miten ulkopuolisten odotukset ovat ristiriidassa hänen omiin odotuksiinsa omasta roolistaan. Toisaalta hänestä tuntuu pahalta, kun hänen valitsemaansa *roolia ei haluta nähdä*, ja toisaalta ulkopuolisilla tuntuu olevan *kova tarve määritellä häntä tavoilla, jotka eivät hänestä tunnu oikeilta*. Toisessa sitaatissa Venla kertoo, miten hän on kokenut vertailua puolisonsa ex-vaimoon ja joutunut sen vuoksi miettimään omaa asemaansa, rooliaan ja toimintatapojaan perheessä. Viimeisessä sitaatissa Henna kuvailee, miten hän *yrittää jotenkin osoittaa koko maailmalle olevansa jotain äitiin verrattuna*. Hän kuvailee itseään *hiljaiseksi puurtajaksi taka-alalla*, koska lapsen menestys nähdään yleensä nimenomaan äidin ansioksi, eikä hänen.

Tuntuu kuitenkin pahalta, kun huomaan, että esim. jotkut sukulaiset eivät halua nähdä rooliani perheessä. Perheemme ulkopuoliset ihmiset vertaavat minua paljon lasten kuolleeseen, biologiseen äitiin. (...) Vaikeinta tässä on oikeastaan perheen ulkopuolisten asenteet. Tuntuu, että muilla on kova tarve määritellä minua tavoilla, jotka eivät minusta tunnu oikeilta. (Riina)

Asemaani, rooliani ja toimintatapojani olen joutunut miettimään esimerkiksi miehen sukulaisten tai joidenkin miehen ystävien kanssa. Varsinkin suhteemme alussa he muistelivat ex-puolisoa, bonuslasteni äitiä, ja koin, että meitä verrataan keskenään. (Venla)

Koen, että itse annan liikaa valtaa sille että yritän jotenkin osoittaa koko maailmalle olevani jotakin tähän äitiin verrattuna. Se häiritsee etten oikein koskaan saa kiitosta siitä mitä poikapuoleni hyväksi teen. Olen se hiljainen puurtaja taka-alalla, ja jos poika kuitenkin jossain menestyy, se on kaikkien silmissä äidin ansiota, ei minun. (Henna)

Koska lapsilla on useimmiten elossa oleva ja lasten elämään osallistuva äiti, jää äitipuoli ikään kuin lasten ydinperheen reunalle. Esimerkiksi Elli kuvailee, miten haluaisi olla *enemmän kiinni lasten elämässä* mutta tiedostaa, että *se osa kuuluu heidän äidilleen*. Hän puhuu rajasta, joka pitää hänet kauempana lasten elämästä, ja siitä, millaisiksi suhde lapsiin voisi muodostua, jos hän saisi osallistua lasten elämässä ihan kaikkeen. Elli pystyy vaikuttamaan lasten elämään isän kanssa keskustellen, mutta hänellä ei ole varsinaista päätösvaltaa heidän asioihinsa, mikä tuntuu haastavalta.

Haastavaa on taiteilla sen tunteen kanssa että haluaisi toisaalta olla vielä enemmän kiinni heidän elämässään mutta kuitenkin tietää että se osa kuuluu heidän omalle äidilleen. Tämä raja minkä yli ei pääse muuta kuin sen myötä mitä mieheni kanssa keskustelen mitä he ovat lasten äidin kanssa jutelleet on joskus se raja mikä pitää minut kauempana siitä millaiseksi suhde lapsiin voisi muodostua jos itsekin saisi osallistua aivan kaikkeen. (Elli)

Äitipuolten saama negatiivinen palaute omasta toiminnasta, ristiriitaiset tai epäselvät käsitykset ydinperheen jälkeisistä uusperheenjäsenten suhteista, biologisen äidin rooliin tai toimintatapoihin vertaaminen sekä biologisen äidin vahva asema lasten elämässä saavat äitipuolet kyseenalaistamaan ja pohtimaan omaa asemaansa ja rooliaan uusperheessä. Toiminnan kyseenalaistaminen saattaa saada äitipuolen vertaamaan omaa toimintaansa biologisen vanhemman toimintaan, eli aiemmin käsittelemääni *oikeaan vanhemmuuteen*.

Kirjoituksissa viitataan myös uusperheen sisäiseen (lapsen) biologiseen ydinperheeseen ja siihen, että uusperhe ja sen sisäiset ydinperheet tulisi pitää ainakin vanhempien osalta erillisinä. Äitipuolet kokevat jossain määrin uhkaavana sen, jos puoliso osallistuu biologisen äidin perhe-elämään, esimerkiksi huolehtimalla lapsista silloinkin, kun he ovat äidillään. Äitipuolet kokevat, että lasten isän tulisi olla lojaali ensisijaisesti nykyistä puolisoa kohtaan. Samaan aikaan isälle nykyisen puolison ja lasten äidin ristiriitaiset lojaliteettivaatimukset saattavat tuntua haastavilta ja toisaalta isä ei välttämättä edes tiedosta toimintansa aiheuttamia ristiriitoja. Äitipuolen ja isän käsitykset perhesuhteiden luonteesta eivät siis aina kohtaa. Isän toiminnan taustalla saattaa ainakin joissain tapauksissa olla käsitys äidin ensisijaisesta vanhemmuudesta. Aikaisemmin onkin

tutkittu, että uusperheen aikuisten välinen tiimityö vaikeutuu, jos biologinen äiti nähdään lapsen ensisijaisena vanhempana isän toimiessa äidin auttajana ja tukijana (Murtorinne–Lahtinen 2011, 194). Joskus myös biologisen äidin ja äitipuolen käsitykset heidän keskinäisestä suhteestaan voivat olla erilaiset, kuten Hennan tapauksessa, jossa ristiriitoja aiheutti äidin pyrkimys liian läheisiin väleihin Hennan kanssa.

Kaikesta huolimatta äitipuolet näyttävät kokevan tärkeäksi *yrittää* luoda hyviä suhteita uusperheen jäsenten välillä. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa äitipuolet näyttivät saavan onnistumisen ja mielihyvän tuntemuksia siitä, että sijoittivat lapsipuolisuhteeseen emotionaalista ja fyysistä energiaa tehden parhaansa täyttääkseen rooliinsa kohdistetut odotukset (Doodson & Morley 2006, 122). Myös omassa aineistossani oli viitteitä onnistumisen tunteista, mutta myös pettymysten ja epäonnistumisen tunteet olivat yleisiä. Useissa kirjoituksissa korostui myös se, ettei kiitosta lasten kasvattamisesta välttämättä saa samassa suhteessa kuin biologinen äiti, mikä voi saada äitipuolet entisestään kyseenalaistamaan omaa panostaan ja rooliaan perheessä.

Keskeisimpiä huomioita on se, miten äitipuoli jää (lapsen) ydinperheen reunalle. Esimerkiksi Elli kuvailee rajaa, joka pitää hänet emotionaalisesti ja käytännön tasolla kaukana puolison lapsista. Suomalaisessa yhteiskunnassa on painotettu lasten yhteishuoltajuuden tärkeyttä, mikä onkin ristiriidassa äitipuolten toiveiden kanssa omasta ydinperheestä tai perhekokonaisuudesta. Tiivistä perhekokonaisuutta on hankala muodostaa tai ylläpitää, kun uusperhe ikään kuin haarautuu erilaisiin perhejaostoihin. Äitipuolille tuottaa ristiriitoja se, että heiltä saatetaan odottaa äidin roolin täyttämistä, mutta samaan aikaan puolison ja biologisen äidin yhteishuoltajuuden ja päätäntävällän alla heidän on mahdotonta täyttää heiltä vaadittua roolia.

7.4 Keskeiset tutkimustulokset

Arjen pyöritys -teeman alla pyrin selventämään sitä, miten, miksi ja millaisiin asioihin äitipuolet osallistuvat puolison lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa. Suurin osa äitipuolista näyttää asettuvan taka-alalle puolison lasten kasvatuksessa, ja heidän roolinsa muodostuu pitkälti puolison tukemisen kautta. Jotkut äitipuolista ottavat myös suuremman roolin lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa, erityisesti jos biologinen vanhempi tai vanhemmat ovat estyneet hoitamaan lapsen asioita. Tällöin äitipuolen rooli muistuttaa enemmänkin perheen äidin roolia kuin pelkkänä isän puolisona tai perheen aikuisena oloa.

Äitipuolen rooli siis vaihtelee perhekohtaisesti, mikä vastaa Cherlinin ajatusta uusperheen toimintaohjeiden puutteesta. Äitipuolen roolin epämääräisyyttä lisää se, että vanhemmuutta määritellään ja arvioidaan suhteessa biologiseen vanhemmuuteen. Ajatus siitä, että biologinen vanhemmuus on *oikeaa vanhemmuutta*, saattaa saada äitipuolet kokemaan oman vanhemmuutensa jollain tavoin vääränlaiseksi.

Luonnottomuus ja biologiset siteet -teeman alla tarkastelin äitipuolten kokemuksia ja tunteita liittyen siihen, etteivät äitipuolet ole puolison lasten biologisia äitejä. Aiheen nostaminen esille oli oleellista, koska se oli yksi eniten esiin tulevista teemoista aineistossa. Ei-biologisista lapsista huolehtiminen saattaa tuntua ristiriitaiselta varsinkin uusperheen muodostamisen alkuvaiheessa. Äitipuolet tuovat esille ristiriitaisia tunteita kuvailemalla olotilaansa tai kokemuksiaan *luonnottomiksi*. Äitipuolten kirjoituksissa äitipuolena olo näyttäytyykin jonkinlaisena *prosessina kohti luonnollisuutta*, mikä viittaa siihen, että ainakin joidenkin äitipuolten, tietoisena tai tiedostamattomana, toiveena saattaa olla oma ydinperhe. Tarkemmin määriteltynä toive koskee sitä luonnollisuuden tunnetta, jota ydinperheen vanhempien ajatellaan kokevan lastensa kanssa. Biologisuus korostuu myös siinä, miten äitipuolet tekevät *eroa puolison ja omien biologisten lasten välillä*. Eron teon voikin ajatella olevan keino määritellä ja ymmärtää suhdetta puolison lapsia kohtaan. Se, onko äitipuolella omia biologisia lapsia, vaikuttaa myös lapsipuolen ja äitipuolen suhteeseen. Esimerkiksi omasta tahdosta riippumattomaan biologiseen lapsettomuuteen liittyvät negatiiviset tunteet saattavat korostua uusperheessä, jossa puolison lapset ovat läsnä ja muistuttavat siitä, ettei äitipuoli ole lasten biologinen äiti.

Biologinen äiti -teeman alla käsittelin sitä, miten biologisen äidin asema saa äitipuolet kyseenalaistamaan omaa rooliaan uusperheessä. Keskeisin esille nostamani ristiriita liittyy siihen, miten biologisen äidin asema rajoittaa äitipuolen roolin muodostumista: äitipuolilta saatetaan toisaalta odottaa vahvaa osallistumista lapsen elämään, tai vähintään emotionaalisen läheisen siteen luomista, mutta toisaalta äitipuolet tiedostavat, että kyseinen rooli on ”varattu” lasten äidille. Biologinen äiti näyttää siis heikentävän äitipuolten asemaa uusperheessä, mikä kytkeytyykin ajatukseen äidin keskeisestä asemasta (lapsen) ydinperheessä. Äitipuolten rooli näyttää sisältävän jatkuvaa rajanvetoa siitä, missä kohtaa he ovat liian lähellä tai kaukana puolison lapsista. Äitipuolen roolin muodostusta ja asemaa saattavat hankaloittaa myös äidin viha ja kiusanteko äitipuolta kohtaan. Noin puolessa kirjoituksista käsiteltiinkin haastavaa suhdetta

biologiseen äitiin. Äitipuolet myös kyseenalaistavat asemaansa silloin, kun he saavat negatiivista palautetta lasten vanhemmilta (äideiltä) tai heidän toimintaansa verrataan lasten äidin toimintaan. Lisäksi perheenjäsenten väliset epämääräiset suhteet ja suhteisiin liittyvät konfliktit aiheuttavat ristiriitoja. Koska uusperheen biologisten ja sosiaalisten vanhempien välisiä ristiriitoja harvoin käsitellään, on mielestäni tärkeää nostaa myös tämä aihe esille.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää: millaista on olla uusperheen äitipuoli. Olen perehtynyt erityisesti siihen, millaiset asiat vaikuttavat äitipuolen roolin muodostumiseen ja millaisia roolikonflikteja äitipuolet kokevat. Tutkimustulosteni mukaan äitipuolena oleminen on haastavaa ja ristiriitaista. Se sisältää kokemuksia *luonnottomuudesta* ja *oman roolin kyseenalaistamisesta*. Äitipuolen roolin muodostumiseen vaikuttaa lukematon määrä erilaisia ja osin päällekkäisiä tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi ympäristöltä saatu tuki ja hyväksyntä, hyvä yhteistyö ja keskusteluyhteys puolisoiden ja perheiden välillä, äitipuolen kyky työstää omia tunteita ja ajatuksia aktiivisesti sekä lasten kehityksen tuntemus ja halu osallistua lasten elämään.

Roolin löytämistä perheessä hankaloittavat äitipuolten kohtaamat monenlaiset roolikonfliktit. Tutkielmassa olen keskittynyt erityisesti siihen, miten puolisosuhde ja puolison vanhemmuus sekä biologisen äidin asema ja toiminta vaikuttavat äitipuolen roolin muodostukseen. Roolikonflikteja syntyy erityisesti äitipuolten kokiessa, että heiltä odotetaan roolia, jota he eivät pysty täysin täyttämään niin, että omat ja ulkopuolisten odotukset olisivat yhtenäisessä linjassa. Äitipuolten kokemat konfliktit liittyvät usein biologisen äidin ja äitipuolen roolien välisiin suhteisiin sekä ristiriitoihin oman äitiyden ja puolison lasten vanhemmuuden välillä. Eli toisin sanoen, siihen että uusperheessä on usein monta äitihahmoa samanaikaisesti. Tämä vastaa aikaisemman tutkimustiedon perusteella tekemääni oletusta siitä, että biologisen äidin asema rajoittaa äitipuolen toimintaa perheessä.

Olen tarkastellut äitipuolen roolisisältöä, roolin muodostumista ja roolikonfliktien syntyä kahdesta erilaisesta teoreettisesta lähtökohdasta. Ensimmäiseksi tarkastelin äitipuolen roolia Cherlinin ajatuksen pohjalta, *uusperheiden heikkona institutionalisoitumisena*. Cherlinille ydinperhe näyttäytyy normatiivisena instituutiona, johon uusperheen toimivuutta ja sen sisältämiä rooleja verrataan. Kasvatusvastuun moninainen jakautuminen perheissä, äitipuolten luonnottomuuden kokemukset sekä kokemukset biologisesta äidistä uhkana, viittaavat siihen, että äitipuolen roolissa on hankalaa määritellä, miten tulisi olla, toimia tai tuntea normatiivisten toimintaohjeiden puuttuessa. Vastaavia tuloksia roolin epäselvyydestä ja roolin hallinnan vaikeudesta on

saatu myös aikaisemmin suomalaisessa ja kansainvälisessä uusperhetutkimuksessa (mm. Levin 1997; Ganong & Coleman 2004; Sutinen 2005; Doodson & Morley 2006; Castrén 2009; Broberg 2010; Murtorinne-Lahtinen 2011; Shapiro 2014; Doodson 2014).

Tutkimustulokseni puoltavat Cherlinin ajatusta uusperheen heikosta institutionalisoitumisesta. Toimintaohjeiden puute näyttäytyy konkreettisella tasolla sekä äitipuolen perhesuhteiden kielellisen määrittelyn hankaluudessa että siinä, miten äitipuolet tuntevat epävarmuutta siitä, voivatko hoitaa esimerkiksi lasten virallisia asioita. Äitipuolet määrittelevät ja arvioivat omaa vanhemmuuttaan verraten sitä biologiseen vanhemmuuteen, mikä näyttäytyy puheena *oikeasta vanhemmuudesta*. Käsitys perheestä kytkeytyy vieläkin jossain määrin ydinperheeseen, jonka ajatellaan rakentuvan biologisen reproduktion ja biologisten siteiden varaan, minkä vuoksi äitipuolen sopeutuminen perheeseen on haastavaa. Lisäksi vanhempipuolena olo edellyttää jonkinlaista etäällä olemista lapsista, samalla kun perheen äidiltä oletetaan läheisyyttä lapsiin. Roolin toimintaohjeiden puutteen vuoksi voikin olla hankalaa päättää miten lähellä tai kaukana lapsista äitipuolen tulisi olla.

Tutkielmani toisena teoreettisena näkökulmana oli se, että äitipuolena oleminen on haastavaa, koska se sisältää useanlaisia rooliristiriitoja, jotka on sidottu naiseuteen ja ydinperheeseen liittyviin odotuksiin. Näitä sukupuoleen sidottuja rooliodotuksia olen käsitellyt Katja Yesilovan käsitteen *äidin perhe* kautta. Äidin perhe käsitteenä kuvaa ydinperheen sukupuolittuneisuutta ja äidin keskeistä roolia perheen rakenteessa. Tutkimustuloksissa äitipuolten kokemusten kytkeytyminen äidin perheeseen näkyy siinä, miten äitipuolet saattavat kokea, että heiltä odotetaan jonkinlaista äidin roolin täyttämistä. Toisaalta, ydinperheideologia painottaa äidin ja erityisesti biologisen äidin asemaa, mikä marginalisoi äitipuolten asemaa uusperheessä. Tilanne on äitipuolille ristiriitainen.

Kokemus biologisesta äitiydestä näyttää olevan jotakin ylitsepääsemätöntä. Tämä näkyy siinä, miten sekä lasten biologisen äidin asemaa että tunteita omasta biologisesta äitiydestä korostetaan. Myös aikaisemmin käsittelemissäni tutkimuksissa todetaan, että naiseus asettuu usein äitipuolten vallitsevaksi toimintaohjeeksi, koska ydinperheen normit tukevat äidin asemaa perheessä (ks. 3.1.2). Käsittelemiäni biologiaan ja äitiyteen kytkeytyviä teemoja voisi ajatella jonkinlaisina tabuaiheina, mikä on yksi syy, jonka vuoksi haluankin nostaa niitä esille. On tärkeää tuoda esille myös sellaisia tunteita ja kokemuksia, jotka eivät sovi ihanteellisiin mielikuviin äidin roolista tai hyvinvoivasta

perheestä. Esimerkiksi äidin ajatellaan lähes poikkeuksetta olevan rakastava hahmo, joka ajattelee vain omien lastensa parasta. Äitipuolen rooli saattaa näyttäytyä äidin roolia vasten päinvastaisena, satujen ilkeänä äitipuolena. Tämän tutkielman puitteissa kyseiset mielikuvat rikkoutuvat ja kääntyvät joissain tapauksissa jopa pääläelleen. Lopuksi on tärkeää muistaa, että vaikka uusperhe-elämään liittyy monenlaisia haasteita ja ristiriitoja, joita olen tässä tutkielmassa tuonut esille, uusperheistä löytyy myös paljon ilon aiheita, kuten hyvin toimiva perhearki.

Koska olen ottanut kolme kohtalaisen laajaa teemaa käsittelyyn, niiden tarkastelu jää aika pinnalliseksi. Toisaalta, tavoitteenani onkin ollut enemmänkin kuvailla esimerkkien kautta niitä haasteita ja ristiriitoja, joita äitipuolten roolinmuodostukseen liittyy. Hedelmällistä olisi kuitenkin ollut ottaa myös jokin kyseisistä teemoista tarkemmin suurennuslasin alle, sillä nykyiset tulokset luovat vain pintaraapaisun äitipuolten kokemuksiin. Aineiston pienen koon vuoksi en ole myöskään tehnyt liian tarkkarajaisia johtopäätöksiä siitä, millaista on olla äitipuoli. Olen pyrkinyt jättämään tilaa sellaisillekin kokemuksille, joita ei tässä tutkielmassa tule esille.

Tutkielman ulkopuolelle jää monia perhearkeen ja ihmissuhteisiin liittyviä ulottuvuuksia, joita olen tarkoituksellisesti rajannut tarkastelusta pois. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten ja äitipuolen keskinäiset suhteet, äitipuolten tekemä tunne- ja suhdetyö, kotityöt sekä organisointiin ja arjen pyörittämiseen liittyvä metatyö. Tutkielmassa ei myöskään käsitellä taloudellisen vastuun jakautumista perheissä. Koska olen keskittynyt käsittelemään uusperheiden äitipuolten kokemuksia, jäävät biologisen äidin ja perheen isien ja isäpuolten näkökulmat ulkopuolelle. Tutkielmassa ei käsitellä myöskään uusperheen isovanhempien ja muiden sukulaisten kokemuksia. Lisäksi monikulttuuristen uusperheiden lukumäärä oli lähes olematon. Aineistossa esiintyi yksi monikulttuurinen uusperhe, joskaan kulttuurien välisiä ristiriitoja ei tuotu kirjoituksessa ilmi. Lopuksi on huomioitava, että aineistoni kaikki äitipuolet olivat tiettävästi heterosuhteissa, joten myös sateenkaariuusperheiden kokemukset jäävät tutkimukseni piiristä pois. Koska tavoitin tutkimukseen osallistuneet henkilöt Facebookin vertaistukiryhmien kautta, tutkimushenkilöiksi valikoitui todennäköisesti sellaisia henkilöitä, jotka kokivat tarvitsevansa jonkinlaisen kanavan purkaa uusperhe-elämän haasteita ja ristiriitoja.

Aineistosta tehtyjä tuloksia on järkevää tarkastella myös jossain määrin vastaajien taustatietoja vasten. Esimerkiksi sellaiset äitipuolet, joiden perheeseen kuuluu ”minun,

sinun ja meidän” lapsia, ovat selkeässä vähemmistössä. Suurin osa perheistä on perheitä, joissa lapsi viettää joka toisen viikon. Tämän tiedon valossa voisi päätellä ainakin sen, että tarve purkaa omia kokemuksia voi olla suurempi ilman omien tai yhteisten lasten olemassa oloa ja silloin, jos lapset viettävät noin puolet ajastaan äitipuolen perheessä. Toisaalta on muistettava, että ne perheet, joissa on ”minun, sinun ja meidän” lapsia, ovat myös tilastoissa harvinaisia, minkä vuoksi näitä perheitä ei ole montaa aineistossakaan. Lasten lukumäärän ja biologisen alkuperän sijaan onkin merkityksellisempää tarkastella aineistoa siinä valossa, että suurin osa aineiston äitipuolista on ollut parisuhteessa, ja asunut lasten sekä puolison kanssa, korkeintaan kuuden vuoden ajan. Lisäksi kaikki aineiston äitipuolet ovat olleet parisuhteessa korkeintaan kymmenen vuotta. Tästä voisi päätellä, että aineistossa esiintyvät ristiriidat korostuvat erityisesti suhteen alkuaikoina. Joissain kirjoituksissa tuotiinkin esille sitä, että oma rooli on kokenut muutoksia ajan saatossa.

Uusperheitä on tutkittu kansainvälisesti paljon laadullisen tutkimuksen keinoin. Suomalaista tutkimusta on tehty vähemmän. Oma tutkielmani kiinnittää huomiota erityisesti äitipuolten tuntemuksiin perheen biologisesta perustasta, eli siihen miten perheen ajatellaan rakentuvan biologisen reproduktion ja biologisten siteiden varaan. Ainakaan sosiaalitutkimuksessa tätä aihetta ei ole juurikaan käsitelty. Myöskään lapsettomuuden ja omien lasten vaikutusta äitipuolen rooliin ei ole kiinnitetty aikaisemmassa tutkimuksessa kovin paljoa huomiota. Oleellinen tutkimukseni huomio on myös se, miten vanhemmuutta määritellään oikeaksi tai vääräksi liittyen siihen, ovatko vanhemmat lasten biologisia vanhempia ja virallisia huoltajia.

Erilaiset menetelmälliset lähestymistavat, erilainen aineisto ja erilaisten teoreettisten lähestymiskulmien tuominen tutkimukseen voisivat tuottaa monipuolisempaa ja täydentävää tietoa uusperheiden elämästä. Vaikka keräämäni laadullisen aineiston pohjalta ei voida tehdä tiukkoja yleistyksiä, kertovat saadut tutkimustulokset silti jotain yleistä äitipuolen roolissa toimimisesta. Jatkossa olisikin mielenkiintoista perehtyä tarkemmin esimerkiksi biologiseen rajantekoon ja luonnollisuuden tai luonnottomuuden kokemuksiin, sekä siihen miten oikea vanhemmuus määritellään biologisen vanhemmuuden kautta. Lisäksi tutkielmani johdattelee pureutumaan tarkemmin siihen, millaista on uusperheen vanhempien mahdollinen kiusanteko toisiaan kohtaan ja miten se vaikuttaa uusperheen lapsiin sekä lasten välisiin suhteisiin. Myös tarkempi tieto biologisen lapsettomuuden vaikutuksista uusperhe-elämään olisi paikallaan. Mielekästä ja arvokasta

tutkimusta voisi tehdä myös tutkimalla uusperheen vanhempien uupumusta, ahdistusta, stressiä ja muita psyykkiseen jaksamiseen liittyviä tunnetiloja. Lopuksi, on tärkeää suunnata huomio myös lasten kokemuksiin uusperheissä, sillä lapset ovat useimmiten niitä, joilla on vähiten valtaa vaikuttaa siihen, keitä omaan perheeseen kuuluu ja millaiset toimintatavat perheessä on.

8.2 Pohdinta

Huolta perheistä on kannettu niin kauan kuin perheitä on ollut olemassa; usein huoli ja yhteiskunnallinen keskustelu ovat liittyneet naisten aseman muutokseen. Viime vuosikymmeninä on nostettu esille individualistisen kehityksen vaikutus, jonka on ajateltu murentavan perheen yhteisyyttä. Jossain määrin näin onkin käynyt, jos puhutaan perheestä ydinperheenä. Silti, vaikka ydinperhe näyttää normatiivisena instituutiona jossain määrin murentuneen, erilaisten perhemallien lisääntymisen myötä, näyttää se vieläkin elävän ihmisten subjektiivisissa perhekäsityksissä. Tämä selittyy sillä, että normit muuttuvat yleensä yksilöllisiä käsityksiä ja mielikuvia hitaammin. Vaikka uusperheitä perhemallina on ollut jo kauan, vasta ydinperheen syntyminen ja uusperhe-sanan keksiminen 1970-luvulla on tehnyt niistä poikkeavia perhemalleja. Tutkielmani asettuu puheenvuoroksi keskusteluun, joka liittyy tähän ilmiöön.

Koska ydinperheen rakenne liittyy oikeanlaiseen sukupuolen ja sukupolven järjestykseen, aiheuttaa se haasteita muunlaisille perhemalleille. Äidin aseman korostaminen perheessä asettaa äitipuolet marginaaliseen asemaan, koska nimenomaan biologisen äidin ajatellaan tekevän lapsia koskevat päätökset lasten hyvinvoinnin takaamiseksi. Aineistossani oli kuitenkin esimerkkejä siitä, että äidit eivät tee päätöksiä aina lasten parasta ajatellen vaan enemmänkin omasta asemastaan kiinni pitämiseksi ja äitipuolen aseman heikentämiseksi. Biologisille äideille näyttää olevan vaikea sopeutua ajatukseen, että heidän perustamansa ydinperhe on muuttunut uusperheeksi, jolloin lapsen elämässä tulee olemaan todennäköisesti myös toinen naispuolinen vanhempi. Vaikeus hyväksyä perherakenteen muutosta liittyy todennäköisesti ajatukseen perheen yksityisyydestä ja intiimistä luonteesta. Omaan perheeseen tai omien lasten elämään ei haluta liittää ihmisiä, joita siihen ei ole itse omasta tahdosta valittu. Sama ajatus saattaa päteä myös joidenkin äitipuolten kokemuksiin lapsipuolista ja lasten äideistä.

Äitipuolen roolia voisi kuvailla roolina, johon on parisuhteen kautta ajautettu, ja

koska roolisisällöstä ei ole yleensä ennestään tietoa, ei myöskään kyseisen roolin valitsemisen seurauksiin ole osattu varautua. Äitipuolten kokemuksissa korostuvat luonnottomuuden kokemukset. Luonnottomuus syntyy siitä, että ajatellaan, että normaalissa tapauksessa lapsen vanhempi on hänen biologinen vanhempansa. Äitipuolen roolille ei näytä siis olevan sopivaa paikkaa ydinperheymmärryksen mukaisessa perheessä. Puhe biologisesta vanhemmuudesta oikeana vanhempana piilottaa mahdollisuudet muunlaiseen vanhemmuuteen, kuten sosiaaliseen tai psykologiseen vanhemmuuteen, jotka mahdollistavat läheisen ja merkittävän suhteen uusperheen vanhemman ja lapsen välille, ilman biologista sidettä. Onkin oleellista huomata, että jos uusperhe onnistutaan muodostamaan ilman ennako-oletuksia ydinperhesuhteiden tietynlaisista luonteista tai piirteistä, voi äitipuoli löytää uudenlaisen ja myös biologisten vanhempien asemia tukevan oman yksilöllisen roolin perheessä.

Nykyaikaisissa perheissä perheroolit on mahdollista muodostaa myös ilman sukupuolen tai biologisen siteen pakottavia velvoitteita, jos perheenjäsenten toiveet ja odotukset kohtaavat ja tahtoa yhteistyöhön löytyy. Tieto saattaa auttaa erityisesti niitä äitipuolia, jotka kamppailevat ”vääränlaisessa roolissa” olemisen tuntemusten kanssa. Tutkimalla äitipuolen roolin muodostumista institutionaalisesta näkökulmasta, voidaan huomata miten ”väävät” tunteet tai olemisen tavat saavat merkityksensä, kun niitä peilataan yhteiskunnallisia arvoja vasten. Tämä näkökulma tuo esille, että tuntemukset äitipuolen rooliin sopimattomuudesta eivät ole lähtökohtaisesti yksilön subjektiivisia ongelmia vaan ne heijastelevat yhteiskunnan vallalla olevia arvoja ja näkemyksiä.

Tutkimustulokseni ovat mielekkäitä yhteiskunnallisesta näkökulmasta, koska toisaalta ne auttavat ymmärtämään naisiin kohdistuvia perheodotuksia, jotka eivät yksinomaan liity biologiseen lisääntymiseen ja äitiyteen vaan muodostuvat sosiaalisen ja sukupuolittuneen merkitysmaailman kautta vuorovaikutuksessa muiden perheenjäsenten kanssa. Toisaalta voidaan myös huomata, miten erilaisia käytäntöjä ja toimintatapoja uusperheistä löytyy. Uusperhettä ei voi verrata suoraan perinteiseen ydinperheeseen, jossa perheenjäsenillä on kohtalaisen selkeärajaiset roolit, jotka perustuvat biologiselle reproduktiolle ja sukupuolirooli-odotuksille.

Uusperheessä sukupuoliroolit usein rikkoutuvat, esimerkiksi silloin, jos äitipuoli ei halua tai pysty ottamaan ”äidin roolia” perheessä. Tästä voisi vetää sen johtopäätöksen, että nykyisessä individualistisessa yhteiskunnassa ei välttämättä ole enää tarvetta

tiukkarajaiselle perheinstituutiolle, joka määrittää ”normaalin” perheen rajat. Se, että määrittelemme uusperheen erillisiseksi perhemuodoksi ja perheenjäsenet puolikas-määreillä saattaa olla ongelmallista. Ensinnäkin, koska uusperhe ei ole yhdenlainen perhemalli vaan uusperheen malleja on lukuisia. Toiseksi, käsityksemme uusperheen rooleista pohjautuvat perherooleille antamiimme nimityksiin. Äitipuoli-sana kuvailee roolin sisältöä jonain äidin kaltaisena mutta puolikkaana. Se ei kerro, mitä rooli pitää sisällään. Onkin syytä pohtia, pitäisikö unohtaa vanhahtava termi äitipuoli ja käyttää jotain muuta neutraalimpaa sanaa, kuten vaikka sosiaalinen vanhempi tai toistaiseksi käytössä vakiintumaton uusvanhempi. Nämä sanat häivyttävät sukupuolen merkitystä uusperheen vanhemman roolista, mikä luo tilaa vanhemmalle päättää itse millaisen roolin hän haluaa ottaa lapsen elämässä.

Se, että ydinperhettä ei tulisi enää määritellä perheen normiksi, tarkoittaa sitä, että erilaisten perhemuotojen olemassaolo ja uusperheiden yleisyys, tulisi tunnistaa ja huomioida kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Lainsäädännön tulisi käsitellä perheitä ilman perhekäsityksen sitomista normatiiviseen ydinperhemalliin. Ydinperheen ymmärrys normaalina perhemallina piilottaa niitä perherakenteen ja toiminnan eroja, jotka ovat tätä päivää ja tulevat todellisiksi uusperhetutkimuksen valossa. Yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten terveydenhuollon, koulun, päivähoiton ja lastensuojelun on pyrittävä kohdentamaan paremmin palveluja sekä erilaisia tukimuotoja moninaisille perhemuodoille. Lopuksi, vaikka uusperheiden erityispiirteet on osattava huomioida avun tarjoamisessa ja erilaisissa päätöksenteoissa, on huomioitava myös muunlaisten perhemallien erityispiirteet, ja niiden mahdolliset erityisen tuen tai avun tarpeet. Sateenkaariperheet, monikulttuuriset ja maahanmuuttajataustaiset perheet, yksinhuoltajaperheet, adoptioperheet, tukiperheet ja sijaisperheet saattavat kohdata erilaisia ja toisaalta myös samantapaisia haasteita kuin uusperheet.

LÄHTEET

Kirjat ja artikkelit

Afifi, Tamara D. (2003) 'Feeling caught' in stepfamilies: Managing boundary turbulence through appropriate communication privacy rules. *Journal of Social and Personal Relationships* 20: 6, 729–755.

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Allan, G., Crow, G. & Hawker, S. (2011) *Stepfamilies*. Palgrave macmillan studies in family and intimate life. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. Lontoo: Sage Publications Ltd.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1989) *The social construction of reality. A treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor Books.

Broberg, Mari (2010) *Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi*. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja C 52/2010. Helsinki.

Castrén, Anna-Maija (2009) *Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe*. Helsinki: Gaudeamus.

Cherlin, Andrew (1978) *Remarriage as an Incomplete Institution*. *American Journal of Sociology*. 84: 3, 634–650. Johns Hopkins University. The University of Chicago Press.

Coleman, M., Ganong, L. & Fine, M. (2000) *Reinvestigating Remarriage: Another Decade of Progress*. *Journal of Marriage and the Family*. 62: 4. *Sociological Abstracts*. 1288–1307.

Doodson, Lisa J. & Morley, David (2006) *Understanding the Roles of Non-Residential Stepmothers*. *Journal of Divorce & Remarriage*. 45:3–4, 109-130.

Doodson, Lisa J. (2014) *Understanding the Factors Related to Stepmother Anxiety: A Qualitative Approach*, *Journal of Divorce & Remarriage*. 55:8, 645-667.

Felker J. A., Fromme D. K., Arnaut G. L. & Stoll B. M. (2002) *A Qualitative Analysis of Stepfamilies*. *Journal of Divorce & Remarriage*. 38:1-2. 125–142.

Ganong, Lawrence H. & Coleman, Marilyn (2004) *Stepfamily relationships. Development, Dynamics, and Interventions*. New York: Kluwe Academic/Plenum Publishers.

Giddens, Anthony (2009) *Sociology*, 6th edition. Revised and Updated with Philip W. Sutton. Cambridge, Malden: Polity Press.

Gillis, John (1997) *A world of their own making. Myth, ritual and the quest for family values*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Goffman, Erving (1956) *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of

Edinburgh. Social Sciences Research Centre. Monograph 2.

Hall, J. Kelley & Kitson, C. Gay (2000) Lesbian Stepfamilies: An Even More "Incomplete Institution". *Journal of Lesbian Studies* 4:3, 37–47.

Häggman, Kai (1994) Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Helsinki. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia tutkimuksia 179.

Häggman, Kai (1996) Johdatus perhehistoriaan. Helsinki: Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 11.

Ihinger-Tallman, Marilyn & Pasley, Kay (1997) Stepfamilies in 1984 and Today – Scholarly Perspective. *Marriage & Family Review* 26: 1–2. *Sociological Abstracts*. 19–40.

Irwin, Sarah (1999) Resourcing the family: Gendered claims and obligations and issues of explanation. Teoksessa (edit.) Silva B. Elizabeth & Smart Carol (2004) *the New family?* Lontoo, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications. 31–45.

Jaakkola, Risto & Sääntti, Riitta (2000). Uusperheiden lapset ja vanhemmat. Perheiden rakenne, toiminta ja talous. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 174. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Jallinoja, Riitta (2014) Teoria universaalista perheestä. Teoksessa: Jallinoja, Riitta, Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus. 18–34.

Kananen, Jorma (2014) Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kuronen, Marjo (2014) Perheen ideologinen tuottaminen. Teoksessa: Jallinoja Riitta, Hurme Helena & Jokinen Kimmo (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus. 81–98.

Laine, Timo (2010) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Kokemusmaailma ja ymmärtäminen. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–39.

Levin, Irene (1997) The Stepparent Role from a Gender Perspective. *Marriage & Family Review*, 26:1–2. *Sociological Abstracts*, 177–190.

Linnavuori, Hennariikka (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 313.

Morgan, David. H. J. (1996) *Family Connections. An Introduction to Family Studies*. Cambridge: Polity Press.

Murtorinne-Lahtinen, Minna (2011) Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä.

Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 427.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg Hannele & Nätkin, Ritva (2003) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 16–38.

Parsons, Talcott. & Bales, Robert F. (1955) The American Family: Its relations to personality and to the social structure. Teoksessa Talcott Parsons & Robert Bales: Family, socialization and Interaction process. Glencoe, Ill.: The Free Press, 3–33.

Pylkkänen, Anu (2008) Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa Sevón Eija & Notko Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus. 71–92.

Ritala-Koskinen, Aino (1993). Onko uusperheestä perheeksi? Tutkimus uusperheen kulttuurisesta kuvasta suomalaisten naisten- ja perhelehtien konstruoimana. Jyväskylän Yliopiston perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 4.

Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhe-suhteista. Väestön tutkimuslaitos. Väestöliitto. D 38 2001.

Shapiro, Danielle (2014) Stepparents and Parenting Stress: The Roles of Gender, Marital Quality, and Views about Gender. *Family Process* 53:1, 97–107.

Silva, Elisabeth B. & Smart, Carol (1999) The "New" Practices and Politics of Family Life. Teoksessa *The New Family?* (2004) Edited by Silva B. Elizabeth & Smart Carol. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications. 1–12.

Sutinen, Päivi (2005) Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Weaver, Shannon E. & Coleman, Marilyn (2010) Caught in the middle: Mothers in stepfamilies. *Journal of Social and Personal Relationships* 27:3, 305–326.

Yesilova, Katja (2009) Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Elektroniset lähteet

Helkama, K., Myllyniemi R., Liebkind K., Ruusuvoori J., Lönnqvist J.-E., Hankonen N., Mähönen T. A., Jasinskaja-Lahti I. & Lipponen J. (2015) Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita Publishing Oy. Digitaalinen painos. Viitattu 30.1.2018: <http://library.ellibs.com/login/?library=10078&book=978-951-37-6625-2>

PsyJuricica Oy: Lapsen huoltajuus (2015) Viitattu 26.1.2018: <https://lapsenhuoltajuus.fi/>

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV –

Menetelmäopetuksen tietovaranto. 3.3.2 Reliabiliteetti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. Viitattu 10.9.2017: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. 3.3.1 Validiteetti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. Viitattu 10.9.2017: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html

Suomen Uusperheiden liitto ry (2014) Uusperheet FAQ. Viitattu 26.1.2018: <http://supli.fi/uusperhe-termi-ja-sen-kaytto/>

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017a) Laatuseloste, perheet. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 19.1.2018: http://www.stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_laa_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017b) Perheet. Vuosikatsaus 2016, 3. Lapsiperheissä 39 prosenttia väestöstä. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 19.1.2018: http://www.stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_kat_003_fi.html

Liite 1: Kirjoituspyyntö 1

Haluaisitko jakaa ajatuksiasi uusperheessä elämisestä?

ÄITIPUOLENA UUSPERHEESSÄ

Opiskelen sosiologian maisteriohjelmassa Jyväskylän yliopistossa. Teen Pro gradu -tutkielmaa aiheena: äitipuolena uusperheessä.

Aihe kiinnostaa minua, koska uusperheiden arki ja kokemukset näyttävät olevan hyvin moninaisia ja erilaisia. Inspiraation työhöni olen saanut omasta uusperhe-elämästäni.

Äitipuolen rooli näyttäytyy uusperheessä erityisen haasteellisena, koska siinä yhdistyvät sekä naiseuteen että vanhempipuolena oloon liitettävät odotukset ja velvollisuudet. Minua kiinnostaakin erityisesti, miten **sinä** olet omasta näkökulmastasi kokenut, käsitellyt ja ratkaissut näihin odotuksiin liittyviä arkisia haasteita.

Tutkimukseen voivat osallistua kaikki uusperheessä äitipuolen/bonusäidin roolissa toimivat naiset. Voit käyttää kirjoituksessa sellaisia nimityksiä perheenjäsenistä ja itsestäsi, jotka tuntuvat sinusta kaikkein luontevimmilta. Kirjoituksen tyyli ja pituus ovat vapaat.

KIRJOITUSPYYNTÖ

Kirjoitus sisältää 2 osiota:

Ensimmäisessä osiossa pyydän sinua kertomaan (1) miten paljon ja millaisiin asioihin osallistut lasten elämässä ja uusperheen arjen pyörittämisessä. Sekä siitä miten olet päätenyt hoitamaan juuri näitä tehtäviä perheessä. Lisäksi pyydän sinua kertomaan **(2)** tilanteista, jotka ovat hämmentäneet/ihmetyttäneet/mietityttäneet/suututtaneet/huvittaneet tai olleet muutoin sellaisia, joissa olet joutunut tarkemmin miettimään omaa asemaasi, roolia tai toimintatapoja uusperheessä.

Toisessa osiossa voit vapaasti kertoa millaisena olet kokenut äitipuolena olemisen. Voit kirjoittaa esimerkiksi siitä mikä uusperhe-elämässä on ollut palkitsevaa ja mikä vaikeaa, tai millaisena näet oman roolisi uusperheessä. Voit kertoa myös uusperheen dynamiikasta ja suhteistasi puolisoosi ja perheen lapsiin, sekä millaisia odotuksia sinulla on ollut uusperheen arjesta puolisosuhteen alkuvaiheessa ja miten odotuksesi ovat toteutuneet uusperheen arjessa. Voit kertoa myös perheen käytännöistä ja tavoista, säännöistä ja rutiineista, arjesta ja juhlasta, sekä siitä miten olette päätyneet perheessä toimimaan juuri tietynlaisten toimintamallien mukaan. *Pyydän sinua kirjoittamaan erityisesti niistä tunteista, kokemuksista ja ajatuksista, jotka ovat olleet merkityksellisiä juuri sinulle nykyisessä perheessäsi ja äitipuolen/bonusäidin roolissasi.*

Lisäksi pyydän, että lisäät kirjoituksen loppuun joitain *taustatietoja*:

- oma ikäsi
- kuinka kauan olet ollut parisuhteessa nykyisen puolisosasi kanssa ja asutteko yhdessä (mistä asti/kuinka kauan)
- lasten lukumäärä ja iät (biologiset, puolison ja yhteiset)
- oletko osa etä- vai lähiperhettä/lasten asumisjärjestelyt

Käsittelen kirjoitukset anonymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kirjoitukseen sisältyviä henkilöitä ei voida tunnistaa tutkimuksen tuloksista, eikä kirjoittajan tietoja luovuteta eteenpäin. Kirjoituksia käytetään vain ja ainoastaan tutkimustarkoitukseen tässä kyseisessä opinnäytetyössä.

Halutessasi voit jättää minulle sähköpostiosoitteesi, jotta voin lähettää valmiin työn myös sinun luettavaksesi. Työni löytyy myös Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistosta sen valmistuttua.

Kirjoitukset voit lähettää minulle sähköpostiin viimeistään **15.5.2018**.

monica.l.vahasalo@student.jyu.fi

Kiitos osallistumisesta ja mukavia kirjoitushetkiä!

Ystävällisin terveisin,

Monica Vähäsalo

monica.l.vahasalo@student.jyu.fi

0442662200

Liite 2: Kirjoituspyyntö 2

Haluaisitko jakaa ajatuksiasi uusperhe-elämästä?

Opiskelen sosiologian maisteriohjelmassa Jyväskylän yliopistossa. Teen Pro gradu -tutkielmaa aiheena: **äitipuolena uusperheessä**. Minua kiinnostaa, miten **sinä** olet äitipuolena/bonusäitinä kokenut ja käsitellyt uusperheeseen liittyviä haasteita.

Voit käyttää sellaisia nimityksiä perheenjäsenistä ja itsestäsi, jotka tuntuvat sinusta luontevimmilta. Kirjoituksen tyyli ja pituus ovat vapaat.

KIRJOITUSPYYNTÖ:

1. Miten paljon ja millaisiin asioihin osallistut lasten elämässä ja arjen pyörittämisessä? Miten olet päätenyt hoitamaan näitä tehtäviä?
2. Millaisissa tilanteissa olet joutunut miettimään asemaasi, roolia tai toimintatapoja uusperheessä?
3. Millaisena olet kokenut äitipuolena olemisen?

Lisääthän kirjoituksen loppuun seuraavat *taustatiedot*:

- oma ikäsi
- kuinka kauan olet ollut parisuhteessa ja asutteko yhdessä (mistä asti/kuinka kauan)
- lasten lukumäärä ja iät (biologiset, puolison ja yhteiset)
- oletko osa etä- vai lähiperhettä/lasten asumisjärjestelyt

Käsittelen kirjoitukset anonymisti ja luottamuksellisesti. ***Kirjoitukseen sisältyviä henkilöitä ei voida tunnistaa tutkimuksesta***, eikä kirjoittajan tietoja luovuteta eteenpäin. Halutessasi voin lähettää valmiin työn sinunkin luettavaksesi. Työ löytyy Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistosta sen valmistuttua.

Kirjoitukset voit lähettää minulle sähköpostiin viimeistään **15.5.2018**.

monica.l.vahasalo@student.jyu.fi

Kiitos osallistumisesta ja mukavia kirjoitushetkiä!

Ystävällisin terveisin,
Monica Vähäsalo